

ЛАТИНКА
ГРАММАТА

ΤΟ ΚΑΛΥΤΕΡΟΝ ΤΟΝΩΤΙΚΟΝ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ

ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΕΘΝΗ ΕΚΘΕΣΙΝ ΒΟΛΩΝΙΑΣ (BOLOGNE)
Εἶνε πλουσιώτατον εἰς Βιταμίνας, κατ' ἑξοχὴν ἐπιστημονικόν,
καὶ ἀπολύτως ἀβλαβὲς δυναμωτικόν.

ΠΩΛΕΙΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑ ΤΑ ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ

ΕΤΟΣ Γ'.—ΤΟΜΟΣ Δ'.—ΑΡΙΘ. 42

1 ΜΑΡΤΙΟΥ 1929

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΜΑΓΕΡ 29

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΤΖΟΥΛΙΟ ΚΑΪΜΙ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΑΣ
Κ. Μ.: ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟ ΖΗΤΗΜΑ
LUIGI CHIARELLI: Η ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΤΗΣ ΚΑΛΟΝΗΣ
ΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ.
Κ. ΜΠΑΣΤΙΑ: Η ΜΑΡΙΟΡΑ
Φ. ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ: ΓΙΑ ΝΑ ΠΑΡΟΥΜΕ ΜΙΑ ΙΔΕΑ ΑΠΟ
ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ.
ΣΕΛΜΑΣ ΛΑΓΚΕΡΛΟΦ: ΕΝΑΣ ΓΑΜΟΣ

Α. ΤΟΛΣΤΟΪ: ΕΝΑ ΟΝΕΙΡΟ
Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ: ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ
ΜΙΓΚΕΛ ΟΥΝΑΜΟΥΝΟ: ΕΝΑΣ ΣΩΣΤΟΣ ΑΝΔΡΑΣ.
Φ. ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ: ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΦΑΓΟΥΣ
ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΣ
GR. DELEDDA: ΓΙΑΤΙ ΑΜΑΡΤΗΣΕ
M. BARING: ΠΕΡ' ΑΠ' ΤΟΝ ΤΑΦΟ
ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΤΖΟΥΛΙΟ ΚΑΪΜΙ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΑΣΚΑΣ

Η ΜΑΣΚΑ ΩΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Ἡ παράδοσις τῆς ἀποκρηάτικης μάσκας εἶναι καθαρῶς ἰταλικῆς καταγωγῆς. Ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 15ον αἰῶνα καὶ ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς στὰ πρῶτα περίφημα καρναβάλια τῆς Βενετίας. Ἐκτοτε κατήντησε μὴ νὰ φορεῖται σ' ὅλες τῆς ἑορτῆς καὶ τοὺς χοροὺς. Ἐν τούτοις, ἡ προσωπίδα ἔχει μὴ καταγωγὴ πρὸ

Βενετσάνικη προσωπίδα

σοβαρὴ ἀπὸ αὐτῆς, πού ἀρχίζει ἀπὸ τὰ πρὶν παμπάλαια χρόνια, καὶ εἶναι στενὰ δεμένη μετὰ τὰ ἔθνη τῶν πρωτόγονων λαῶν τῆς γῆς. Οἱ προϊστορικὲς φυλὲς ἦσαν ἀνίκανες νὰ παριστάνουν τοὺς θεοὺς τοὺς μετὰ ἡθικὰς μορφάς, καὶ οἱ ἱερεῖς γιὰ νὰ ἐμπνέουν στὸ λαὸ τὴ λατρεῖα τῆς θρησκείας τῶν προσπαθοῦσαν νὰ αὐξήσουν τὴν εὐαίσθησιν τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων μετὰ μιᾶς ζωντανῆς παράστασης. Γιὰ τοῦτο ἔπλασαν

τῆς προσωπίδας, οἱ ὁποῖες ἀντιπροσώπευαν μιᾶς ὀρισμένης θεότητας μετὰ καθετῆς ἐκφράσεως. Ἀργότερα φόρεσαν καὶ οἱ ἴδιοι οἱ ἱερεῖς τῆς προσωπίδας καὶ μετὰ ἀνάλογες κινήσεις προσωποποιούσαν τὸν εἰκονιζόμενον θεό, ὥς πού κατάντησαν καὶ οἱ ἴδιοι νὰ θεωροῦνται ζωντανὲς θεότητες μετὰ ὅλες τῆς θεϊκῆς ἀρετῆς. Κ' ἔτσι γεννήθηκε ἡ λατρεῖα τῆς προσωπίδας, πού ἀκόμη σήμερον ὑπάρχει ἀνάμεσα στίς ἄγριες φυλὰς τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, πού διατηροῦν ἀκόμη τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς θρησκευτικῆς αὐτῆς λειτουργίας. Οἱ προσωπίδες τῶν Ἀφρικανικῶν λαῶν ἔχουν πολλὰ παράξενες μορφὰς καὶ συμβιβάζονται μετὰ τὰς ἀμφιέσεις τοῦ σώματος. Παριστάνουν ὅλα τὰ

Τραγῶδης Ἀττικῆς

στοιχειά τῶν δασῶν, τῶν λιμνῶν καὶ τῶν βουνῶν, καὶ μιμνῶνται τὰ πρὸ παράξενα ζῶα. Κατασκευάζονται ὄχι μονάχα ἀπὸ ξύλο ἢ ἀπὸ χῶμα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κρᾶνία, δόντια, πετσί, ἀκόμα καὶ ἀπὸ μαλλιά ἀνθρώπων ποὺ τοὺς σκοτώνουν ἐξεπίτηδες γιὰ τὸ σκοπὸ τοῦτο. Καὶ οἱ γιορτῆς καὶ οἱ θυσίης ποὺ κάνουν συχνά, ἔχουν σκοπὸ νὰ καλοπιάνουν τοὺς κακοὺς αὐτοὺς θεοὺς.

Οἱ προσωπίδες τῶν Φετικῶν παριστάνουν μάγους ποὺ διώχνουν τὸ μάτιασμα, καλοῦν τὶς ψυχὲς τῶν νεκρῶν, εὐκολύνουν τὶς γεννήσεις καὶ γιατρεύουν τὶς ἀρρώστειες γιὰ τοῦτο κάνουν σ' αὐτὰς προσφορὰς καὶ ταξίματα.

Η ΠΡΟΣΩΠΙΔΑ ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ.

Ὁ Αἰσχύλος θεωρεῖται ὁ πρῶτος ἐφευρέτης τῆς θεατρικῆς προσωπίδας στὴν Εὐρώπη, κι' αὐτὸς καθώρισε τοὺς πέντε κλασικοὺς τύπους τῆς Ἑλληνικῆς προσωπίδας, δηλαδή: γέρος, νέος, γυναίκες, δούλους καὶ δούλες.

Στὰ πρωτόγονα θέατρα, ποὺ δὲν ἦσαν ἄλλο παρὰ θρησκευτικὲς καὶ δογματικὲς τελετῆς, ἡ προσωπίδα ἦταν τὸ κυριώτερο μέσον ἐκφράσεως τοῦ ἡθοιοῦ. Ἡ προσωπίδα γιὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας, ἐκτὸς ποὺ ἦταν σύμβολο καθαρῶς ἠθικό, καὶ παρίστανε τοὺς ἐκ παραδόσεως τύπους τῆς τραγωδίας καὶ τῆς κωμωδίας, εἶχε ἀκόμη καὶ ἄλλους δύο πρακτικοὺς σκοποὺς. Πρῶτο: νὰ παρίστανε τὴν ἀκριβῆ φυσιογνωμία κάθε προσώπου, γιὰ τοῦτο καὶ τὴ φτιάχναν μὲ μαλλιά, μὲ γένεια καὶ μὲ ἄλλες σχετικὲς διακοσμήσεις, καὶ δεύτερο: ἐπειδὴ οἱ παραστάσεις γινόντουσαν στὸ ὑπαίθριο—τὴν κατασκευάζανε μὲ τέτοιον τρόπο ὥστε νὰ

Προσωπίδα τῶν ἀγρίων τῆς Πολυνησίας

ζοῦν πὼς οἱ προσωπίδες τῆς Ἑλληνικῆς τραγωδίας ἦταν 25, δηλαδή θεοί, θεοί, βασιλεῖς, βασιλισσες, θεότητες, ἱερεῖς καὶ δούλοι, ἐνῶ τῆς κωμωδίας ἦταν 40.

Στὴ Ρώμη ἡ συνήθεια τῆς θεατρικῆς προσωπίδας ἔχει εἰσαχθῆ κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα π. Χ. ἀπὸ τὸν περίφημο ὑποκριτὴ Roseins ποὺ ἦταν Γαλατικῆς καταγωγῆς καὶ μεγάλος φίλος τοῦ Κικέρωνα. Ἐκτοτε, στὴ σκηνὴ τοῦ Ρωμαϊκοῦ θεάτρου ἡ προσωπίδα ἔπαιξε σπουδαί-

δὴν δύναμη στὸν ἥχο τῆς φωνῆς. Αὐτὲς οἱ προσωπίδες, ποὺ σκεπάζανε ὁλότελα τὸ κεφάλι τοῦ ἡθοιοῦ, στὴν ἀρχὴ ἦταν φτιαγμένες ἀπὸ ξύλο· ἀργότερα ὅμως τὶς φοδράνανε μὲ πετσί, συχνὰ καὶ μὲ ἀσήμι, γιὰ νὰ δώσουν ἓνα τόνο πρὸς ἡχηρὸ στὸ μέταλλο τῆς ρωνῆς τοῦ ὑποκριτοῦ.

Φαίνεται, πὼς ἡ ἐφεύρεση τῆς θεατρικῆς προσωπίδας ὀφείλεται στὴν Ἀσία, ἀφοῦ καὶ σήμερα στὴν Κίνα καὶ στὸ Σιάμ τὴν ἐφαρμόζουν στὰ θέατρα. Στούς τόπους αὐτοὺς (ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Μπολσεβικὴ Κίνα) οἱ μάσκες, ποὺ ἔχουν τὶς πρὸ φανταστικὲς μορφές, εἶναι μέρος ἀπὸ μιὰ ἐπίσημη ἀμφίεση ποὺ φορᾶνε στοὺς χοροὺς καὶ στὶς γιορτῆς. Κ' εἶναι ἀλήθεια περίεργο πὼς τὸ Ἀσιατικὸ πνεῦμα τὶς διέμόρφωσε μὲ τὴν πάροδο τῶν αἰώνων. Ὅταν δηλαδή ἓνας Κινέζος πρόκειται μὲσα στὸ παίξιμο νὰ πεθάνῃ, ἀλλάζει ξάφνου τὴν προσωπίδα του καὶ τὴν ἀντικαθιστᾷ μὲ ἄλλη ποὺ νὰ ἐκφράζῃ τὴν ιδέα τοῦ θανάτου.

Οἱ Ἕλληνες εἶχαν ποικιλία ἀπὸ προσωπίδες ποὺ παρίσταναν ὅλες τὶς ἡλικίες καθὼς καὶ ὅλες τὶς κατηγορίες καὶ ὅλες τὶς φυλές. Ὑπολογί-

ζουν πὼς οἱ προσωπίδες τῆς Ἑλληνικῆς τραγωδίας ἦταν 25, δηλαδή θεοί, θεοί, βασιλεῖς, βασιλισσες, θεότητες, ἱερεῖς καὶ δούλοι, ἐνῶ τῆς κωμωδίας ἦταν 40.

Στὴ Ρώμη ἡ συνήθεια τῆς θεατρικῆς προσωπίδας ἔχει εἰσαχθῆ κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα π. Χ. ἀπὸ τὸν περίφημο ὑποκριτὴ Roseins ποὺ ἦταν Γαλατικῆς καταγωγῆς καὶ μεγάλος φίλος τοῦ Κικέρωνα. Ἐκτοτε, στὴ σκηνὴ τοῦ Ρωμαϊκοῦ θεάτρου ἡ προσωπίδα ἔπαιξε σπουδαί-

Παράστασις ἀρχαίας κωμωδίας.

τατο ρόλο. Δὲν παρίστανε ἀπλῶς ἓνα περίβλημα τοῦ προσώπου, ἀλλὰ μίαν οὐσιώδη ἐκφραση ἑνὸς χαρακτήρος, γιὰ τὴν πιστεύανε πὼς ἡ ψυχὴ, στὸ νόημα δηλαδή ποὺ ἔχει τὸ λατινικὸ «animus», προπλάσσει τὰ χαρακτηριστικὰ ἑνὸς προσώπου ὅπως κάνουν τὰ δάκτυλα ἐπάνω στὸν πηλὸ; Οἱ Ρωμαῖοι θεατῆς συνήθιζαν, ὅταν κάποιος ἡθοιοὺς δὲν τοὺς ἱκανοποιούσε μὲ τὴν ἀπαγγελία του, ὅχι μόνον νὰ τοῦ ρίχνουν πατάτες, σῦκα, καρύδια, κι' ὅ,τι εἶχαν πρόχειρο, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸν ἀναγκάζουν νὰ βγάλῃ τὴν προσωπίδα πρῶτοῦ ἀποσυρθῇ ἀπὸ τὴ σκηνή, δηλαδή τὸν θεωροῦσαν ἀνάξιο νὰ τὴν φορῇ. Μετὰ τὴ πτώση τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, ἡ προσωπίδα ἔπαυσε νὰ χρησιμοποιεῖται. Σ' ὅλο τὸ Μεσαίωνα ἡ προσωπίδα ξαναμπῆκε στὸ θέατρο μόνον μὲ τὴν ἀναγέννηση τοῦ Θεάτρου τῆς Τέχνης, τὸ ὁποῖον γενήθηκε ἀπὸ τὶς θρησκευτικὲς λειτουργίες καὶ παραστάσεις

τῶν χριστιανῶν. Οἱ προσωπίδες τοῦ λεγομένου Θεάτρου Τέχνης (Comedia del Arte), ἀπὸ τὰ ὅποια βγήκε τὸ δικό μας μοντέρνο θέατρο, διαφέρουν ἀπὸ τὶς ἀρχαῖες στὸ ὅτι αὐτὲς δὲν ἔχουν χαρακτηριστικὰ οὔτε τραγικά οὔτε κωμικά, οὔτε ἐκφράζουν ἓνα ἰδιαίτερο πάθος, καὶ γιὰ νὰ «παίξῃ κανεὶς μὲ μιὰ προσωπίδα» θάπρεπε τότε νὰ τὴν κἀνῃ νὰ λάβῃ διάφορες ἐκφράσεις, ἀνάλογως τῆς περιστάσεως. Τοιοῦτοτρόπως, ἀπὸ κωμικὴ μπορούσε ξαφνικὰ νὰ μεταβληθῇ σὲ τραγικὴ. Καὶ ὅμως, αὐτὲς οἱ ἀνέκφραστες προσωπίδες δὲν ἐμπόδιζαν τὸν ἡθοιοῦ νὰ ἐκφράζῃ τὸν πόνο ἢ τὴν χαρὰ. Πολλοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μαρτυροῦν ὅτι μερικοὶ ἡθοιοὶ παίζαν ἐπὶ τόσο φυσικὰ μὲ τέτοιες προσωπίδες, ποὺ κατάρθρωσαν νὰ προκαλέσουν τὰ δάκρυα στοὺς θεατῆς.

Οἱ μεγαλύτεροι κωμωδιογράφοι τοῦ Ἰταλικοῦ θεάτρου, ὁ Κάρλο Γκολντόνι καὶ Κάρλο Γκότσι (1730) εἶχαν διαφορετικὲς γνῶμες

Κινέζικη μάσκα

για τὴ μεταρρύθμιση τοῦ θεάτρου. Ἐνῶ ὁ Γκότσι ἦταν συντηρητικὸς καὶ ἤθελε νὰ διατηρήσῃ τὸ ἔθιμο τῆς προσωπίδας, ὁ Γκολντόνι ἀπεναντίας δὲν τὴν παραδεχότανε. Νά, γιὰ πῶς λόγῳ ὁ μέγας Βενετσιάνος κωμωδιογράφος εἶχε ὑπ' ὄψιν του — ὅπως γράφει ὁ ἴδιος στὰ Ἀπομνημονεύματά του — νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν κωμωδία μὲ τὶς φάρσες. Ἀλλὰ τὸ Ἰταλικὸ κοινὸ τοῦ ἔδωκε στὸ τέλος ἓνα καλὸ μάθημα, γιὰτὶ ὁ Darbes ὁ περίφημος Παντολόνε, θέλοντας μιὰ φορὰ νὰ παίξῃ χωρὶς μάσκα στὴν κωμωδία τοῦ Γκολντόνι «Τὸν Μπωναγκράτσια» ἐσφυρίχτηκε ἀγρίως. Τότε ὁ Γκολντόνι, ἀπογοητευμένος, ξαναγράφει μιὰ ἄλλη κωμωδία ἐξεπότηδες γιὰ τὸ Darbes, ὁ ὁποῖος ξαναφάνηκε στὴ σκηνὴ μὲ τὴν πατροπαράδοτὴ του προσωπίδα τοῦ Πανταλόνε, καὶ τόσο ἐνθουσιαστικὰ χειροκροτήθηκε, πὺς ὠρίστηκε νὰ μὴν ἀφίση ποτὲ τὴ μάσκα.

Ἡ προσωπίδα εἶχε καὶ προφυλακτικὸ σκοπὸ. Συνήθιζαν νὰ φοροῦν προσωπίδες ὅλοι οἱ Ρωμαῖοι πατρίκιοι καὶ οἱ ἐταῖρες, ἰδίως στὴν εὐγενικὴ ἐποχὴ τοῦ Αὐγούστου, μὲ τὸ σκοπὸ νὰ διατηρήσουν, κατὰ τὴ νύχτα καὶ τὶς μέρες πὺς δὲν δεχότανε ἐπισκέψεις, τὴ δροσερότητα τοῦ προσώπου.

Αὐτὸ τὸ ἔθιμο ξέπεσε μαζὶ μὲ τὴ Ρώμη, μὰ ξανεγεννήθηκε πάλι στὴν Ἰταλία στὰ μέσα τοῦ 14ου αἰῶνος, καὶ στὴ Γαλλία κατὰ τὸ τέλος τῆς βασιλείας τοῦ Φραγκίσκου τοῦ Α'. Αὐτὴ τὴ συνήθεια τὴ φυλάγανε καὶ οἱ ἄρχοντες, κυρίως τῆς Γαλλικῆς Αὐλῆς, οἱ ὁποῖοι, γιὰ νὰ διατηρήσουν τὴν δροσερότητα τῆς ἐπιδερμίδας των, φοροῦσαν μαῦρες βελούδινες μάσκες, φοδραρισμένες μὲ ἄσπρο ἀτλάζι. Τέτοιου εἶδους προσωπίδες λεγόντανε λουῖπι, καὶ κρατούσανε, καθὼς καὶ ὅλες οἱ ἄλλες, ἀπὸ τὴ Βενετία. Τὶς λέγανε ἐπίσης καὶ **μάσκες γιὰ ντόμινο ἢ μπαούτες**. Ἐπὶ βασιλείας Ἐρρίκου Δ' ἡ χρῆσις ἦταν ἀποκλειστικὸ προνόμιον τῆς ἀριστοκρατίας, μὰ σιγὰ σιγὰ ἐγενικεύθηκε. Καὶ αὐτὸ συνετέλεσε στὸ νὰ κἀν πῶς ἀκόλαστες τὶς γιορτὲς καὶ τοὺς χοροὺς καὶ ἰδίως τὰ ἀτελείωτα ἐκεῖνα ὄργια πὺς τὰ λέγανε **γάμους**. Σὲ αὐτὰ τὰ γλέντια λοιπὸν ἡ μάσκα πὺς πρωτοφορέθηκε ἀπλῶς γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν εὐγένεια, κατέληξε τὴν ἐξυπηρετῆ τὰ ἐγκληματικὰ καὶ δολοφονικὰ ἐνστικτα, ὥς πὺς ἀπαγορεύθηκε ἡ χρῆσις τῆς μάσκας.

Ἡ μάσκα ἐπιτρέπεται πῶς μόνον στὶς γιορτὲς τῶν Ἀπόκρεω, νόμος πὺς ἰσχύει ἀκόμα σήμερα. Καὶ τόσο αὐστηρὰ ἀπηγορεύετο ἡ προσωπιδοφορία, ὥστε ὁ παραβάτης κάποτε κατεδικάζετο σὲ θάνατον.

Ἡ ΠΡΟΣΩΠΙΔΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΔΙΚΑΣΤΕΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΚΛΗΡΟ.

Σὲ τούτῃ λοιπὸν τὴ προναπολεονικὴ ἐποχῇ, ὅλοι μασκαρευόντανε, ἀκόμη καὶ οἱ παπάδες, πὺς ὅταν θέλανε νὰ παρευρίσκωνται στὰ καρναβάλια, φοροῦσαν ἓνα μαῦρο ντόμινο.

Τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου τῶν Δέκα τῆς Γαληνοτάτης Δημοκρατίας τῆς Βενετίας, οἱ Ἱεροδικαστὲς καὶ ἐν γένει οἱ δικαστὲς, φοροῦσαν μάσκες διαρκούσης τῆς δικαστικῆς λειτουργίας των.

Κάτω ἀπὸ τὴν προσωπίδα, ὅλα τὰ ἡνέυχοντο. Οἱ μεγαλύτερες ἰδιοτροπίες, οἱ βρωμώτερες βρυσιές, οἱ πικρότερες ἀλήθειες ἐπετρέποντο στὸν προσωπιδοφόρο. Βασιλεῖδες καὶ μεγάλοι ἀφεντάδες πὺς προσεβάλλοντο ἀπὸ κάποιον προσωπιδοφόρο, ἐσέβογτο τὸ ἔθιμο αὐτό. Τὸ νὰ ἐπιτεθῇ κανεὶς ἐναντίον προσωπιδοφόρου, ἦτανε μεγάλη ἀτιμία καὶ κανεὶς δὲν τολμοῦσε στοὺς χοροὺς νὰ ξεμασκαρώσῃ μιὰ γυναῖκα.

Ἡ προσωπίδα ξέπεσε πάλι ἐπὶ Λουδοβίκου Β', τοῦ λεγομένου Ὑποχονδριακοῦ, ἀλλὰ σὲ λίγο πάλι ξαναγεννήθηκε.

Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση κατήγγειλε τὴν προσωπίδα, ὡς ἐπίβουλη στὴν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια, καὶ ὅμως δέκα χρόνια ἀργότερα, ἡ μάσκα ξαναφορέθηκε μὲ μανία, ἀλλὰ μόνον στὴν Ἀποκρηά, συνήθεια πὺς ἰσχύει στὴν Εὐρώπῃ ἔως τώρα.

Ἡ προσωπίδα ἔχασε σήμερα κάθε τῆς νόημα, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὅτι ἐξυπηρετεῖ μιὰ φορὰ τὸ χρόνον, τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ξεχάσῃ κανεὶς τὴν προσωπικότητά του μέσα στὴν πλάνη μιᾶς πλαστῆς φυσιογνωμίας, καθὼς καὶ νὰ ἱκανοποιήσῃ κάποια ρομαντικὴ ὁρμή, τὴ γοητεία τοῦ ἀγνώστου. Ἡ προσωπίδα ἐξ ἄλλου παίζει σήμερα καὶ ἓνα ἄλλο ρόλο, ὅπως διόλου διαφορετικόν, στὴν ἱατρικὴ, στὴν πολεμικὴ τέχνη καὶ στὰ ἐπικίνδυνα σπόρτ, καὶ ποῖος ξέρει τί ρόλο θὰ παίξῃ στὸν αὐριανὸ μεγάλο χημικὸ πόλεμον.

Ἀραγε οἱ παραστάσεις ἀρχαίων δραμάτων πὺς γίνονται στοὺς Δελφοὺς, στὴν Ἰταλία καὶ ἄλλοι, θὰ ἐπιτύχουν νὰ ξαναδώσουν στὴν προσωπίδα τὸ προορισμὸ πὺς εἶχε στὸ ἀρχαῖο θέατρο!

ΠΕΡΝΩΝΤΑΣ Ο ΠΟΝΟΣ

Ποτὲ μὴ ζητήσεις νὰ βρεῖς τὴ χαρὰ
σὲ στήθεια πὺς ἡ θλίψη φωλιάζει,
καὶ ἂν ἴσως γελοῦνε γαλάζια νερά
καθὼς μιὰ πνοὴ τὰ ταράζει.

Δὲν εἶναι παιγνίδι χαρᾶς ἡ πνοή.
Περνώντας ὁ πόνος ἀγγίζει
νεκρὴ, παγωμένη τὴν ἔρημ ζοῇ
καὶ ἡ θλίψη τὰ στήθεια ξεσκιίζει.

Ὡς εἶναι ἀπλωμένα στὸν ἥλιο γυνὰ
τὰ ξάρτια καὶ μάταια προσμένουν
νὰ φύγουν, ποῖος ξαίρει, σὲ ποιά μακρινὰ
ταξίδια, μὰ πάντα ἀπομένουν

δεμένα σφιχτὰ μὲ μαρούμα σκληρὴ
στὸν ἴδιο χαλκὰ, στὸ μουράγιο,
τὸ ξόδι ἀπομένει βαθειὰ σου πρὶν βρεῖ
τὸ δρόμο νὰ πάρει τὸν ἄγιο.

Περνώντας ὁ πόνος ἀγγίζει παλιὲς
βαθειὰ σου πὺς ζοῦν ἀρμονίες,
θερμαίνει γιὰ λίγο τῆς ἔρμες φωλιές
καὶ πόσες ξυπνάει ροσταλγίες!

Νεκροὶ πὺς εἶχαν γείρει σὲ τάφου γωνιά,
— Συντρόφοι καὶ ἀδέρφια καὶ φίλοι,
Προβαίνουν θαρρεῖς στὴν πυκνὴ παγωνιά
μὲ πόνου ἀγρογέλιο στὰ χεῖλη.

Καὶ τότε ἀγροικᾶς ἀρμονίες παλιὲς
καὶ λόγια πὺς τᾶρες ξεχάσει
Καὶ σὰ νὰ σὲ σφίγγουν πλοκάμια, θηλιές,
σὰν ὅπως τ' ἀγρίμι στὰ δάση.

ὦ! ναι, μὴ ζητᾶς τὴ χαμένη Χαρὰ
σὲ στήθεια πὺς ἡ θλίψη φωλιάζει,
Καθὼς οὔτε κρῖνων ἀνθὺς στὰ νερά
πὺς χιόνι πικρὸ τὰ σκεπάζει....

ΠΑΝΟΣ Β. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

LUIGI CHIARELLI

Η ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΤΗΣ ΚΑΛΛΟΝΗΣ

ΕΛΟΪΖΑ — ΡΟΖΙΤΤΑ — ΜΑΡΚΟΣ — ΝΤΟΥΤΣΙΟ

Ἡ σκηνὴ παριστάνει ἕνα σαλόνι στὴ βίλλα τοῦ Μάρκου. Στὸ βάθος φαίνεται ἕνας μεγάλος ἐξώστης, καὶ ἀπ' ἐκεῖ φαίνεται ἡ θάλασσα, πολὺ σιμά.—Μία νύχτα τοῦ καλοκαιριοῦ.

ΜΑΡΚΟΣ. Ἡ κυρία, ἐπέστρεψε;

ΡΟΖΙΤΤΑ. Ὁχι ἀκόμη, κύριε.

ΜΑΡΚΟΣ. Ἐκλείσες τὴν πόρτα τοῦ κήπου;

ΡΟΖΙΤΤΑ. Ὁχι, ἐπερίμενα τὴν ἐπιστροφή τῆς κυρίας.

ΜΑΡΚΟΣ. Νὰ κλείσῃς. Ἡ κυρία θὰ χτυπήσῃ τὸ κουδούνι.

ΡΟΖΙΤΤΑ. Ἡ κυρία ὅμως δὲν θέλει νὰ περιμένῃ ἔξω γιὰ νὰ τῆς ἀνοίγουμε.

Ἄλλως τε, δὲν πιστεύω ν' ἀργήσῃ.

ΜΑΡΚΟΣ. Ἀς τὸ ἐλπίζουμε!

ΡΟΖΙΤΤΑ. Ἐπῆγε νὰ συνοδέψῃ τὴν κυρία Δώρα, στὸ Αὐτοκρατορικὸ Ξενοδοχεῖο, δυὸ βήματα ἀπ' ἐδῶ.

ΜΑΡΚΟΣ (ἐνοχλημένος). Καλά, καλά!

ΡΟΖΙΤΤΑ. Τί ὥμορφη ποὺ εἶνε! Τὴν εἶδα, ξέρετε!

ΜΑΡΚΟΣ. Ποιάν;

ΡΟΖΙΤΤΑ. Τὴν κυρία. Εἶχε μιὰ χρυσὴ κορῶνα στὸ κεφάλι.

ΜΑΡΚΟΣ. Ἀ!... Καὶ ποῦ τὴν εἶδες;

ΡΟΖΙΤΤΑ. Ἦρθα στὸ Λίντο. Δὲν μπόρεσα νὰ κρατηθῶ. Ἡ σκέψη ὅτι ἡ κυρία μου εἶχε ἀνακηρυχθῇ Βασιλοπούλα τῆς Τηρουναϊκῆς δὲν μ' ἀφίνει νὰ ἡσυχάσω.

Θέλησα λοιπὸν νὰ τὴν ἰδῶ κι' ἐγώ. Εἶχάν μαζευτεῖ τόσο γύρω τῆς, τὴν ἐθαύμαζαν, τῆς ἐπρόσφεραν σαμπάνια... Κι' αὐτὴ φαινόταν τόσο εὐτυχισμένη, μ' αὐτὴ τὴ μεγάλη ἀνθοδέσμη στὰ χέρια κι' ἐχαμογελοῦσε, μιλοῦσε σ' ὅλους, δὲν ἤξερε πῶς νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν περιέργεια τῶν θαυμαστῶν. Εἶχε ἕνα φυσικώτατο ὕψος, σὰν νὰ ἦταν συνειδησμένη σ' ὅλες αὐτὲς τὶς τιμές, σὰν νὰ ἦταν πραγματικὴ βασι-

λισσα, τέλος πάντων. Ἐγὼ ὅμως ποὺ τὴν ξέρω καλά, ἐκαταλάβαινα, ἐδιάβαζα στὰ μάτια τῆς, ὅτι ἦταν πολὺ εὐχαριστημένη καὶ περίφανη. Ἀ, θὰ τὴ θυμᾶται σ' ὅλη τὴ ζωὴ τῆς αὐτὴ τὴ βραδυά. Τί ἱκανοποίησις γιὰ μιὰ γυναῖκα!...

ΜΑΡΚΟΣ (νευρικά). Δῶσε μου τὰ σιγαρέττα.

ΡΟΖΙΤΤΑ. Ὅριστε. Καὶ νομίζω ὅτι λίγη τιμὴ ἀνήκει καὶ σ' ἐμένα, ποὺ εἶμαι καμαριέρα τῆς, ποὺ τὴν ἐβοήθησα νὰ ντυθῇ γιὰ νὰ πάῃ σ' αὐτὴ γιορτῇ.

ΜΑΡΚΟΣ. Καὶ τὰ σπέρτα.

ΡΟΖΙΤΤΑ (τοῦ πλησιάζει ἕνα σπέρτο ἀναμμένο). Πῶς ὀνομάζονται ἡ καμαριέρες ποὺ ἔχουν ἡ βασίλισσες;

ΜΑΡΚΟΣ. Διάβολο!...

ΡΟΖΙΤΤΑ. Αἱ;

ΜΑΡΚΟΣ. Κόντεψες νὰ μοῦ κάψῃς τὴ μύτη μ' αὐτὸ τὸ σπέρτο. Δῶσε μου ὅδω.

ΡΟΖΙΤΤΑ. ὦ, μὲ συγχωρεῖτε!... (τοῦ δίνει τὸ κοντὶ μὲ νὰ σπέρτα). Ἦθελα νὰ φερθῶ μὲ λεπτότητα.

ΜΑΡΚΟΣ. Μὲ τὸ νὰ μοῦ κάψῃς τὴ μύτη;

ΡΟΖΙΤΤΑ. Τί λέτε!... Μὲ τὸ νὰ σὰς δώσω τὸ σπέρτο ἀναμμένο.

ΜΑΡΚΟΣ. Εἶσαι ἡ πιὸ ἀδέξια ἀπ' ὅλες τὶς καμαριέρες.

ΡΟΖΙΤΤΑ. Ἡ κυρία δὲν ἔχει τὴν ἴδια γνώμη.

ΜΑΡΚΟΣ. Δὲν μ' ἐνδιαφέρει. Καὶ ἀκόμη νὰ φανῇ!

ΡΟΖΙΤΤΑ. Δὲν πιστεύω ν' ἀργήσῃ... ἡσυχᾶστε.

ΜΑΡΚΟΣ. Ἐγὼ δὲν ἔχω καμμίαν ἀνάγκη νὰ ἡσυχάσω, καὶ μάλιστα νὰ μοῦ τὸ λὲς ἐσύ!

ΡΟΖΙΤΤΑ. Ἀντὶ νᾶσαστε χαρούμενος ποὺ ἔκαμαν τὴν κυρία Βασιλοπούλα...

ΜΑΡΚΟΣ. Εἶμαι πολὺ χαρούμενος, ἀλλὰ ἐσὺ μ' ἐνοχλεῖς.

ΡΟΖΙΤΤΑ. Ἐπρεπε νὰ μοῦ τὸ πῆτε ἀμέσως, κι' ἔτσι δὲν θάκανα τόσον κόπο νὰ σὰς πῶ τὰς ἐντυπώσεις μου. Μὲ τὸ κέφι ποὺ ἔχετε ἀπόψε, δὲν κάνετε βέβαια γιὰ Βασιληᾶς.

ΜΑΡΚΟΣ. Θὰ μὲ κάνουν Βασιληὰ τῶν ἡλιθίων, ἐμένα.

ΡΟΖΙΤΤΑ. Ἀ, λέτε ὑπερβολές!

ΜΑΡΚΟΣ. Δὲν εἶσαι εἰς θέσιν νὰ μὲ κρίνῃς.

ΡΟΖΙΤΤΑ. Τότε πρέπει νὰ μοῦ πῆτε

ξερὰ ὅτι δὲν

πρέπει νὰ μι-

λήσω, κι' ἐγὼ

θὰ σωπάσω.

Σὰς βεβαιῶ

ὅτι δὲν θ' ἀνοίξω τὸ στόμα μου καὶ δὲν θ' ἀκούσετε πειὰ τὴ φωνή μου!... Ἐμένα μοῦ φτάνει νὰ μοῦ τὴν λέγε μιὰ φορὰ μιὰ κουβέντα! Εἶμαι πολὺ περηφάνη, ξέρετε!... Δὲν πρέπει νὰ μιλάω; Δὲν θέλετε νὰ μιλάω; Σιωπὴ λοιπὸν γιὰ ὅλη τὴ νύχτα, γιὰ ὅλη τὴ ζωὴ. Καὶ ἐξ ἄλλου, ἂν νομίζετε ὅτι μ' ἀρέσει νὰ μιλάω!... Μιλοῦσα γιὰ νὰ σὰς διασκεδάσω λιγάκι, ἀφοῦ ἐμάτευσα τὸ κέφι σας, καὶ τώρα μοῦ δίνετε τὴν ἀνταμείβη. Αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ τὸ πῇ κανεὶς...

ΜΑΡΚΟΣ. Πῶς νὰ τὸ πῇ;

ΡΟΖΙΤΤΑ. Τίποτε!... Θέλετε νὰ σωπάσω; Σωπαῖνω. Ἦθελα νὰ πῶ: Αὐτὸ μπορούσε νὰ τὸ πῇ κανεὶς ἐλεημοσύνη! Ἀλλὰ δὲν μ' ἀφήσατε νὰ τελειώσω τὴ φράση μου, μὲ διακόψατε. Καὶ μιλοῦσα

μὲ τόσην εὐγένεια ποῦ...

ΜΑΡΚΟΣ. Ἀρκεῖ!...

ΡΟΖΙΤΤΑ. Ἀκούστε

νὰ σὰς πῶ: μὲ διατάξατε

νὰ σωπάσω, κι' ἐγώ, σὰν

ὑπηρέτρια, εἶμαι ὑπο-

χρεωμένη νὰ σὰς ὑπα-

κούσω. Ἀλλὰ νὰ θελή-

σετε νὰ μοῦ κόψετε τὴ

γλώσσα, αὐτὸ εἶναι πά-

ρα πολὺ. Ὁ σεβασμός,

ἡ ὑπακοή, ἔχουν ὅρια,

ἐπὶ τέλους. Δὲν εἶμαι

σκλάβος σας! Εἶμαι κα-

— Σώπα πειά.

μαριέρα, και όταν κάμω τη δουλειά του καλά, δεν θέλω ν' ακούω παρατηρήσεις και παράλογες απαντήσεις. Είναι σ' αν να σ' ελεγον...

ΜΑΡΚΟΣ. Ούφ!...

ΡΟΖΙΤΤΑ. Βέβαια: πρέπει να σωπάσω και σιωπαίνω. 'Αλλ' αν μπορούσα να σ' πω τη σκέψη μου, θα σ' επειθα ότι έχω δίκιο. 'Αφού όμως δεν θέλετε, μπορείτε να μείνετε με την ιδέα σ'...

ΜΑΡΚΟΣ. 'Α, επί τέλους!... Πήγαινε ν' ανοίξεις στην κυρία.

ΡΟΖΙΤΤΑ. 'Η Βασίλισσά μου!... (βγαίνει τρέχοντας).

ΜΑΡΚΟΣ. Αυτή δεν είνε υπηρέτρια, είνε γραμμόφωνο!... (ανάβει ένα άλλο σιγαρέττο. 'Επειτα παίρνει μιὰ στάση σοβαρού δικαστή, και περιμένει να παρουσιαστή η γυναίκα του).

ΡΟΖΙΤΤΑ. Είναι ο κύριος Ντούτσιο.

ΜΑΡΚΟΣ. 'Α!...

ΡΟΖΙΤΤΑ (στον Ντούτσιο που ακόμη δεν φαίνεται). 'Ορίστε, κύριε, περάστε.

(Οι δυο άντρες μένουν πολλή ώρα σιωπηλοί).

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. 'Εγώ... ήρθα να σε χαιρετήσω.

ΜΑΡΚΟΣ. Θα φύγεις;

ΝΤΟΥΤΣΙΟ (ανυπόμονα). Ποιός σου είπε ότι θα φύγω; 'Ηρθα να σε καληνυχτίσω.

ΜΑΡΚΟΣ (ξερά). Και είνε ανάγκη να θυμώνης γι' αυτό; Δεν θα φύγεις; Καλά όνειρα λοιπόν.

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. 'Εγώ δεν θυμώνω. 'Αλλά έρχεται κανείς να καληνυχτίση ένα φίλο του και τον ακούει να του λέη: φεύγεις; Σχεδόν με βρίζεις, όπως η γυναίκα σου με είπε πληκτικό.

ΜΑΡΚΟΣ. Και πώς της εδόθηκε η ευκαιρία να σου το πη;

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Πρώ ολίγον, στο Αυτοκρατορικό Ξενοδοχείο, επειδή της επρότεινα να επιστρέψουμε στο σπίτι.

ΜΑΡΚΟΣ. 'Α!... Και θέλει να μείνη πολύ ακόμη εκεί;

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Δεν ξέρω. Την άφησα που έχορνε.

ΜΑΡΚΟΣ. Μπράβο!... Σου έμπιστεύομαι τη γυναίκα μου, σε παρακαλώ να την οδηγήσης, στο σπίτι, και συ την αφήνεις εκεί κι' επιστρέφεις μόνος σου.

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. 'Ωστε έπρεπε να μείνω όλη τη νύχτα σ' αυτόν τον χορό, μ' αυτή τη νύστα και τον πονοκέφαλο...

ΜΑΡΚΟΣ. Είσαι βέβαιος ότι είσαι τζέντλεμαν;

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Τί έννοεις μ' αυτό;

ΜΑΡΚΟΣ. Έννοώ, ότι ένας καθώς πρέπει κύριος δεν εγκαταλείπει μιὰ κυρία, τη νύχτα, σε μιὰ γιορτή, και φεύγει.

Μάρκος.— Είμαι και βλάκας τώρα;

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Μ' επρόσβαλε.

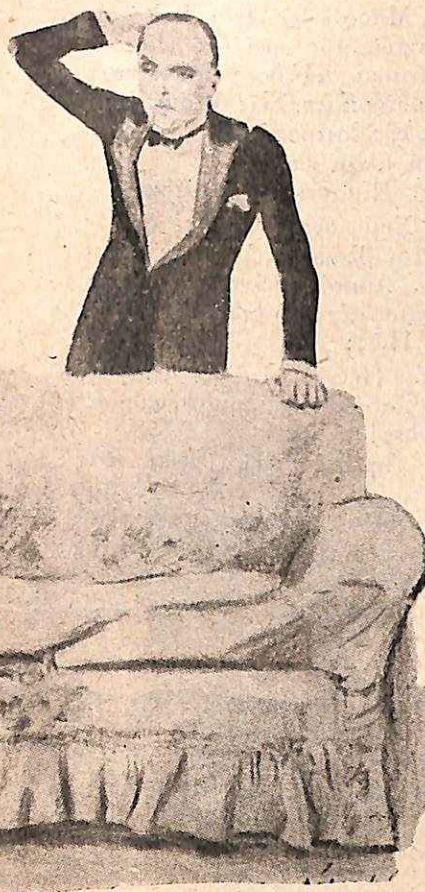
ΜΑΡΚΟΣ. Και τώρα, ποιός θα την συνοδέψη στο σπίτι;

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Μείνε ήσυχος όμως. Δεν θάρθῃ μόνη της. Είχε γύρω της τόσους κομψευόμενους...

ΜΑΡΚΟΣ. Να τους βράσω τους κομψευόμενους! 'Εγώ για σένα μιλάω, έσύ είσαι υπεύθυνος.

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. 'Υπεύθυνος για τί;

ΜΑΡΚΟΣ. Για όλα. Και εν πρώτοις ποιός της έβαλε στο νου να λάβη μέρος στον διαγωνισμό για βασίλισσα της καλονῆς;

Μάρκος.— Να τώρα το αποτέλεσμα.

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. 'Εγώ; Συ της το είπες.

ΜΑΡΚΟΣ. Είσαι κακόπιστος. 'Όταν μούκανε λόγο, ωρκίσθηκα μονάχα να μη της φέρω αντίρρηση.

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Δεν είναι αλήθεια. Την ενεδάρουνες κι' όλα.

ΜΑΡΚΟΣ. 'Εσύ όμως της έβαλες την ιδέα στο νου.

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. 'Η γυναίκες έχουν πάντα ανάγκη να τους βάλῃ κανείς κάτι στο νου. 'Εσύ που είσαι άντρας της, έπρεπε ν' αντισταθῇς.

ΜΑΡΚΟΣ. 'Αφού την ευχαριστούσε δεν

μπορούσα ν' αντισταθῶ. Δεν είμαι τύραννος εγώ!

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Τότε γιατί παραπονείσαι;

ΜΑΡΚΟΣ. Είσαι βλάκας!... 'Εγώ παραπονούμαι;

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. 'Α, όχι;

ΜΑΡΚΟΣ. Είπα μονάχα ότι θα ήθελα να μην είχαν συμβῇ όλ' αυτά. Και φταῖς έσύ.

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Πάλι τὰ ίδια;

ΜΑΡΚΟΣ. Ναί. (προσποιούμενος τη φωνή του Ντούτσιο). 'Ασφαλῶς θα γίνεται βασίλισσα της καλονῆς! Ποιὰ είναι ωμορφότερη και πιὸ κοιμητή από σ'ας; Θα θριαμβεύσετε!... Και όλο τέτοια της έλεγες.

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Αυτό ήταν φυσικό. Μήπως έπρεπε να της πω ότι είναι άσχημη και άκομψή; Δεν θα το πίστευε, και θα της έλεγα ψέμματα.

ΜΑΡΚΟΣ. Να τώρα το αποτέλεσμα. 'Εχασε το νου της! 'Α, η ματαιοδοξία των γυναικών! Και τώρα ποιός ξέρει τί ώρα θα επιστρέψῃ!

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Τί να σου πῶ!...

ΜΑΡΚΟΣ. Και για να συμπληρώσης το έργο σου, την αφήνεις μόνη κι' έρχεται εδῶ να κάνῃ τί;

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Για ν' ακούσω τις ηλιθιότητες σου!... Δεν ήθελες να είσαι ο άντρας της βασίλισσας; Τόσο το χειρότερο για σένα! Τώρα πρέπει να υποστής όλες τις ιδιοτροπίες της γυναίκας σου, των θαυμαστών της και όλων των άλλων.

ΜΑΡΚΟΣ. 'Α, έτσι; Είμαι και βλάκας τώρα;... Λοιπόν, για δες: εγώ θα πάω να κοιμηθῶ και ἄς κάμῃ ὅ,τι θέλει οποιαδήποτε ώρα και αν επιστρέψῃ, λίγο με ενδιαφέρει! Και συ να σκάσης με τη νύστα σου, με τον πονοκέφαλο και το μεθύσι σου (φεύγει).

ΝΤΟΥΤΣΙΟ (καθῶς τον βλέπει να φεύγει). Τί βλάκας!... (μετά σιγή) Κι' γέῶ, τί να κάνω εδῶ πέρα; 'Αχ, το κεφάλι μου! (φωναρίζοντας) Ροζίττα!...

ΡΟΖΙΤΤΑ (που θα κρυφάκουε ασφαλῶς, πίσω ἀπ' την πόρτα). 'Ορίστε, τί θέλετε;

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Δεν ξέρω.

ΡΟΖΙΤΤΑ. Καλό αυτό!... Και ο κύριος Μάρκος;

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Νομίζω πῶς πήγε να κοιμηθῇ. Είχε πῆ πολύ, ήταν μεθυσμένος, κι' επήγε να κοιμηθῇ.

ΡΟΖΙΤΤΑ. Θα είσατε πολὺ τυχερός, φαίνεται!

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Γιατί;

ΡΟΖΙΤΤΑ. Γιατί έτσι θα μπορούσατε να μείνετε λιγάκι με τον κυρία. Μὲ μιὰ βασίλισσα, για σκεφθῇτε!...

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. 'Ωραία ικανοποίησις!

ΡΟΖΙΤΤΑ. Δηλαδή; δεν είσατε ευχαριστημένος;... (τείνει τ' αὐτὶ) Να ἡ κυρία! (φεύγει).

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. 'Επί τέλους!

ΕΛΟΪΖΑ (στον Ντούτσιο, μπαίνοντας). 'Α, εδῶ είσατε σεις;

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Ἄν δὲν ἀπατώμαι.
 ΕΛΟΪΖΑ. Καὶ ὁ Μάρκος;
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ (ψυχρά). Δὲν ξέρω, πῆγε νὰ κοιμηθῇ.
 ΕΛΟΪΖΑ. Νὰ κοιμηθῇ;... Καὶ σὰς ἄφησε σὰς ἐδῶ, νὰ μὲ περιμένετε;
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Δὲν μ' ἄφησε, ἐγὼ ἔμεινα.
 ΕΛΟΪΖΑ (εἰρωνική). Ἀπόψε καλαμπουρίζετε, βλέπω.
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Μήπως σὰς δυσαρεστεῖ αὐτό;
 ΕΛΟΪΖΑ. Καθόλου. Μοῦ εἶναι ἀδιάφορον.
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Ἔχετε μιὰ τρομακτικὴ εὐγένεια, ἀπόψε.
 ΕΛΟΪΖΑ. Πρέπει νὰ μ' εὐγνωμονεῖτε, λοιπόν.
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Σὰς εἰδοποιῶ ὅτι ὁ Μάρκος εἶναι ἔξω φρενῶν.
 ΕΛΟΪΖΑ. Γιατί;
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Μὲ ρωτᾶτε γιατί; Νομίζετε πῶς εἶναι κατάλληλη ὥρα αὐτὴ ποὺ ἐπιστρέφετε στὸ σπίτι, καὶ μάλιστα μόνη;
 ΕΛΟΪΖΑ. Ὁ ἄντρας μου ἔχει δίκη. Ἐπρεπε νὰ μὲ περιμένετε.
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Καὶ σεῖς λοιπὸν μαζί μου τὰ βάλαιτε;
 ΕΛΟΪΖΑ. Κι' ἐγὼ φυσικά. Γιατὶ ἐρύγατε;
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Ἐπειδὴ κατάλαβα ὅτι σὰς ἐνοχλοῦσα.
 ΕΛΟΪΖΑ. Δὲν εἶναι νέο αὐτό.
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Καὶ ὅταν σὰς εἶπα νὰ ἐπιστρέψουμε στὸ σπίτι, μοῦ ἀπαντήσατε ὅτι σὰς ἤμουν πολὺ ἐνοχλητικός.
 ΕΛΟΪΖΑ. Οὔτε αὐτὸ εἶναι νέο.
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Τὸ νέο ὅμως εἶναι αὐτό· ὅτι εἶμαι ἐρωτευμένος μαζί σας καὶ ὅτι δὲν μπορῶ νά...
 ΕΛΟΪΖΑ. Κι' αὐτὸ δὲν εἶναι νέο. Καὶ ἂν σὰς εἶπα ὅτι μοῦ εἰσαπείσατε ἐνοχλητικός, τὸ εἶπα ἀκριβῶς γι' αὐτό.
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Ἄ!...
 ΕΛΟΪΖΑ. Βέβαια!
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Κι' ἐγὼ ποὺ ἐνόμιζα...
 ΕΛΟΪΖΑ. Εἴχατε ἀπατηθῇ.
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Ἀκόμη καὶ ὅταν μὲ τρυφερὰ χαμόγελα καὶ πονηρὲς ματιὰς μ' ἐκάνετε νὰ ἐλπίζω ὅτι κάποτε θὰ μπορούσατε ν' ἀνταποκριθῆτε...
 ΕΛΟΪΖΑ. Καὶ τότε.
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Ἡ μήπως αὐτὸ τὸ στέμμα

ἀπὸ χαρτόνι ποὺ φορεῖται στὸ κεφάλι, σὰς ἄλλαξε ὅλες τὶς ἰδέες;
 ΕΛΟΪΖΑ. Μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπὸ χαρτόνι, ἀλλὰ πάντως μαρτυρεῖ ὅτι εἶμαι ἡ ὀρειότερη γυναῖκα ἀπ' ὅσες βρίσκονταν σήμερα στὴ λουτροπόλη. Σεῖς ὁ ἴδιος, ποὺ εἴσαπτε μέλος τῆς ἐπιτροπῆς, τὸ ἀναγνωρίσατε. Καὶ οἱ ἄλλοι ἐπίσης.
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Εἴμαστε πέντε βλάκες.
 ΕΛΟΪΖΑ. Σύμφωνοι. Ἀλλὰ τὸ δημοψήφισμα;
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Ὅλοι βλάκες, κι' αὐτοί;
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Λοιπὸν, θέλετε νὰ μάθετε πόσο μοῦ στοίχισε αὐτὸ τὸ δημοψήφισμα;
 ΕΛΟΪΖΑ. Πῶς;
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Πέντε χιλιάδες φράγκα μοῦ στοίχισε αὐτὸ τὸ δημοψήφισμα. Πέντε χιλιάδες!
 ΕΛΟΪΖΑ. Δηλαδή; Τί θέλετε νὰ πῆτε;
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Θέλω νὰ πῶ ὅτι ἀγόρασα εἰσιτήρια ἀξίας πέντε χιλιάδων φράγκων γιὰ νὰ σὰς ἐκλέξουν. Καὶ ἀφοῦ ἔγραψα ἀπάνον τ' ὄνομά σας, τὰ μοῖρασα καὶ βρέθηκαν στὴν κάλπη.
 ΕΛΟΪΖΑ. Δὲν εἶναι ἀλήθεια.
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Σεῖς μ' ἀναγκάσατε νὰ σὰς τὸ πῶ. Αὐτὸ λοιπὸν εἶτανε τὸ δημοψήφισμα!... (τριχυμισμένη σιγή).
 ΕΛΟΪΖΑ (μὲ ὀρμή). Νὰ φύγετε ἀπ' ἐδῶ! Εἴσαπτε ἕνα παληάνθρωπος! Νὰ φύγετε καὶ νὰ μὴ ξαναπατήσετε ἐδῶ μέσα! Ἐμπρός!
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Ἄ, εἶναι τὸ εὐχαριστῶ αὐτό;
 ΕΛΟΪΖΑ. Σὰς εἶπα νὰ φύγετε!...
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Καλὰ. Ἀλλὰ προτοῦ νὰ φύγω θὰ ἤθελα νὰ μάθω γιὰ ποιὸν χτυπάει ἡ καρδιά σας τώρα.
 ΕΛΟΪΖΑ. Πῶς;
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Βέβαια· κάποιος ἄλλος ἀγόρασε ἐπίσης εἰσιτήρια πέντε χιλιάδων φράγκων γιὰ νὰ σὰς ψηφίσουν. Δὲν ξέρω ποῖος εἶναι. Ἐλογάριασα ὅμως ὅσους ἦταν στὴ γιορτῇ, ἐπρόσθεσα τὰ εἰσιτήριά μου καὶ εἶδα ὅτι δὲν ἔβγαине ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰσιτηρίων ποὺ βρέθηκαν στὴν κάλπη. Ὑπελόγισα ὅτι ἡ διαφορὰ ἦταν σὲ εἰσιτήρια ἀξίας πέντε χιλιάδων φράγκων. Ποῖος τ' ἀγόρασε; Ποῖος εἶχε συμφέρον νὰ σὰς ἐκλέξουν βασίλισσα; Θὰ ἤμουν πολὺ περιεργὸς νὰ τὸν μάθω, αὐτὸν τὸν Δὸν Ζουάν.

ΝτούτσιΟ.— Πέντε χιλιάδες φράγκα μοῦ στοίχισε...

ΕΛΟΪΖΑ (τοῦ δίνει ἕνα μπάτσο). Ἀδελφὸς εἶναι!...
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ (φέρνοντας ἕνα χέρι στὸ μάγουλο). Ἄ, εἶναι πυγμάχος;
 ΕΛΟΪΖΑ. Θέλετε τίποτε ἄλλο;
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Ὁχι, εὐχαριστῶ Ἐκατάλαβα.
 ΕΛΟΪΖΑ. Τώρα, ὁρίστε ἡ πόρτα.
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ (κνιτῶντας τὴν πόρτα). Τὴν βλέπω!
 ΕΛΟΪΖΑ. Ἐμπρός, λοιπόν!
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Ὑπομονή!... Καλὰ πηγαν ἡ πέντε χιλιάδες μου. Καλὴ τύχη, μεγαλειότητά!... (φεύγει).

ΕΛΟΪΖΑ (δίνοντας διέξοδο στὸ θυμὸ της). Τί παληάνθρωπος!... Τί παληάνθρωπος!... (σιγή). Τότε λοιπὸν... ἡ ἐκλογή μου... μιὰ φάσσα ποὺ ἐστοίχισε δέκα χιλιάδες φράγκα! (παίρνει ἕνα καθρέπτη καὶ καθρεφτίζεται γιὰ πολλὴν ὥρα. Ἐπειτα φωνάζει): Ροζίττα!
 ΡΟΖΙΤΤΑ (μπαίνοντας). Μ' ἐφρονάζετε;
 ΕΛΟΪΖΑ. Ροζίττα... ἐσὺ μ' ἀγαπᾷς, δὲν εἶν' ἔτσι;
 ΡΟΖΙΤΤΑ. Εἶναι νὰ ρωτᾶτε, κυρία;
 ΕΛΟΪΖΑ. Λοιπὸν, γιὰ κῦττάξέ με καὶ πές μου τὴν ἀλήθεια· νομίζεις πῶς εἶμαι πραγματικὰ ὡμορφη;

ΡΟΖΙΤΤΑ. ὦ, κυρία!
ΕΛΟΪΖΑ. Ἡ ὠραιότερη ἀπ' ὅσες
εἶναι στὴ λουτρόπολη;

ΡΟΖΙΤΤΑ. Ἡ ὠραιότερη.
ΕΛΟΪΖΑ. Τόσο ὥστε νὰ μὲ κάμουν
βασίλισσα τῆς καλλονῆς;

ΡΟΖΙΤΤΑ. Καὶ αὐτοκράτειρα, κυρία
μουν, αὐτοκράτειρα!... Μήπως ὑπάρχει
καμμιά ἀμφιβολία;

ΕΛΟΪΖΑ (μὲ μιὰν ἀπότομη μεταβολή).
Πήγαινε, πήγαινε! Εἶμαι κουτὴ νὰ σὲ
ρωτάω τέτοια πράγματα!... Πήγαινε,
σοῦ εἶπα!

ΡΟΖΙΤΤΑ. Πηγαίνω!... (φεύγει).

ΕΛΟΪΖΑ. Τὴν ἀλήθεια! Ποιὸς θὰ
μοῦ πῇ τὴν ἀλήθεια; (κυττάζεται πάλι
στὸν καθρέφτη). Τὴν ἀλήθεια!... (μετὰ
μικρὴ σκέψη). Ποιὸς νάναι ὁ ἄλλος ποὺ
ἀγόρασε γιὰ μένα εἰσιτήρια γιὰ πέντε
χιλιάδες φράγκα; Ἄ, θὰ εἶναι ἀσφαλῶς
ὁ κόμης Μπελοῦτσι!... Τί ιδέα! (πάλι
καθρεφτίζεται. Ἀφίνει ἔπειτα μὲ ἀπο-
φασιστικὸ κίνημα τὸν καθρέφτη καὶ φω-
νάζει). Ροζίττα!

ΡΟΖΙΤΤΑ (μπαίνοντας). Κυρία...

ΕΛΟΪΖΑ. Ποῦ εἶναι ὁ κύριος;

ΡΟΖΙΤΤΑ. Εἶπε πῶς ἐπῆγαινε νὰ κοι-
μηθῇ.

ΕΛΟΪΖΑ. Πήγαινε νὰ ἰδῇς, καὶ ἂν
δὲν ἔπεσε ἀκόμη, πές του ὅτι τὸν θέλω.
(ἡ Ροζίττα βγαίνει. Ἡ Ἐλοῖζα παίρνει
πάλι τὸν καθρέφτη, καθρεφτίζεται γιὰ
μιὰ στιγμή καὶ μετὰ βυθίζεται στὶς σκέ-
ψεις της).

ΜΑΡΚΟΣ (μπαίνοντας). Ἄ, ἐδῶ εἶσαι;
Ἐνόμισα πῶς δὲν θὰ ξαναγύριζες πειά,
πῶς θάμηνες ἔξω ὅλη τὴ νύχτα!... Καὶ
ὁ Ντούτσιο;

ΕΛΟΪΖΑ. Ἐφυγε. Θὰ μοῦ κάμης
μάλιστα τὴ χάρη νὰ τὸν ἀπομακρύνῃς
λίγακι ἀπὸ μᾶς, γιατί φίλοι ποὺ μοῦ δί-
νουν συμβουλὲς καὶ μοῦ κάνουν παρατη-
ρήσεις, δὲν μοῦ χρειάζονται.

ΜΑΡΚΟΣ. Καὶ ὅμως, ὄλ' αὐτὰ σοῦ
χρειάζονται!

ΕΛΟΪΖΑ. Καὶ σύ, λοιπόν;

ΜΑΡΚΟΣ. Μπᾶ! σοῦ φαίνεται παρὰ-
ξένο; Νομίζω πῶς ἔχασες τὸ κεφάλι σου
μ' αὐτὴ τὴ γιορτῇ!

ΕΛΟΪΖΑ. Μήπως δὲν σοῦ ζήτησα
τὴν ἄδεια;

ΜΑΡΚΟΣ. Τὴν ἄδεια ὅμως νὰ κάνῃς
τόσες βλακεῖες μὲ τοὺς κομψευόμενους
ποὺ σὲ περιτριγυρίζουν, νὰ μένης ἔξω
τὴ νύχτα μόνη, δὲν σοῦ τὴν ἔδωσα ποτέ,
ἂν θυμᾶμαι καλά.

ΕΛΟΪΖΑ. Τώρα εἶσαι ἄδικος.

ΜΑΡΚΟΣ. Νομίζεις;... Βγάλε σὲ
παρακαλῶ αὐτὸ τὸ διάδημα!

ΕΛΟΪΖΑ (μὲ γλυκεῖα φωνή). Τί λές...
νομίζεις πῶς δὲν μοῦ ἀξίζει;

ΜΑΡΚΟΣ (σηκώνοντας τοὺς ὤμους).
Δὲν ξέρω...

ΕΛΟΪΖΑ. Δὲν εἶμαι ἡ πειὸ ὠμορφη
ἐδῶ;

ΜΑΡΚΟΣ. Δὲν ξέρω! (κάθεται καὶ
ἀνάβει ἓνα σιγαρέττο, νευρικά).

ΕΛΟΪΖΑ. Μὲ τί τρόπο μοῦ μιλάς!

ΜΑΡΚΟΣ. Γιὰ νὰ μοῦ πῇς αὐτὲς τίς
βλακεῖες μ' ἐφώναξες;

ΕΛΟΪΖΑ. Βλακεῖες! Γιὰ μιὰ γυναίκα
δὲν εἶναι βλακεῖες αὐτὲς!

ΜΑΡΚΟΣ. Γιὰ μένα ὅμως εἶναι.

ΕΛΟΪΖΑ. Δὲν εἶσαι εὐγενής, ἀπόψε.

ΜΑΡΚΟΣ. Ἦμουν, καὶ πολὺ μάλιστα.

ΕΛΟΪΖΑ. Δὲν θέλεις λοιπὸν νὰ μοῦ
πῇς, ἂν κατὰ τὴ γνώμη σου, εἶμαι ἡ
ὠμορφότερη ἀπ' ὅλες;

ΜΑΡΚΟΣ. Οὐφ!

ΕΛΟΪΖΑ. Ἀπάντησε λοιπόν!

ΜΑΡΚΟΣ. Δὲν σ' ἔκαμαν βασίλισσα
τῆς καλλονῆς; Τί ἄλλην ἀπάντηση θέλεις;

ΕΛΟΪΖΑ. Δὲν ἀρκεῖ. Ξέρεις καλά, ὅτι
δὲν κρίνουν πάντα μὲ δικαιοσύνη, ἀλλὰ
κάποτε ἔρχεται ὁ θορίαμβος κατ' ἄλλον
τρόπο. Ἀγοράζει λόγου χάριν κανεῖς
εἰσιτήρια πέντε χιλιάδων φράγκων, κι'
ἔτσι βγαίνει ἐκείνη ποὺ θέλει αὐτὸς ποὺ
ἔδωσε τὰ χρήματα.

ΜΑΡΚΟΣ (προδίνεται). Ποιὸς σοῦ τὸ
εἶπε;

ΕΛΟΪΖΑ (μὲ ἐκπληξη). Πῶς;

ΜΑΡΚΟΣ. Λοιπόν, ἦμουν βλάκας ποὺ
τόκαμα αὐτό!...

ΕΛΟΪΖΑ (μὲ φωνὴ σβυσμένη ἀπὸ
τὴν ἐκπληξη). Αἶ!...

(Ἀκολουθεῖ μακρὰ σιωπή. Ἡ Ἐλοῖζα
πέφτει ἀπάνω σὲ μιὰ καρέκλα).

ΜΑΡΚΟΣ. Ἦμουν βλάκας!... βγαί-
νει στὸν ἐξώστη).

ΕΛΟΪΖΑ. Ἐσύ!... (μένει πολλὴν
ὥρα σκεπτική. Μετὰ βγάζει τὸ διάδημα

καὶ τ' ἀφίνει στὸ τραπέζι. Σηκώνεται
καὶ φωνάζει). Μάρκο!

ΜΑΡΚΟΣ (στρέφεται). Τί συμβαίνει
πάλι;

ΕΛΟΪΖΑ. Ἐλα ἐδῶ, σὲ παρακαλῶ.
(τοῦ παίρνει τὰ χέρια γλυκά, καὶ ἀφοῦ
τὸν κυττάξῃ στὰ μάτια τοῦ λέει μὲ φωνὴ
γεμάτη τρυφερότητα). Μάρκο... θέλεις
νὰ φύγουμε αὐριο... ν' ἀφήσουμε αὐτὸ

τὸ μέρος, αὐτὸν τὸν κόσμο... καὶ νὰ
πᾶμε οἱ δύο μας, μόνοι, σ' ἓνα μέρος
ποὺ νὰ μὴ μᾶς ξέρη κανεὶς... οἱ δύο
μας, μόνοι;...

ΜΑΡΚΟΣ. Λὲς ἀλήθεια;

ΕΛΟΪΖΑ. Ἀλήθεια! οἱ δύο μας, μό-
νοι!... (πέφτει στὴν ἀγκαλιά του).

ΑΥΛΑΙΑ

Μετάφρ. Μ. ΚΟΚΚΑΛΗ

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΓΟΡΤΥΝΙΑΣ

Ἀπὸ τὴν ἀνέκδοτη συλλογὴ τοῦ κ. Χ. Σακελλαριάδη

Ἕνας πασιᾶς ροβόλαγε μέσα νὰπὸ τὴν Πόλη.

Στὸ δρόμον ὅπου πήγαινε, στὸ δρόμον ποὺ πηγαίνει
βαρὺν χρέος τοῦ ρίξανε, χαράτσι νὰ πληρώσῃ.

Πολλὰ νάμπελια ἀτρύγητα μ' ὅλους τοὺς τρυγητάδες,
πολλὰ χωράφια ἀθέριστα, μ' ὅλους τοὺς θεριστάδες,
πουλάει καὶ τὴν κόρη του τὸ χρέος νὰ πληρώσῃ.

Παρασκευὴ τὴν ἔλουζε, Σαββάτο τὴ χτενίζει,
τὴν Κυριακὴ τ' ἀπόγευμα τὴ βγάνει στὸ παζάρι.
Κανεὶς δὲν ἀποκρίθηκε π' ὅλους τοὺς πατριώτες.

Καραβοκύρης τᾶκουσε, τρέχει καὶ τὸν ρωτᾷ.

— Πόσο, πασιᾶ, τὴν κόρη σου, πόσο τὴν παζαρίζεις;

— Χίλια φλουριά ἢ γούνα της καὶ μύρια ἢ φορεσιά της.

Ἀπ' τὸ χέρι τὴν ἀρπάξε καὶ στὸ μπαξὲ τὴν πάει:

Πουλᾶκι πῆγε κι' ἔκατσε μικρὰ καὶ κελαιοδοῦσε,

δὲν ἐκελάηδει σὰν πουλί, μήτε σὰ χελιδόνι,

μόν' ἐκελάδει κι' ἔλεγε μ' ἀνθρωπινὴ κονβέντα.

— Δὲν εἶναι κοῦμα κι' ἄδικο, μεγάλη ἀδικία,

νάχει ἀδερφὸς τὴν ἀδερφή, νὰ παίξῃ νὰ γελᾷ;

Καραβοκύρης τᾶκουσε τρέχει καὶ τὴ ρωτᾷ

ποῦθε, κόρη, τὸ σοῖ σου, ποῦθε καὶ ἡ σειριά σου;

— Πατέρας μου ἀπ' τὴν Τρίπολη κι' ἡ μάνα μου ἀπ' τὴν Πόλη.

Κι' ἀπ' τὸ χέρι τὴν ἀρπάξε καὶ στὸν πασιᾶ τὴν πάει.

— Πάρε, πασιᾶ, τὴν κόρη σου κι' ἐγὼ τὴν ἀδερφή μου.

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Τὰ «Ελληνικά Γράμματα» ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ποὺ ἐξεδώθησαν ἐφανερώσαν κατὰ τρόπο σαφὴ ὅτι τὸ θρησκευτικὸ πρόβλημα εὐρίσκεται μέσα στὸν κύκλο τῶν μεγάλων ζητημάτων ποὺ ἐνδιαφέρουν τὸ περιοδικό. Νομίζουμε ὅτι θὰ ἦταν περιττὸ νὰ ἐξηγήσουμε γιατί ὁ προσδευτικὸς δῆθεν ἀέρας ἐκείνων ποὺ δὲν ἔχουν καμία σχέση μὲ τὴν πραγματικὴ καὶ σοβαρὴ σκέψη, δὲν μᾶς ἐπηρέασε καὶ τὸ στρατόπεδο τὸ δικό μας πιστεύει πῶς ἡ φιλοσοφία ποὺ ὑπάρχει μέσα στὰ διάφορα κοινωνιολογικὰ συστήματα δὲν ἡμπορεῖ νὰ μετρηθῇ μὲ τὴ σοφία ποὺ κλίνει ἡ θρησκευτικὴ ἀλήθεια.

Ὅσοι νομίζουν ὅτι ἡ θρησκευτικὴ ὑπόθεση ἐτελείωσε καὶ τὸ συμπέρασμα αὐτὸ τὸ βγάδουν ἀπὸ τὶς προσοῦρες τῆς Μόσχας ἢ τὰ φυλλάδια τοῦ Ἑλληνικοῦ Κομμουνιστικοῦ κόματος, γνωστοῦ διὰ τὴ πνευματικὴ του ἀνεπάρκεια, ἃς διαβάσουν τί λέγει ὁ χαρακτηριστικώτερος ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐπαναστατικοῦ συνδικαλισμοῦ, ὁ Γεώργιος Σορέλ ὁ θεωρητικὸς αὐτὸς ἀπολογητὴς τῆς βίας, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ περίφημο βιβλίο του «Σκέψη ἐπὶ τῆς βίας» λέγει τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά:

«Οἱ θρησκείες δὲν καταργεῖν διόλου. Ὁ φιλελεύθερος προτεσταντισμὸς πεθαίνει γιατί ἠθέλησε μὲ κάθε τρόπο νὰ ὑποβιβάσῃ τὴ Χριστιανικὴ θεολογία στὸ ἐπίπεδο τοῦ ρασιοναλισμοῦ. Ὁ Α. Comte κατεσκεύασε μὴ καλικάτουρα τοῦ Καθολικισμοῦ εἰς τὴν ὁποία δὲν διεφύλαξε παρὰ τὰ διοικητικὰ καὶ ἱεραρχικὰ ῥάκη αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας. Ἡ προσπάθειά του αὐτὴ δὲν ἐσημείωσε ἐπιτυχία παρὰ στοὺς ἀνθρώπους ποὺ γελοῦν πάντα μὲ τὴν ἀπλοϊκότητα τῶν θυμάτων τους. Ὁ καθολικισμὸς ἀντιθέτως ἐσημείωσε κατὰ τὸ διάστημα τοῦ 19ου αἰῶνος μὴ παράδοξη ἀκμὴ γιατί δὲν ἠθέλησε τίποτε νὰ ἐγκαταλείψῃ. Ἐτόνωσε μάλιστα τὰ μυστήρια του καὶ, πράγμα περίεργο, κερδίζει καθημερινῶς ἑδαφος στὸν μορφωμένο κόσμον καὶ στοὺς πνευματικὸς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι γελοῦν μὲ τὸν ρασιοναλισμὸ ποὺ ἦταν σὲ παλλότερα ἡρόνια πολὺ τῆς μόδας στὰ Πανεπιστήμια».

Ὅταν μὲ παρόμοιες ἐκφράσεις χαρακτηρίζουν τὸ κίνημα τοῦ καθολικισμοῦ οἱ πρὶν φανατικοὶ τοῦ ἀντίπαλου, μπορεῖ ὁ

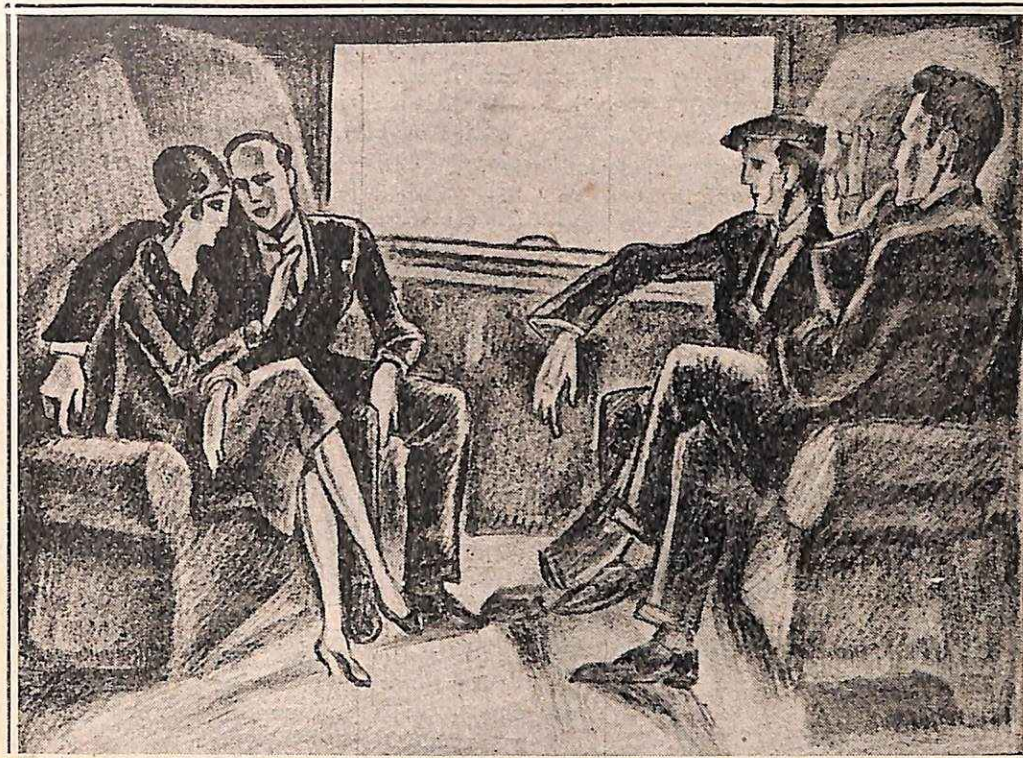
καθεὶς νὰ ἀντιληφθῇ τί προσφέρουν οἱ πνευματικοὶ τοῦ ἐκπρόσωποι στὸν ἄνθρωπο ποὺ τὸν ἐνδιαφέρει ἡ θρησκεία.

Αὐτὰ τὰ λίγα εἶναι ἀρκετὰ γιὰ νὰ ἐξηγήσουν στὸν πρὶν ἀμύητον ἀναγνώστη τὴν ἀφορμὴ τοῦ παγκοσμίου θορύβου ὁ ὁποῖος ἠγέρθη ἐξ ἀφορμῆς τῆς λύσεως τοῦ Ρωμαϊκοῦ ζητήματος, θόρυβον ἀνεξήγητον γιὰ τοὺς προσδευτικὸς ποὺ θεωροῦν πῶς τὸ θρησκευτικὸ ζήτημα εἶναι ὑπόθεση τοῦ ἀμόρφωτου ὄχλου ἢ θορύβου ποὺ ὀφείλεται, σύμφωνα μὲ κάποιο ἀρθροῖδιο ἐσπερινῆς ἐφημερίδος, στὴ βαθεῖα διπλωματικὴ ἐμπειρία τῶν κύκλων τοῦ Βατικανοῦ. Ἡ ἴδια ἄγνοια τοῦ ζητήματος ἔκαμε πολλοὺς δημοσιογράφους νὰ γράψουν σοβαρὰ ἄρθρα ἐναντίον τῆς ἐισόδου τῆς Ἀγίας Ἐδρας στὴν Κοινωνίαν τῶν Ἑθνῶν, δίχως καὶ νὰ ὑπάρχῃ προηγουμένον ποὺ νὰ πείθῃ πῶς ἡ Ἀγία Ἐδρὰ εἶχε τὴ διάθεση νὰ μῇ στὴ Κοινωνία τῶν Ἑθνῶν.

Ὅσοι εἶναι σὲ θέσῃ νὰ γνωρίζουν καλὰ τὰ πράγματα, ἀντιλαμβάνονται πόσο ἀσύμφορο θὰ ἦταν γιὰ μὴ πνευματικὴ ἐξουσία, ὅπως ὁ καθολικισμὸς, νὰ παρακαθήσῃ ὡς μὴ ἀπλὴ μονὰς εἰς ἓνα Συνέδριον ποὺ ἐκπροσωπεῖ μᾶλλον συμφέροντα κοσμικῶν ομάδων καὶ τὸ ζήτημα τῆς εἰρηνεύσεως τῶν λαῶν, ἔρχεται κάπως δεύτερο.

Ἡ Ἀγία Ἐδρὰ, μέσα εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἑθνῶν εἰσερχομένη ὡς μὴ μονὰς, καὶ τὸ γενικώτερο γόητρόν της ἴσως θὰ ἔχανε καὶ θὰ συνεταύτιζε τὴν τύχη της μὲ τὴν τύχη ἐνὸς κοσμικοῦ συνεδρίου. Μένοντας ἔξω τῆς Κοινωνίας θὰ ἡμπορεῖ νὰ ἀσκήσῃ τὴν πνευματικὴν της ἐπιρροὴν γιὰ τὴν εἰρήνευση τοῦ Κόσμου, κάθε στιγμή ποὺ ἡ Κοινωνία θὰ δείχνῃ ὅτι δὲν εἶναι σὲ θέσῃ νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν εἰρήνην μεταξὺ τῶν λαῶν.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, τὰ ἄρθρα μερικῶν ἐφημερίδων ἔδειξαν ριχτὴ μᾶλλον ἀντιμετώπιση τοῦ ζητήματος καὶ ἄγνοια τῶν πραγματικῶν ἀπόψεων καὶ διεκδικήσεων τοῦ Βατικανοῦ.

Ταξιδεύαμε γιὰ τὸ Βουκουρέστι.

ΚΩΣΤΗ ΜΠΑΣΤΙΑ

Η ΜΑΡΙΟΡΑ

Ταξιδεύαμε γιὰ τὸ Βουκουρέστι. Μέσῃ στὸ βράδι εἴμαστε τέσσερις. Ἐνα ζευγάρι ἀρραβωνιασμένοι, ποὺ ταξίδευαν ἀπὸ τὸ Γιούργεβο, ἓνας Ρουμάνος φοιτητὴς καὶ ἐγώ. Ἡ ἀνοιχτὴ στὸν κάμπο τῆς Βλαχίας εἶναι χαρούμενη. Οἱ πασχалиές ἔχουν ἀνθίσει καὶ τὰ γεννήματα φουντώνουν. Κάμπος χρυσός, πλούσια γῆ, ποὺ θρέφει πολίτες καὶ χωριά! Τὸ τραῖνο τρέχει μέσῃ στὸν κάμπο σφυρίζοντας. Εἶναι ἡ ταχὺ. Δὲ σταματᾷ στοὺς μικροὺς σταθμούς, στὰ μικροχώρια ποῦναι στὴ γραμμὴ. Μὰ εἶναι ἀπόβραδο καὶ οἱ χωριάτες μὲ τίς ἄσπρες πουκαμῖες ἔχουν κατέβει στοὺς μικροὺς σταθμούς.

Τρεῖς ὥρες ταξίδι ἀπὸ τὸ Γιούργεβο ὡς τὸ Βουκουρέστι. Μὰ δὲν φτάνουν ταχάτες τρεῖς ὥρες γιὰ νὰ γνωρίσῃς ἓναν ἄνθρωπο ποὺ κάθεσαι ἀντικρὺ σου; Ὁ

νέος εἶτανε ξανθός, ψηλὸς καὶ κατὰδεχτικός. Κοίταζε πότε τὸ ζευγάρι πότε μὲν. Οἱ δύο ἀρραβωνιασμένοι ποὺ ταξίδευαν ἀστράφτανε ἀπὸ χαρὰ. Ὁ ἓνας ἔβλεπε στοὺς ἄλλους τὰ μάτια, παλάτια τοῦ παρχαμυδιοῦ, θησαυροὺς Ἀνατολικούς. Πλὴν νὰ σκεφτοῦν τὸν ἄλλο κόσμο... Τὸ μικρὸ διαμέρισμα ἦταν χαρούμενο γιατί παίρναμε καὶ μεις κάτι ἀπὸ τὴ χαρὰ τους. Ὁ φοιτητὴς μου ζήτησε τὰ σπέρτα μου. Ἦταν ἡ πρώτη ἐπαφή. Ἐπὶ βρέθηκε ἓνας τρόπος νὰ γνωριστοῦμε μὴ καὶ οἱ δύο μπόρεσαμε νὰ συνεννοηθοῦμε Φραντσεζίκα.

— Εἰστε ξένος;

— Ναι Ἑλληνας.

— Ἐγὼ εἶμαι φοιτητὴς. Ἀπὸ τὴν Ὀράντια Μάρε. Πήγα νὰ δῶ κάτι συγγενεῖς μου στὸ Γιούργεβο καὶ τώρα θὰ μείνω ἓνα μῆνα στὸ Βουκουρέστι.

— Θά δώσετε εξετάσεις;

— Όχι, θά γλεντήσω. Φοιτῶ στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ὁράντια Μάρε, τὸ καλοκαίρι πάντα περνῶ ἓνα μῆνα στὸ Βουκουρέστι. Ὁ πατέρας τὸ βρίσκει πολὺ σωστὸ. Ἐνας νέος πρέπει πλᾶϊ στὴ σπουδὴ νὰ γνωρίσῃ καὶ τὴ ζωὴ. Δὲν εἶσε τῆς ἴδιας γνώμης;

— Καὶ πρέπει νὰ πᾶτε στὸ Βουκουρέστι γιὰ νὰ γνωρίσετε τὴ ζωὴ;

— Ἀσφαλῶς. Εἴστε νέος καὶ θά μὲ καταλάβετε. Τὸ ἐπάγγελμά σας ἂν ἐπιτρέπετε;

— Ἀντιπροσωπεύω μιὰ ἐλληνικὴ ἐφημερίδα.

— Θαυμάσια. Εἶμαι φίλος μὲ πολλοὺς δημοσιογράφους καὶ τοὺς ἐκτιμῶ πολὺ, κάποτε σκέφτηκα ν' ἀφήσω τὶς σπουδές μου καὶ νὰ γίνω δημοσιογράφος. Ὁ πατέρας ὅμως ἀντιστάθηκε.

Ὁ φοιτητὴς μιλοῦσε ζωηρά. Ὁλὴ ἡ φυσιογνωμία του ἀντιφέγγε μιά διάθεση νὰ ζήσει, νὰ γλεντήσῃ, νὰ ἱκανοποιήσῃ ἐπιθυμίες.

Τοῦ ζήτησα μερικὲς πληροφορίες γιὰ τὴ Ρουμανία. Σ' ἄλλα μὲ πληροφόρησε, σ' ἄλλα δὲν ἤξερε καὶ στὸ τέλος μοῦ εἶπε.

— Εἴστε εὐτυχὴς ποὺ μὲ γνωρίσατε. Στὸ ὑπουργεῖο τῶν ἐξωτερικῶν ὑπάρχει ἓνα γραφεῖο τύπου. Ἐκεῖ μέσα δουλεύουν καμιά δεκαριά καλοπληρωμένοι ἄνθρωποι ποὺ μόλις πᾶτε θά σᾶς μιλήσουν γιὰ τὰ μουσεῖα, τὶς βιβλιοθήκες, τὰ πανεπιστήμια, τὴν τέχνη, τὴ βιομηχανία, τὴν πολιτικὴ ζωὴ τῆς Ρουμανίας. Ἡ Ρουμανία ὅμως ποὺ θά σᾶς δείξουν δὲν εἶναι ἡ πραγματική. Πρέπει νὰ μοῦ χρωστάτε χάρη. Ἐγὼ θά σᾶς δείξω ἓνα ἄλλο Βουκουρέστι πρὸ ἀξιόλογο, πρὸ ἀληθινό. Σὲ ποῖο ξενοδοχεῖο θά μείνετε;

— Στὸ Ἀτενέ.

— Τὸ πρῶτο λάθος. Μὴν πουλᾶτε τὴν ἐλευθερίαν σας στὴν ματαιοδοξία. Εἶναι ἓνα ἀριστοκρατικὸ ξενοδοχεῖο ἀλλὰ μὲ κάποιους περιορισμούς. Ἐλάτε στὸ «Ἐξέλις». Θά εἴστε πολὺ καλὰ καὶ θά μπορεῖτε νὰ δεχθῆτε ὅποιον θέλετε. Τὸ πρῶτο ἀγαθὸ εἶναι ἡ ἐλευθερία. Ἄν μείνετε στὸ Ἀτενέ καὶ θελήσετε νὰ ἔχετε καὶ τὴν ἐλευθερίαν σας πρέπει νὰ τὴν πληρώσετε μὲ πολλὰ λεῖ. Στὸν κόσμον καὶ οἱ πρὸ αὐστηρὲς διατάξεις ἔχουν ἓνα τιμολόγιο. Ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐξοδευθῆτε ἄδυνα.

Ὑπάρχουν λόγοι ποὺ πρέπει νὰ μείνω στὸ Ἀτενέ.

— Δὲν ἐπιμένω.

Εἶχε νυχτώσει. Ζυγώναμε στὸ Βουκουρέστι. Εἶχαν ἀρχίσει νὰ φαίνωνται τὰ πρῶτα φῶτα μέσα στὴν πεδιάδα. Εἶχαμε ἀνοίξει τὸ τζάμι κι' ἐμπαινε ἓνα δροσερὸ μαγιάτικο ἀγέρι. Οἱ ἀρραβωνιασμένοι εἶχαν σηκωθῇ καὶ μάζευαν τὰ πακέτα τους, ὁ φοιτητὴς ἔδανε τὴ βαλίτσα του καὶ στὸ διάδρομο ὁ κόσμος στριμόχωνταν.

— Ποῦ θά φάτε ἀπόψε;

— Ὁπουδήποτε.

— Ἐλάτε νὰ φᾶμε στὴν Γκραντίνια Σουζάνα.

— Δὲν θὰργήσωμε πολὺ γιὰτὶ εἶμαι κουρασμένος. Ἐφυγα στὶς 7 τὸ πρωὶ ἀπὸ τὴ Σόφια. Ταξιδεύω δώδεκα ὥρες.

— Ἐλάτε δά. Ἐνας νέος δὲν κουράζεται ποτέ. Τί εἶναι δώδεκα ὥρες. Δὲν σκάβατε βέβαια.

Τὸ τραῖνο σταμάτησε. Εἶμαστε στὸ Βουκουρέστι. Χωρίσαμε στὸ σταθμὸ καὶ συμφωνήσαμε ν' ἀνταμώσουμε στὶς ἑννὴ στὴν πόρτα τοῦ Ἀτενέ...

Ἀμ ταξιδεύει ὁ ἄνθρωπος πιστεύει πὼς ὅτι βλέπει εἶναι καινούργιο, πὼς εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ ὅσα εἶχε γνωρίσει ὡς ἐκείνη τὴν ὥρα. Βλέπει διαφορὰ στοὺς τόπους, διαφορὰ στοὺς ἀνθρώπους, τὴν καλοσύνη πρὸς φανερὴ καὶ τὴν ἀμαρτία ντυμένη ἓνα καινούργιο ἄγνωστο καὶ παράξενο ροῦχο. Ἡ ἀμαρτία, ἔχει μιὰ νέα γοητεία στὴν ξενιτειά. Νομίζει ὁ ἀπλοϊκὸς ἄνθρωπος πὼς φεύγοντας ἀπὸ τὰ ξένα ἀφίνει ἐκεῖ τὴν ἀμαρτία του κι' ἔτσι κανεῖς δὲν τὴ μαθαίνει. Οὔτε ὁ θεός, οὔτε οἱ ἄνθρωποι.

Στὴν Γκραντίνια Σουζάνα! Μὰ τί μποροῦσε νάτανε αὐτὸς ὁ μπαξές; Ὁ Μοῦρνο, ὁ φοιτητὴς δεξιὰ του καθισμένος στὸ ἀμάξι ὅλο μοῦ τὸν παίχνει.

— Εἶναι κρῖμα νὰ πλήξετε σ' ἓνα κοσμικὸ ἐστιατόριο. Στὶς Γκραντίνες ὑπάρχει couleur locale. Παίζουν βιολί οἱ ἀτσίγγανοι, γλεντᾷ ὁ πλούσιος, μὰ γλεντᾷ κι' ὁ φτωχός! Θά δῆτε λαό, καθαρὰιμες ρουμῆνες πρόσχαρες καὶ βολικές.

Καθὼς κατεβαίναμε ἀπὸ τ' ἀμάξι μᾶς χτύπησε ἡ κνίσσα τῶν ψητῶν. Ἀρνιὰ στὶς σούβλες, κότες, γαλόπουλα σουβλιστά,

κοκορέτσια, καὶ γαρδοῦμπες, τὰ μιτιντέϊ, μικροῦλοι κεφτέδες ἀρτυμένοι μὲ σκόρδο. Ἀσπρες σάλτσες ἀπὸ σκόρδο καὶ φρούτα ὅλα μαζὺ ἀπλωμένα πάνω στὰ μακρὰ τραπέζια. Κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα ὁ κόσμος γλεντοκοποῦσε. Τραγοῦδια καὶ βιολιά, φωνές καὶ γέλοια καὶ σκορπισμένοι τσιγγάνοι μὲ τὰ βιολιά τους. Ὁ Μοῦρνο διάλεξε μιὰ δροσερὴ γωνιά. Φώναξε τὸ παιδί καὶ παράγγειλε.

— Δυὸ Μιτιντέϊ. Θά σᾶς ἀρέσουν. Μήπως σᾶς ἐνοχλεῖ τὸ σκόρδο;

— Καθόλου.

— Φέρε λοιπὸν δυὸ πιάτα καὶ βλέπουμε.

— Θά κεράσωμε, εἶπε ὁ Μοῦρνο.

Καὶ γυρίζοντας σὲ μένα γελαστὸς μοῦ λέει.

— Ἀπόψε δὲν ἔχει ὕπνο, θά γλεντήσουμε.

Εἶταν τόσο σίγουρος γιὰ ὅτι ἔλεγε ποὺ δὲ χρειάστηκε ἀπάντηση δική μου γιὰ νὰ φωνάξῃ ἓναν ἄσκημο μεσόκοπο ἀτσίγγανο.

— Νὰ ὁ πονηρὸς ὁ Μπέροβιτς...

Μπέροβιτς ἔλα καὶ σὲ μᾶς. Ὁ Μπέροβιτς ἦταν ἓνας χοντροκέφαλος ἀτσίγγανος, ὁλοστρόγγυλος σὰν φούσκα, μὲ ζωμένο μέτωπο, τὰ μάτια του κόκκινα σὰν τὴ φωτιά, τὰ φρύδια του μακρὰ κι' ἄγρια σὰν γουρουνότριχες, μεγαλόστομος μὲ τὰ χεῖλια κρεμασμένα καὶ

τὰ γένεια βρώμικα καὶ πυκνὰ κάτω ἀπὸ τὸ πηγούνι. Τὸν συνόδευσαν μὲ τὰ βιολιά τους δυὸ κακοντυμένα κορίτσια. Ἡ Μαριόρα ὡς εἴκοσι χρόνων καὶ ἡ Μάσα ὡς δέκα-ἑφτά. Ἡ Μαριόρα ἦταν ἀδύνατη καὶ χλωμή, ἡ Μάσα ὅμως ἦταν ζωηρή, μελαχρινή μὲ μαῦρα πυκνὰ μαλλιά, μαῦρα μάτια, κι' ἄσπρα ὠραῖα δόντια. Τὸ κορμί της μεστομένο καὶ κανονικὸ προκαλοῦσε τὶς λαίμαργες ματιές τοῦ κόσμου. Ἦξερε νὰ γελᾷ σ' ὅλους καὶ νὰ φυλάγεται. Καὶ οἱ δυὸ λέγονταν κόρες τοῦ Μπέροβιτς καὶ ζοῦσαν ἀπὸ τὸ βιολί τους. Ὁ Μοῦρνο τοὺς παρακάλεσε νὰ κάτσουν καὶ μοῦ τοὺς σύ-

στησε. Ἡ Μαριόρα χαϊρέτησε κι' ἡ Μάσα χαμογέλασε.

— Θά κεράσωμε κρασί, εἶπε χαρούμενα ὁ Μοῦρνο.

— Θά τὸ πιούμε μετὰ χάρες ἀφέντη, εἶπεν ὁ Μπέροβιτς. Καὶ χαμηλώνοντας τὴ φωνὴ πρόσθεσε.

— Τὸ πιὸ γλυκὸ κρασί εἶναι κείνο ποὺ πίνετε στὸ ξένο τραπέζι.

Γέλασαν ὅλοι. Τὰ κορίτσια κοίταξαν τὸν πατέρα τους καὶ ξαφνικὰ γύρισαν πίσω τους.

Μιὰ φωνὴ ἀκούστηκε «Μάσα».

Ἦταν ἓνας γερασμένος ἄνθρωπος κοιλαράς, μὲ διπλὲς καδένες στὸ γελέκο, ποὺ

κρατούσε μια ψημένη κότα και τη ροκά-
νιζε. Η Μάσα γύρισε και τον κοίταξε κι
αὐτὸς ἔσκασε στὰ γέλοια δείχνοντάς της
τὸ κοτόπουλο.

Τὰ κορίτσια γέλασαν, ὁ γέρος βλαστή-
μισε, μὰ σὰν νὰ σκέφτηκε ὠριμότερα εἶπε
στὴ Μάσα νὰ πάη νὰ ἰδῇ τί ἤθελε ὁ χον-
τρος αὐτὸς κύριος.

— Νὰ μὲ συμπαθᾶτε ἀφέντες—δικαιο-
λογήθηκε—μὰ εἶναι παλιοὶ πελάτες. Ἡ
δουλειά μας εἶναι νὰ καλοπιάνωμε τὸν
κόσμο. Αὐτὸς εἶναι ἓνας παραλῆς πού
συμπαθᾷ τὴ Μάσα. Μὰ εἶναι καὶ τσιγ-
κούνης. Κοιτᾷτε τον πῶς τρώει. Ἡ τσιγ-
κάνικη παροιμία δὲ γελιέται. Ὁ φαγάς
καὶ τὸ γουροῦνι τρώνε κι' οἱ δυὸ σ' ἓνα
σκαφίδι.

Ἡ Μαριόρα ἔριξε μιὰ λοξὴ ματιὰ στὴ
μεριὰ τοῦ χοντροῦ. Κούνησε τὰ κεφάλι
της καὶ ψιθύρισε κάτω.

— Σκάσε φώναξε ὁ Μπέρκοβιτς. Λυσᾶς
ἀπὸ τὴ ζήλεια σου.

— Πατέρα—εἶπε θυμωμένη ἡ Μαριόρα
—ξέρεις πάντα τίς μισὲς τσιγγάνικες πα-
ροιμίες. Κάποια ἄλλη λέει πῶς τὸ πιὸ
ἄσκημο πρᾶμα εἶναι σ' ἓνα νεῖο ἢ ἀνυπο-
ταγὴ καὶ στὸ γέρο ἢ πορνεία.

Ὁ Μοῦρνο κοίταξε μὲ προσοχὴ τὴ Μα-
ριόρα καὶ τῆς εἶπε.

— Μπράβο Μαριόρα. Εἴσουνε πάντα ἓνας
ἠθικὸς ἄνθρωπος. Καὶ γυρίζοντας σὲ μένα
πρόσθεσε:

— Ἡ Μαριόρα δὲν εἶναι γέννημα τσιγ-
γάνων. Ἐχει στόφα ἠθικοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ Μπέρκοβιτς ἀγριοκοίταξε τὴ Μα-
ριόρα καὶ δικαιολογήθηκε.

— Μὴν τὴν ἀκοῦτε ἀφέντες. Εἶναι ὅλη
δόλος καὶ ὑποκρισία. Ἀκοῦστε με καὶ μένα
τὸ γέρο Μπέρκοβιτς πού κατέχω τὸ τί ὀχιές
εἶναι οἱ γυναῖκες. Κλαῖνε καὶ κουβεντιά-
ζουν μὲ τέχνη. Κλαῖνε μὲ τὰ μάτια καὶ
γελοῦν μὲ τὴν καρδιά, ξεψυχᾶνε μπροστά
σου καὶ πίσω σου σὲ περιγελοῦν καὶ πάντα
μιλοῦν ἐνάντια ἀπὸ ἐκεῖνο πού στοχά-
ζονται. Ὅλο τους τὰ καμώματα εἶναι
τερτίπια τοῦ νοῦ γιὰ νὰ χορτάσουν τίς
ἐπιθυμίες τους.

Ἡ Μαριόρα μᾶς κοίταξε σὰν νὰ ζη-
τιάνευε ἓνα λόγο συμπόνιας. Κι' ἀγριεμένη
γύρισε στὸν πατέρα της.

— Πατέρα, ἄδικα μᾶς κατηγορεῖς στοὺς
ἀφέντες. Οἱ ἀφέντες ὅμως δὲ θὰ σὲ πι-
στέψουνε. Ὅλοι οἱ ἄντρες ξέρουνε πῶς οἱ

γυναῖκες ἔχουνε καλοσύνη τάξη καὶ φρο-
νιμάδα.

— Εἴσατε ὅλες βουτηγμένες στὴ λάσπη.

— Ψέμματα. Ἄν λάχῃ καὶ σφάλωμε ἀπὸ
ἀσθένεια, ἀξίζει νὰ μᾶς συγχωρᾶτε. Εἴ-
μαστε πιὸ ἀδύναμες καὶ πέφτουμε πιὸ εὐ-
κολ' ἀπ' τὸν ἄντρα στὸ κακό.

Σὰν γύρισε ἡ Μάσα κ' εἶδε ἀναμένον
καυγᾶ τοὺς μάλωσε.

— Οἱ ἀφέντες μᾶς ἔκραξαν γιὰ νὰ γλεν-
τήσουν. Τί γκρινιάζετε;

Ὁ Μπέρκοβιτς σὰν νὰ κατάλαβε τὸ
ἄτοπο κατέβασε ἓνα ποτήρι κρασί μονο-
ρούφι κι' ἀγκαλιάζοντας τὴ Μαριόρα τῆς
εἶπε.

— Ἐννοια σου, περιστέρι μου. Κανένας
δὲν ξέρει πιὸ καλὰ ἀπὸ τὸν Μπέρκοβιτς
τί ἀξίζουν οἱ γυναῖκες. Ἀφέντες μου δὲ
λέω ψέμματα. Εἶπα πρὶν κουβέντες τοῦ
θυμοῦ πού κανένας δὲν τίς ξεσυνορίζειται.
Ὁ θυμὸς εἶναι φωτιά καὶ ἡ μεγάλη ζη-
μία τοῦ ἀνθρώπου.

— Δὲν τίς ἀγαπᾷς τίς γυναῖκες, Μπέρ-
κοβιτς—τὸν διάκοψε ὁ Μοῦρνο.

— Ψέμματα ἀφέντη. Ἐχασα τὴ γυ-
ναῖκα κι' ἀπὸ τότες εἶμαι πεθαμένος. Κα-
νένας δὲν ξέρει καλύτερά μου τί ἀξίζει ἡ
γυναῖκα πού ἀγαπᾷ τὸν ἄντρα, πού κυ-
βερνᾷ τὸ σπίτι καὶ τὰ παιδιὰ, πού δια-
φυλάει τὸ πρᾶμα καὶ παρακινεῖ τίς δου-
λεῦτρες στὴ δουλειά. Ἀφέντες μου πι-
στέψτε με πῶς ἡ γυναῖκα εἶναι ἡ εὐφρο-
σύνη τῶν νειδῶν καὶ ἡ παρηγοριά τοῦ
γέρου.

— Δὲν τὰ πιστεύεις πατέρα—εἶπε δειλὰ
ἡ Μαριόρα.

— Παράξενα μιᾶς παιδί μου. Μὰ σ' ὅλη
μου τὴ ζωὴ τὸ ξέρεις πῶς τραγοῦδησα
τὴ γυναῖκα πού εἶναι ἀναγάλιασμα τῆς
μέρας καὶ ξεφάντωμα τῆς νύχτας, πῶναι
γλυκεῖα κ' εὐγενική, διακριτικὴ καὶ πρό-
θυμη, ταχτικὴ στὸ φαῖ καὶ φρόνιμη στὸ
πιστό, πῶναι ταιριασμένη δίπλα στὸν ἄντρα
σὰν τὸ διαμάντι πάνω στὸ μάλαμα. Μιὰ
εἶναι ἡ ντροπιασμένη κ' ἑκατὸ οἱ τίμιες!

— Μᾶς τὰ γύρισες γέρω Μπέρκοβιτς,
εἶπε γελῶντας ὁ Μοῦρνο.

Ὁ Μπέρκοβιτς κατέβασε δυὸ ποτήρια καὶ
καμώθηκε πῶς δὲν ἄκουσε.

— Κάτι σοῦ εἶπαν πατέρα—τὸν σκούν-
τησε ἡ Μάσα.

— Δὲν ἄκουσα παιδάκι μου, δὲν ἄκουσα.

— Δὲν εἶναι χειρότερος κουφὸς ἀπὸ καί-

νον πού δὲ θέλει ν' ἀκούσῃ—εἶπε πικρὰ
ἡ Μαριόρα.

— Συμπαθᾶτε μας ἀφέντες, εἶπε ὁ γέ-
ρος. Ἡ Μαριόρα ἔχει παράπονο μὲ τὸν
πατέρα της.

— Πᾶρε τὸ δοξάρι σου Μαριόρα καὶ παῖξε
μαζὺ μου. Ἐσὺ γέρω πίνε κρασί γιὰ νὰ
σὲ πᾶμε σηκωτὸ—φώναξε ἡ Μάσα.

Τὰ κορίτσια ἄρχισαν νὰ παίζουν. Ἐπαι-
ξαν πολλὰ τραγοῦδια καὶ στὸ μετὰ ζῶ
ἔπιναν κρασί καὶ τρώγανε μὲ ὀρεξὴ μιτιντέϊ
καὶ φρούτα. Εἴχαμε
ἔρθει στὸ κέφι. Ἡ
Μάσα σιγοτραγου-
δαγε ἓνα τσιγγάνικο
τραγοῦδι κι' ὁ γέρος
μ' ὅλο τὸ μεθύσι
του σηκώθηκε καὶ
τὴ φίλησε.

— Τί δὲν ἀξίζουν
τὰ περιστέρια μου!

Ὁ Μοῦρνο εἶχε
ἔρθει στὸ κέφι. Σὴ
κώθηκε καὶ κάθησε
ἀνάμεσα στὰ κορί-
τσια. Ἐγὼ εἴμουν
δίπλα στὴ Μαριόρα.
Ὁ Μοῦρνο μ' ὅλο
τὸ μεθύσι του ἔκανε
τὸ δραγουμάνο, ἂν
καὶ ἡ Μαριόρα ἤξερε
λίγα φραντζέλικα,
λίγα γερμανικά καὶ
τὰ Μαγιάρικα. Ἡ
Μάσα ἤξερε μόνο
ρουμανικά καὶ μιὰ
ἀκατανόητη τσιγ-
γάνικη διάλεκτο.
Παρ' ὅλη τὴν ἀσκή-
μια της ἡ Μαριόρα
ἔκανε ἐντύπωση.
Εἶχε μιὰ πονεμένη ἔκφραση καὶ κάποιες
διαφορὲς τὴ χωρίζαν ἀπὸ τὸ γέρω
Μπέρκοβιτς καὶ ἀπὸ τὴ Μάσα ἀκόμη.
Ὡστόσο κείνο τὸ βράδυ μετὰ τὸν καυγᾶ
ἔτρωγε μὲ ὀρεξὴ κ' ἔπινε πολὺ κρασί. Ὅσο
προχωροῦσε ἡ ὥρα ἡ Μαριόρα γινότανε πιὸ
δηλητική καὶ πρόσχαρη. Ἡ χλωμάδα της
ἄρχισε νὰ ὑποχωρῇ κ' ἓνα ροδιὸν χρῶμα
ἀπλώθηκε στὸ πρόσωπό της. Ὁ Μοῦρνο
εἶχε μεθύσει καὶ κερνοῦσε ἀδιάκοπα τὴ
Μάσα κι' ὁ γέρος εἶχε ἀποκοιμηθῇ.

— Μάσα σ' ἀγαπᾷ—ψιθύρισε ὁ Μοῦρνο.

Ἡ Μαριόρα ἄρχισε νὰ γελᾷ.

— Εἶναι τρία χρόνια πού τὸν γνωρίζομε
—μοῦ εἶπε—καὶ πάντα λέει αὐτὸ τὸ λόγο
στὴ Μάσα. Κάποτε τὸν εἶπε καὶ σὲ μένα.
Ἐσεῖς τὸν ἔχετε πεῖ πολλές φορές;

— Τί σημασία μπορεῖ νάχῃ;

— Καμιὰ.

— Εἶσαι εὐχαριστημένη Μαριόρα ὅταν
ἀκοῦς αὐτὸ τὸ λόγο;

— Ἐγὼ εἶμαι πάντα εὐχαριστημένη.
Ἀλλοίμονό μας κύριε ἂν ζητᾶμε παρα-
πάνω ἀπ' ὅσα μᾶς
δίνουνε. Θὰ χάσουμε
καὶ τὰ λίγα.

— Ἀπόψε εἰς' εὐ-
τυχισμένη.

— Πολύ.

— Γιατί.

— Ἡ συντροφιά
εἶναι καλὴ κι' εὐγε-
νικιά. Τὸ φαῖ ἦταν
ὀρεχτικὸ καὶ πλού-
σιο, τὸ κρασί καλὸ
κι' ἄγνό.

— Σὰν τὴν ἀ-
γάπη τοῦ Μοῦρνο!

— Ὅταν καλέ
μου κύριε δὲν μπο-
ροῦμε νάχουμε τὴν
καρδιά, εἶναι καλὰ
καὶ τὰ χεῖλια. Δὲ
θέλω νὰ σκέφτομαι
τί θὰ γίνῃ αὔριο.

Ὁ Μοῦρνο γύρισε
κχτὰ μᾶς. Ἀγκά-
λιασε τὴ Μαριόρα
καὶ τῆς εἶπε:

— Ἀγαπᾷ καὶ
σένα Μαριόρα. Ζη-
τησέ μου ὅτι θέλεις.

— Εἶσαι σίγου-

ρος ἀφέντη πῶς ἔχεις τόσα γιὰ νὰ δώσης
καὶ σὲ μένα.

— Ἐγὼ Μαριόρα.

— Ἐγὼ ζητᾶω τὴν εὐτυχία πού δὲν
τὴν ἔχεις ἀφέντη μου.

— Ἐνας ἀφέντης μὲ λεφτὰ πού ἀγο-
ράζει τὸ τραγοῦδι σας καὶ τὰ φιλιὰ σας
δὲν εἶν' εὐτυχισμένος;

— Λες ἀλήθεια ἀφέντη μου ἀλλὰ βλέπω
πῶς ὅσο ψηλὰ κι' ἂν στέκεσαι κοιτᾷς χα-
μηλὰ τὴ γῆ ἀντὶς νὰ τηρᾷς ψηλὰ τὸν
οὐρανό.

— Δέ σ' αγαπῶ Μαριόρα. Ἐγὼ θέλω τὴ Μάσα, μὲ τὰ μαῦρα μάτια, πούναι δροσερὸ νερὸ σὲ περιβόλι καὶ λουλουδι σὲ μπαζέ.

Ἡ ὥρα εἶχε προχωρήσει κι' ἡ Γκραν-τῖνα εἶχε ἐρημωθῇ.

— Ποῦ θὰ περάσωμε τὴ νύχτα Μάσα;

— Ὅπου θέλεις ἐσύ.

— Κι' ὁ γέρος.

— Θὰ τὸν πᾶει ἡ Μαριόρα στὸ σπίτι.

— Ὅχι θὰ μείνωμε ὅλοι μαζὺ εἶπε ἡ Μαριόρα σὰν νὰ πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ της κάποια τρομερὴ σκέψη ἔχασε τὸ ροδαλὸ χρῶμα πού εἶχε πάρει τὸ πρόσωπό της κι' ἐγίνε πάλι χλωμὴ ὅπως ἦταν πρὶν καθῆσει στὸ τραπέζι μας.

— Ἀς τραβήξουμε κατὰ τὸ ξενοδοχεῖο εἶπε ὁ Μοῦρνο. Θὰ βροῦμε τρόπο νὰ οἰκονομηθοῦμε ὅλοι.

Ὅταν φτάσαμε στὴν πόρτα τοῦ ξενοδοχείου ὁ γέρος μάλιστα κρατιῶνταν στὰ πόδια του ἀπὸ τὸ κρασί καὶ τὴ νύστα, ἡ Μάσα κρατοῦσε σφιχτὰ τὸ μπράτσο τοῦ Μοῦρνο καὶ ἡ Μαριόρα φορτωμένη τὰ βιολιά περπατοῦσε δίπλα μου.

— Ἐγὼ θὰ σᾶς ἀφίσω τώρα ψιθύρισα.

— Μπορῶ κύριε νὰ σᾶς ζητήσω μιὰ χάρη.

— Ὅτι θέλεις Μαριόρα.

— Μὴ φύγετε ἀπόψε. Μείνετε μαζὺ μας.

Θὰ οἰκονομηθοῦμε ὅλοι. Λέτε νὰ μὴν ὑπάρχει μιὰ γωνιά καὶ γιὰ σᾶς.

— Μὰ ξέρετε.

— Σᾶς ζητῶ αὐτὴ τὴ χάρη.

Στάθηκε ἀδύνατο νὰ ἐξηγήσω τὸ ὕψος της, τὴ θλιμένη ἔκφραση πού εἶχε τὸ πρόσωπό της, μιὰ μυστικὴν ἀγωνία πού πρόδιναν τὰ λόγια της. Ὁ πατέρας της τὴν ἔλεγε σκοτεινὸ ἄστρο σὲ λαμπρὸν οὐρανό. Ποιὸς ξέρει γιατί. Σὰν τὸ φοβισμένο πουλὶ παρακολουθοῦσε ὅλους. Μὲ κανέναν ὅμως τρόπο δὲν ἤθελε νὰ πᾶ ἢ μὲ τὸ γέρο στὸ σπίτι.

Ἡ Μάσα πῆγε στὸ δωμάτιο τοῦ Μοῦρνο. Τὸ γέρο τὸν ἀνέβασαν σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμία τοῦ Μοῦρνο σὲ κάποια σοφίτα καὶ γὼ ἀναγκάστηκα νὰ κρατήσω ἕνα δωμάτιο. Ἡ Μαριόρα δίχως κἂν νὰ περιμένη πρόσκληση μ' ἀκολούθησε.

Σὲ λίγο ἡ πόρτα ἐκλείσε καὶ βρέθηκε μαζὺ μὲ τὴ Μαριόρα σ' ἕνα μοναχικὸ δωμάτιο ξενοδοχείου. Ἡ ὥρα ἦταν πολὺ προχωρημένη. Ἡ κίνηση εἶχε κοπάσει καὶ

στὸ δρόμο περνοῦσαν ἀρχὰ καὶ πού μερικοὶ ξενύχτιδες ἢ νυκτερινοὶ δουλευτάδες. Ἡ νύχτα ἦταν δροσερή. Ἀνοιξάμε τὸ παράθυρο. Ἡ Μαριόρα ἐβγαλε τὸ καπέλλο κι' ἐσπασε τὰ μαλλιά της στὸ μεγάλο καθρέφτη τῆς ντουλάπας ὕστερα κάθισε σὲ μιὰ καρέκλα ἀμίλητη. Ἐάπλωσα στὴ μοναδικὴ πολυθρόνα πού εἶχε τὸ δωμάτιο καὶ τὴν κοίταξα. Ἦταν ἀκόμα πιὸ χλωμὴ. Πέρασαν λίγα λεπτά μέσα σὲ παγερὴ σιωπή. Ὑστερα χαμογέλασε καὶ εἶπε.

— Τὸ καταλαβαίνω δὲν σᾶς ἀρέσω.

— Ποῦ τὸ ξέρετε;

— Εἶναι δυὸ χρόνια τώρα πού δὲν ἀρέσω σὲ κανέναν.

— Λέτε ψέμματα.

— Λέω τὴν ἀλήθεια. Γιατὶ γελάτε;

— Θὰ χαϊρόσαστε ἂν φερνόμεν διαφο-

ρετικά;

— Γιατὶ μ' ἐρωτᾶτε;

— Γιατὶ ξέρω πὼς δὲν νοιάζεστε γιὰ

τὴν ἐντύπωση πού μοῦ κάνετε.

— Τότε γιατί ἤρθα μαζὺ σας;

— Δὲν ξέρω. Γελίστε κύριε. Δὲν θέλω

νὰ μὲ κοιτᾶτε μὲ συμπόνια. Δὲ θέλω νὰ

μὲ λυπᾶστε Πουλιέμαι. Εἶμαι φτηνὴ, φτη-

νότερη ἀπὸ τὴ Μάσα, φτηνότερη ἀπὸ ὅλες

τῆς γυναῖκες.

— Γιατὶ θυμώνεις, Μαριόρα. Γιατὶ κοι-

κινίζεις. Εἶσαι ταραγμένη.

— Σᾶς ἀηδιάζει τόσο τὸ πρόσωπό

μου; Κάθε γυναῖκα ἔχει τίς χάρες της.

Τὴ κρῖμα νὰ μὴν ἔχομε κρασί.

— Γιατὶ λέτε ψέμματα. Ὅλα αὐτὰ δὲν

εἶναι σκέψεις δικῆς σας.

— Εἶστε κακός. Μόνο γιὰ νὰ πουληθῶ

ἤρθα δῶ μέσα. Δὲ μὲ θέλετε, τόσο τὸ

χειρότερο γιὰ μένα. Μὰ σᾶς λέω ἀλήθεια.

Γιατὶ νὰ σᾶς ἀκολουθήσω;

Γιὰ νὰ μὴν μείνετε μὲ τὸν πατέρα σας,

γιὰ νὰ μὴν πᾶτε στὸ σπίτι σας, γιατί

κάποιο μυστικὸ πικραίνει τὴ ζωὴ σας. Μὰ

τὴν ἀλήθεια ὅμως εἶστε παράξενη τσιγ-

γᾶνα.

— Δὲν εἶμαι τσιγγᾶνα κύριε.

— Τί εἶστε;

— Μαγιάρα.

— Καὶ πὼς ζῆτε μὲ τὸν Μπέρκοβιτς;

— Βρέθηκε, ἀλλὰ ἀφῆστε τὰ αὐτά. Δὲ

θέλω νὰ μὲ κοιτᾶτε σὰν μαῖμου. Ἐλάτε

στὸ παράθυρο. Ἐνημερώνει. Σβύνουνε τὰ

φῶτα στὴν Κάλσα Βικτώρια. Ἀδίκᾳ χά-

σατε τὸν ὕπνο σας.

— Κάνει ψύχρα στὸ παράθυρο Μαριόρα.

— Ἐλάτε νὰ δῆτε. Ἐνας κοιμάται στὸ ἀντικρινὸ πεζοδρόμιο.

Ἦταν ἕνας ἄνθρωπος ζαρωμένος σὲ μιὰ γωνιά.

— Θὰ ταίριαζε νὰ πάω νὰ τὸν ζεστάνω. Πῆτε μου τὴν ἀλήθεια θὰ μ' ἐδιώχνει κι' αὐτός;

— Δὲ σὲ διώχνει κανεὶς Μαριόρα.

— Ὅλος ὁ κόσμος ἐδῶ καὶ δυὸ χρόνια. Αὐγουστο θυμάμαι ἀρρώστησα. Ναι καὶ ἀπὸ τότε.

— Ὅτι νερμίζουμε δυστυχία μπορεῖ νᾶναι δῶρο Θεοῦ Μαριόρα.

— Ἀφῆστε τὸ θεὸ καὶ κοιτάξτε αὐτὸν ἐκεῖ κάτω. Ζαρώνει πιὸ πολὺ ἀκόμη. Τὸν περουνιάζει τὸ ἀγιάζι τῆς νύχτας. Τί λέτε γιὰ τὸ ἀγιάζι. Δῶρο θεοῦ κι' αὐτό;

— Τί μπορεῖ νὰ ξέρης ἐσύ Μαριόρα.

— Μιλάτε σωστά. Ἐγὼ δὲν ξέρω τίποτα. Ξέρω πὼς ἐδῶ μέσα δὲν μπορῶ νὰ μείνω. Θέλω νὰ βγῶ ἐξω.

— Ἦσυχασε εἶσαι πολὺ ταραγμένη. Θέλεις νὰ πῆς κάτι.

— Νὰ πῶ ἐγώ; Αὐτὸ εἶναι μιὰ καλὴ ἰδέα.

— Νὰ χτυπήσω λοιπόν;...

Ἡ Μαριόρα δὲν ἀπάντησε. Μὲ κοίταξε ἐπίμονα, ὕστερα πῆγε στὸ παράθυρο στάθηκε κοιτάζοντας τὸν ἄρρωστο, ὕστερα ξαναγύρισε πρὸς ἐμένα καὶ σὰν νὰ τὴν χτύπησαν ἔπεσε χάμω κι' ἄρχισε νὰ κλαίει σὲ βαθμὸ πού νὰ μὴν μπορεῖ νὰ πάρῃ ἀνάσα. Πῆγα νὰ τὴν βοηθήσω.

— Ἀφῆστε με νὰ κλάψω μοῦ εἶπε. Ὑστερα σηκώθηκε μόνη καὶ ἔαψε σιω-

πηλὴ στὴν πολυθρόνα. Πέρασαν λίγα λεπτά καὶ τὴν ξαναρώτησα.

— Νὰ παραγγείλω ἕνα τσάι;

— Ναι ἀλλὰ ὄχι γιὰ μένα. Γι' αὐτὸν πού

εἶναι ὄξω. Ἐγὼ δὲν κρυώνω, αὐτὸς ὅμως κρυώνει. Δὲν θὰ τὸ ἀρνηθῆτε αὐτό. Ἐλάτε δῶ

νὰ τὸν δῆτε. Ἐνημέρωσε περισσότερο καὶ διακρίνεται καθαρά. Εἶναι νέος. Ἀκούστε πὼς βήχει. Ποιὸς ξέρει τί ἔχει. Εἶναι μιὰ

χάρη πού σᾶς ζητῶ. Ἐνα μεγάλο φλυτζάνι τσάι καὶ ἕνα ποτήρι ροῦμι... καὶ ψωμί. Μήπως ἔχετε κανένα παληόρουχο;

— Ἐξέρετε πὼς εἶμαι ξένος.

— Λίγα χρήματα.

— Αὐτὸ ναι.

— Μὴν ἀργεῖτε λοιπόν. Παραγγείλετε ὅτι

σᾶς εἶπα.

— Πάρτε ἑκατὸ λεῖ καὶ θὰ φροντίσω γιὰ τὸ τσάι.

— Μὴν ἀργήστε, μπορεῖ νὰ φύγῃ. Καὶ δὲν θέλω νὰ φύγῃ.

Τὸ πρόσωπό της εἶχε πάρει ἄλλη ἔκφραση. Φαινόταν πιὸ ἥρεμη καὶ ἱκανοποιημένη. Ἐτρεξα σ' ἕνα καφενεῖο πού μόλις εἶχε ἀνοίξει. Παραγγείλα ὅσα μούχε πῆ. Ὅταν γύρισα τὴν εἶδα κλαμένη νὰ μὲ περιμένῃ μὲ ἀγωνία.

— Ποῦ εἶναι; μὲ ρώτησε.

— Στὴν εἴσοδο.

Ἐτρεξε ἀμέσως. Πῆρε ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ παιδιοῦ τὸ δίσκο καὶ πῆγε στὸν ἄρρωστο ἀλήτη. Γονάτισε μπροστά του καὶ τοῦ πόρσφερε τὸ τσάι καὶ τὸ ροῦμι.

— Πᾶρε καὶ ψωμί, τοῦ εἶπε. Νὰ κ' ἑκατὸ λεῖ.

Ὁ ἄρρωστος σηκώθηκε, τὴν κοίταξε ἀμίλητος μὲ τὴν κατάπληξη ζωγραφισμένη στὸ πρόσωπό του.

— Ντομισουάρα*!

Ἡ Μαριόρα προσπαθοῦσε νὰ κρατήσῃ τὴ συγκίνηση πού τὴν κυρίευε. Εἶπαν λίγες λέξεις ρουμάνικες καὶ οἱ δυὸ, ἀλλὰ τὴ συνομιλία τοὺς διέκοψε ὁ πρωῒνος σκοπὸς πού σύστησε στὸν ἀλήτη νὰ φύγῃ ἀπὸ κεῖ. Ὁ νέος ἀδύνατος καὶ κουρελιασμένος ἔφυγε ἀπὸ εἶπε χίλια εὐχαριστῶ στὴ Μαριόρα. Τὸ γκαρσόνι πῆρε τὸ δίσκο κι' ἀπομακρύνθηκε.

— Καὶ τώρα, μὲ ρώτησε δειλὰ ἡ Μαριόρα;

— Τώρα θὰ φύγω Ἡ ὥρα εἶναι ἔξη.

— Πᾶτε νὰ κοιμηθῆτε;

— Σαῖς;

— Ἐγὼ ὄχι. Δὲν εἶμαι κακόκεφη ὅπως πρὶν. Σᾶς εὐχαριστῶ πού μείνατε μαζὺ μου.

Τί καλὰ θάταν κύριε ἂν μπορούσα κάθε πρωῒ νὰ μοιράζω τσάι στοὺς ἀρρώστους τῶν δρόμων. Μὰ ποιὸς θὰ μοῦ δώσῃ τὸν τρόπο νὰ τὸ κάνω;

Θὰ τὸν βοήθετε ὅπως τὸν βρήκατε σήμερᾳ. Νὰ μὴν ἀμφιβάλετε. Θὰ τὸν βοήθετε.

— Σᾶς πιστεύω.

Ἡ Μαριόρα ἦταν ἡσυχῇ. Κανένα ἔχνος δὲν εἶχε διατηρηθῇ ἀπὸ τὴν προηγούμενη ταραχὴ της. Ἀντίκριζε μὲ χαρὰ τὴν ἀνοι-

ξιάτικη αὐγὴ καὶ στὰ μάτια της ἀπλωνόταν ἡ γαλήνη πού τόσο ἀποζητοῦσε.

* Δεσποινίς.

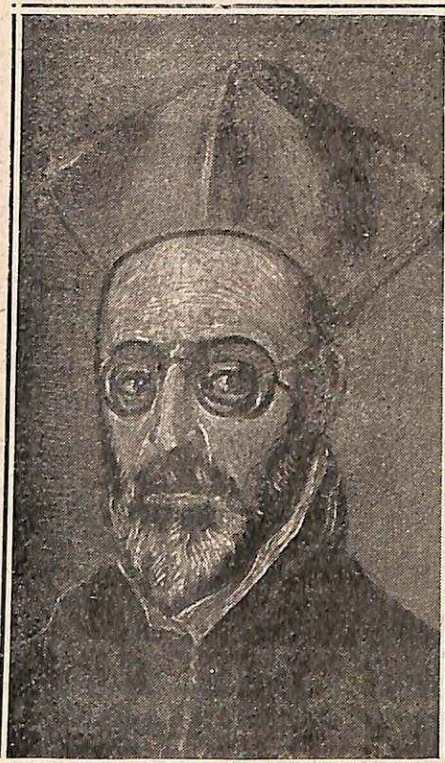
ΦΩΤΗ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ

ΓΙΑ ΝΑ ΠΑΡΟΥΜΕ ΜΙΑ ΙΔΕΑ
ΑΠΟ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

(Συνέχεια εκ του προηγούμενου)

Θά χρονοτριβήσουμε ακόμα επάνω στο ίδιο θέμα: **η τέχνη δεν αντιγράφει τα αντικείμενα αλλά τα ερμηνεύει.** Αυτό πρέπει να το χωνέψουμε καλά, πριν πάμε παραπέρα.

Οι πολλοί, είναι φυσικό και ευεξήγητο να έχουν ως μέτρο τη φυσικότητα, όταν κρίνουν ένα έργο τέχνης, γιατί αυτή **η φυσικότης** είναι το πειδ πρόχειρο μέτρο και η μόνη πυξίδα για τόν άνθρωπο που οι πόθοι του ή οι τεχνικές γνώσεις του είναι περιορισμένες. Μήν ξαίροντας τί πρέπει να ζητήσει από την τέχνη, αρπίζεται από το πόσο μοιάζει ή δε μοιάζει κάτι τι ζωγραφισμένο, με το φυσικό, με το πραγματικό πρότυπο. Συχνά ακούει κανένας, ή και λέγει και ο ίδιος, κάτι τέτοιες παρατηρήσεις (τεχνικές τάχα): «ο ουρανός θέλει πειδ λίγο πειδ μπλέ», «αυτό το χέρι έχει πολύ μακρυά δάχτυλα», «εκείνο το βουνό θέλει πειδ άχνό» και τέτοια. Όπως είπαμε στο πρώτο σημείωμα: «το έργο της τέχνης έχει **αυτοτέλεια**, κρίνεται

Θεοτοκοπούλου: Προσωπογραφία.

αυτό καθ' εαυτό. Για να κρίνουμε κατά πόσο ένα δένδρο ή ένα κεφάλι είναι καλά καμωμένο, δε θα πάρουμε τη ζωγραφιά να την παραβάλουμε με το πραγματικό δέντρο ή κεφάλι, ρίχνοντας μια ματιά στο έργο και μια ματιά στο αντικείμενο, για να δούμε κατά πόσο πιστά είναι αποδομένο, αλλά θα κοιτάξουμε αν ο τεχνίτης έπιασε την ουσία του δέντρου, την ουσία της ανθρώπινης μορφής, δηλ. το **ουσιαστικό**, το **βασικό** στοιχείο των πραγμάτων, όχι το **επουσιδωδες**, όχι τη **ξέπεση εντύπωσή** του.

Για όσους είναι πολύ σκληροτράχηλοι και δεν θέλουν να ρηγηθούν εύκολα αυτή τη προσκόλληση στη φυσικότητα, βάζω εδώ παρακάτω λίγα λόγια του Μπωντελαίρ, μολοντί στην εποχή του η κριτική της τέχνης δεν είχε ακόμα προχωρήσει καλά στην τεχνική ανάλυση. 'Ε-

κείνα τα χρόνια είχε εφευρεθεί η φωτογραφία (δαγγεροτυπία όπως τη λέγανε) κι' απ' αυτή πέρνει αφορμή για να μιλήσει με σαρκασμό, όπως συνείδιζε, για τα γούστα

Θεοτοκοπούλου: Δύο πρόσωπα συγχρόνως του.

του πολλού κοινού της εποχής του, που είτανε άφοσιωμένο μέχρι θανάτου στην ορθοδοξία της φυσικότητας:

«Τό «Πιστεύω» των σημερινών κοσμικών ανθρώπων είναι το εξής:

«Πιστεύω στη φύση και δεν πιστεύω παρά μόνον στη φύση. Επομένως η μηχανική εργασία που θα μπορούσε να δώσει κάποιο αποτέλεσμα απaráλλαχτο με τη φύση, θα ήτανε η απόλυτη Τέχνη. Ένας θεός έκδικητής εισήκουσε την δέηση αυτού του πλήθους. Ο Δαγγέρ* υπήρξε ο μεσσίας του. Και τότε είπαν αυτοί οι άνθρωποι: 'Αφού η φωτογραφία μ'ς δίνει κάθε έγ- γύηση της ακριβείας που επιθυμούσαμε (έτσι πιστεύουν οι αναισθητοί), η Τέχνη είναι ή φωτογραφία!

«Και το κοινόν, σαν ένας μόνος Νάρκισσος, ώρμησε να καμαρώση την άψυχή του

* Ο εφευρέτης της φωτογραφίας.

εικόνα επάνω στη φωτογραφική πλάκα».

Καμιά διαφορά δεν υπάρχει μεταξύ της φωτογραφικής αναπαραστάσεως και των έργων των καλών ζωγράφων που μιμούνταν πιστά την φύση, εκτός μόνον ότι το κάνουν με χρώματα και σε μέγεθος μεγαλύτερο. Οι πινελιές και τάλλα τερτίπια, **δεν αλλάζουν καθόλου την ιστορία.** Η βάσις είναι ή ίδια: ή **πιστή**, ή **απαράλλαχτη απεικόνιση του αντικειμένου.** Τό **άκρον άωτον** της επιτυχίας σε μια ζωγραφιά τέτοια, είναι ή **οπτική απάτη** πώς πρόκειται για **αντικείμενο πραγματικό**, με τρεις διαστάσεις (trompe d'oeil).

Μιλώντας ο Μπωντελαίρ για την «προσωπογραφία», λέγει «ένα πορτραίτο δεν είναι παρά ένα πολύπλοκο μοντέλο για τόν καλλιτέχνη». Δηλαδή, ο ζωγράφος που αποτυπώνει τη μορφή ενός ανθρώπου, δεν τη βλέπει ψυχρά σαν **αντικείμενο**, δεν

βάζει στο ταμπλώ του τις εξωτερικές γραμμές που δρίζουν αυτό το αντικείμενο (πρόσωπο), αλλά προσπαθεί να ανακαλύψει και να κρατήσει τις κύριες γραμμές του, **τὰ μόνιμα στοιχεία του**, σύμφωνα με τον τρόπο που τὰ δέχεται ή δική του ιδιοσυγκρασία, κ' έτσι στο τέλος τὸ ἔργο παριστάνει τὸ μοντέλλο, μὰ περασμένο, φιλτραρισμένο καὶ σφραγισμένο ἀπὸ τὴ δική του (τοῦ τεχνίτη) προσωπικότητα. Κοιτάξετε μιὰ σειρά πορτραίτα καμωμένα ἀπὸ τὸ Θεοτοκόπουλο. Τὸ καθένα ἔχει μὲν τὸ δικό του χαρακτήρα, πὺν εἶναι καὶ ὁ χαρακτήρας τοῦ ἀνθρώπου πὺν ποζάρισε γιὰ νὰ ζωγραφισθῇ, μὰ καὶ ὅλα μαζί ἔχουν τὴ σφραγίδα τοῦ ζωγράφου, ἔντονη καὶ ἀναμφισβήτητη. Τὸ πειὸ ἀνίδεο μάτι καταλαμβάνει ὅτι εἶναι ἔργα τοῦ ἴδιου χειριοῦ. Κοιτάξετε παρακάτω δύο τοπεῖα καμωμένα ἀπὸ διαφόρους τεχνίτες. Μολονότι ἐδῶ λείπει τὸ χρῶμα, καὶ τὸ μικρὸ μέγεθος τῶν κλισῶν δὲν ἀφήνει νὰ φανοῦν οἱ λεπτομέρειες, ἡ διερμίνευση τῆς φύσης φαίνεται πόσο εἰ-

Seurat : Στὸν κήπο.

ναί διαφορετική στο καθένα. Δὲν κάνουμε βαθεῖα τεχνικὴ ἀνάλυση, οὔτε γυρεύουμε νὰ καθορίσωμε ποιὰ στοιχεῖα συγκροτοῦν ἓνα ἔργο, πότε αὐτὰ τὰ στοιχεῖα εἶναι ἰσορροπημένα, πότε εἶναι γνήσια, πότε φτάνουν νὰ ὑποβάλουν ἓναν κόσμο. Ὅπως λέγει καὶ ὁ τίτλος αὐτῶν τῶν σημειωμάτων, σκοπὸς μας εἶναι νὰ πάρῃ ὁ ἀναγνώστης (ἐκεῖνος πὺν δὲν ἔχει, βέβαια) κάποια ἰδέα μονάχα, μὰ **ὡσπτή**, τοῦ τί εἶναι τέχνη, καὶ εἰδικώτερα, τί εἶναι ζωγραφική.

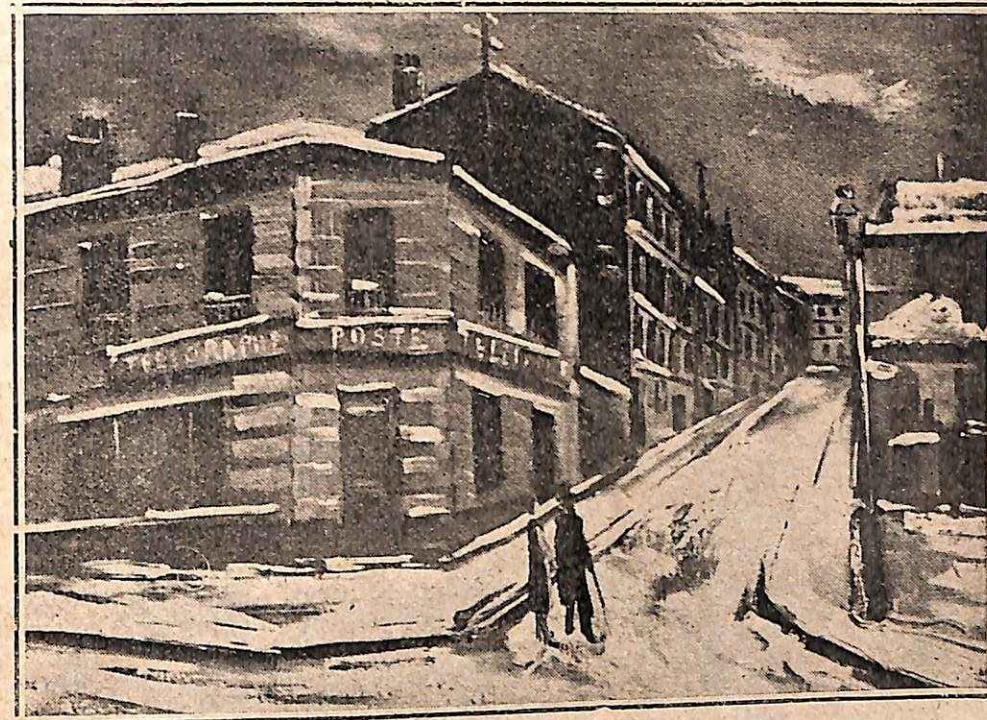
Ὅσοι νομίζουν πὺς εἶναι θωρακισμένοι

μὲ τὸ αἰώνιο καὶ στερεότυπο **ἐπιχειρήμα τῆς φυσικότητος** (ἐκεῖ εἶναι ὁ κόμπος καὶ γι' αὐτὸ ἐπιμένω) δὲν θὰ μιλοῦσαν τόσο ἀπὸ τρίποδος, δὲ θὰ εἶχαν ἄν αὐτὴ τὴν ἀντίληψη, ἂν εἶχαν στὰ σωστά προσέξει τὴ φύση, κ' ὄχι ἀπλῶς κοιτάζει, ὅπως κοιτάζουν ὅλοι.

Ὁ Φλωμπέρ λέγει κάπου: «Τὸ πειὸ τιποτένιο πρᾶγμα περιέχει κάτι τι ἄγνωστο. Πρέπει νὰ τὸ βροῦμε γιὰ νὰ περιγράψουμε (ὡς τεχνίτες, ἔννοεῖ) ἓνα φῶς πὺν λάμπει ἢ ἓνα δέντρο μέσα στὴν πεδιάδα. Ἀς σταθοῦμε μπροστὰ σ' αὐτὸ τὸ φῶς καὶ σ' αὐτὸ τὸ δέντρο, ὡς πὺν νὰ μὴ μοιάζῃ πειὰ γιὰ μᾶς, μὲ κανένα δέντρο μὲ κανένα ἄλλο φῶς. Ἐτσι ὁ τεχνίτης γίνεται πρωτότυπος».

Πὺς οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι βλέπουν συμβατικά, φαίνεται ἀπὸ τὸ ὅτι, ἡ τάσις νὰ ζωγραφίζουν μιμητικά, μὲ σκοπὸ νὰ πλησιάσουν ὅσο μπορούν στὸ **ἀντικείμενικὸ φυσικὸ**, γεννήθηκε κύριως καὶ **καλλιεργήθηκε κατὰ σύστημα** μὲ τὴν ἐφεύρεση τῆς φωτογραφίας. Οἱ ζωγρά-

φίς τῶν ἀνθρώπων τῆς λιθίνης ἐποχῆς, πὺν βρεθῆκανε μέσα σὲ σπηλιὲς καὶ παριστάνουν ζῶα, (βουβάλια, τάρανδους, ἄλογα), εἶναι ὅλα καμωμένα μὲ πνεῦμα ἐρμηνευτικὸ. Ἐπίσης οἱ εἰκαστικὲς τέχνες τῶν διαφόρων λαῶν, ἀπὸ τοὺς πειὸ παλιούς πολιτισμούς, Αἰγύπτιοι, Ἀσσύριοι, Ἰνδοί, Κινέζοι, Μινωικὴ ἐποχή, καθὼς καὶ τοὺς μεταγενέστερους, Ἕλληνες, Ρωμαῖοι, Βυζαντινοί, Ἀραβες, Πέρσαι, Φράγκοι, Γότθοι, δείχνουν τὸ ἴδιο πνεῦμα τῆς **ἐρμηνείας**, τῆς **ἀναγωγῆς** τοῦ αἰσθητικοῦ κόσμου. Πάρετε γιὰ παράδειγμα τὸ ἄλογο: στὴν πραγματι-

Vlaminck : Χιονισμένος δρόμος.

κότητα εἶναι ἀπ' αἰῶνων τὸ ἴδιο ζῶο πὺν ἤλθε ἔως ἐμᾶς. Στὴν τέχνη ὅμως, ἄλλος εἶναι ὁ **τύπος τοῦ ἀλόγου** στοὺς Κινέζους, ἄλλος ὁ τύπος τοῦ ἀλόγου στὰ ἀγγεῖα τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, ἄλλος τῆς κλασσικῆς ἐλληνικῆς ἐποχῆς, ἄλλος τῆς Βυζαντινῆς (Ἀη Γεώργης), ἄλλος τῆς ἐποχῆς τοῦ Ντελακρουά, κλπ. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὸ κάθε τι, μὲ τὸ δέντρο, μὲ τὸ τοπεῖο καὶ μὲ τὴν ἀνθρώπινη μορφή. Τὸ νὰ ἐξηγήσουμε αὐτὸ τὸ φαινόμενο, ἀποδίδοντάς το στὴν ἄγνοια καὶ στὴν τεχνικὴ ἀνεπάρκεια, εἶναι ὁλότελα ἀνθαίρετο, προκειμένου γιὰ ὅλη σχεδὸν τὴν ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου καὶ γιὰ λαούς, πὺν ἡ ἐμπειρία τους, ἡ σοφία τους καὶ ἡ διεισδυτικότητά τους σὲ ἄλλα πεδία τῆς γνώσης εἶναι πασίγνωστη καὶ ἀναμφισβήτητη. Καὶ ὅμως ὑπάρχουν αὐτοσχέδιοι τεχνοκρίται πὺν οἰατεῖρουν τοὺς ταλαίπωρους βυζαντινοὺς, γιὰ τὸ κάνουν πολλὰς φορὲς τὰ σπίτια πειὸ μικρὰ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, σὰν νὰ χρειαζότανε μεγάλῃ σοφία γιὰ νὰ ξαίρη κανεὶς πὺς ὁ ἄνθρωπος εἶναι πειὸ μικρὸς ἀπὸ τὸ σπίτι,

ἢ ὅτι ὁ οὐρανὸς δὲν εἶναι χρυσὸς (ὅπως στὰ εἰκονίσματα τῶν βυζαντινῶν) ἀλλὰ γαλάζιος ὅπως στὰ τοπεῖα πὺν ζωγραφίζουν. Διάφορες δεσποινίδες ἀπάνω σὲ ἀτλάζια. Καὶ κάτι τέτοιες εἰρωνίες, γιὰ παιδικὴ τάχα ἀμάθεια, γίνονται εἰς βάρος τοῦ λαοῦ πὺν εἶχε τέτοια κότσια ὡς τεχνίτης, ὥστε νὰ φτιάξῃ τὴν Ἀγία Σοφία καὶ νὰ σπείρῃ τὴ ζωγραφικὴ στὴν Ἰταλία.

Ὅταν κανένας ἐρωτευθῇ μὲ μιὰ γυναῖκα ἄσκημη καὶ κάποιος ἄλλος ἀπορεῖ γιὰ ἓνα τέτοιο αἰσθημα, ὁ λαὸς τοῦ λέγει: «Πάρε τὰ μάτια του καὶ δὲς τὴν, κ' ὕστερα μιλᾶς». Κάτι ἀνάλογο μπορεῖ νὰ πῇ κ' ὁ τεχνίτης.

Γιὰ νὰ τελειώνουμε μ' αὐτὸ τὸ διαβόητο ζήτημα τῆς φυσικότητος, μπορούμε νὰ πούμε: στὸ ἔργο τοῦ μεγάλου τεχνίτη, ὁ κόμπος, ἡ πραγματικότητα, γίνεται πειὸ ἐνδιαφέρουσα, τὰ ἀντικείμενα στὰ δημιουργικὰ χέρια του καταντοῦνε πειὰ **σύμβολα**, τὰ ὁποῖα ὑποβάλλουν στὸ θεατὴ συναισθήματα, πὺν ποτὲ δὲν τὰ ὑποβάλλουν ὡς ἀντικείμενα τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου κ' οὔτε

στον κάθε άνθρωπο, παρά μονάχα σ' αὐτούς τούς λίγους προνομιούχους, πού μέσον των μούμεθα κ' ἐμεῖς οἱ πολλοὶ στὸ βαθὺ νόημα κάποιας κρυφῆς ἀρμονίας. Αὐτὸ τὸ λέγει καλύτερα, καὶ μὲ δυὸ λόγια, πάλι ὁ

Μπωντελαίρ: «Ce qui est créé par l'esprit est plus vivant que la matière», «Ὁ, τι δημιουργεῖ τὸ πνεῦμα, εἶναι πειὸ ζωντανὸ παρά ἡ ὕλη».

(Ἐχει συνέχειαν)

ΣΕΛΜΑΣ ΛΑΓΚΕΡΛΟΦ

ΕΝΑΣ ΓΑΜΟΣ

ΑΛΛΗΓΟΡΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

Πάνε πολλὰ χρόνια τώρα, πού σὴν κοινότητα τοῦ Σβάρτσγε (στὴν Βερμλανδία) ἐτοιμαζόταν ἕνας πλούσιος γάμος: Θὰ κάνανε τὸ στεφάνωμα στὴν ἐκκλησία, καὶ ὕστερα ἡ ἐορτὴ τοῦ γάμου θὰ βαστοῦσαν τρεῖς ὁλόκληρες ἡμέρες: Καὶ ὅσο θὰ βαστοῦσεν ὁ γάμος, ἔπρεπε νὰ χορεύουν ἀπὸ τὸ βράδυ ὡς τὸ πρωῒ.

Κ' ἀφοῦ θὰ χόρευαν τόσο πολὺ, ἔπρεπε νὰ βροῦνε καὶ τέλειον μουσικόν, καὶ ὁ Νίλς Ἐλοφσον, ὁ πλούσιος χωρικός πού ἔκανε τὸ γάμο εἶχε κοπιάσῃ γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα περισσότερο παρὰ γιὰ ὅλα τ' ἄλλα. Ὅσο γιὰ τὸ μουσικόν πού ἔμενε μέσα στὸ ἴδιο Σβάρτσγε, δὲν τὸν ἤθελε μὲ κανένα τρόπο. Ὁ μουσικός αὐτὸς λεγότανε Γιάννης Ὁστερ, καὶ ὁ Ἐλοφσον ἤξερε πολὺ καλά, πὼς εἶχε μεγάλη φήμη, ἦτανε ὁμῶς τόσο φτωχός, πού καμμιά φορὰ ἐπῆγαινε στοὺς γάμους μ' ἕνα ξεσκισμένο γελέκο, καὶ ξυπόλυτος. Καὶ βέβαια δὲν ἤθελε τέτοιον κουρελιάρη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς νυφικῆς συνοδείας.

Ἐπὶ τέλους ἀποφάσισε νὰ ζητήσῃ κάποιον Μαρτέν, πού τὸν ἔλεγαν «Παιχνιδιάτορα» γιὰ νὰ παίξῃ στὸ γάμο τῆς κόρης του.

Ὁ Μαρτέν ὁ «Παιχνιδιάτορας» ἀποκρίθηκε δίκως νὰ διστάσῃ καθόλου, ὅτι δὲ θάπαιζε ποτὲ στὸ Σβάρτσγε, ἐνόσο βρισκότανε μέσα στὸ ἴδιο χωριὸ ὁ καλύτερος μουσικός ὅλης τῆς Βερμλανδίας, ὁ Γιάννης Ὁστερ. Καὶ ἀφοῦ εἶχαν αὐτόν, δὲν εἶχαν νὰ προσκαλέσουν ἄλλον.

Ἀφοῦ ἔλαβεν αὐτὴ τὴν ἀπάντησιν ὁ Νίλς Ἐλοφσον, ἐσκέφθηκε κάμποσες ἡμέρες, καὶ ὕστερα ἔστειλε καὶ ζήτησε τὸν Ὀλ ντὲ Σεμπὺ ἀπ' τὴν κοινότητα τοῦ Στόρα Κίλ, γιὰ νὰ παίξῃ στὸ γάμο τῆς κόρης του.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ὀλ ντὲ Σεμπὺ ἔδωκε τὴν ἴδιαν ἀπάντησιν μὲ τὸν Μαρτέν: Ἀφοῦ ὑπάρχει εἶπε, μέσα στὸ Σβάρτσγε, μουσικός σὰν τὸν Γιάννη Ὁστερ, ἐγὼ δὲν ἔρχομαι νὰ παίξω.

Αὐτὴ ἡ ἀξίωσις τῶν μουσικῶν νὰ τοῦ ἐπιβάλλουν ἐκείνους πού δὲν ἤθελε, δὲν ἄρρεσε καθόλου στὸν Νίλς Ἐλοφσον. Καὶ μάλιστα ἦτανε τῆς γνώμης, ὅτι τώρα εἶχε κατάντησιν πειὰ γι' αὐτόν ζήτημα φιλοτιμίας νὰ βροῖ ὁποιονδήποτε ἄλλον μουσικόν ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Γιάννη Ὁστερ.

Ὑστερ' ἀπὸ καμπόσες ἡμέρες ἔστειλε τὸν ὑπηρέτη του στὸν Λὰρς Λαρσόν, τὸν βιολιτζή τοῦ Ἐγκογκερντέτ ἀπὸ τὴν κοινότητα τοῦ Οὔλλερούδ. Ὁ Λὰρς Λαρσόν ἦταν ἀκατάστατος ἄνθρωπος, ἰδιοκτῆτης ἑνὸς μεγάλου ὑποστατικοῦ· καὶ αὐτὸς ὁμῶς, καὶ οἱ ἄλλοι, θυμήθηκε ἀμέσως τὸν Γιάννη Ὁστερ καὶ ρώτησε γιατί δὲν ἐζήτησαν αὐτόν. Ὁ ὑπηρέτης τοῦ Νίλς Ἐλοφσον ἀποκρίθηκε, ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Γιάννης Ὁστερ κατοικοῦσε στὸ Σβάρτσγε, τὸν ἀκούγαν ὅλοι κάθε μέρα. Κι' ἀφοῦ ὁ Ἐλοφσον ἤθελε νὰ κἀνῃ τὸ γάμο κάπως ἐξαιρετικόν ἤθελε νὰ παρουσιάσῃ στοὺς καλεστὰς καὶ κάτι καλλίτερο, κάτι λιγώτερο συνειθισμένο.

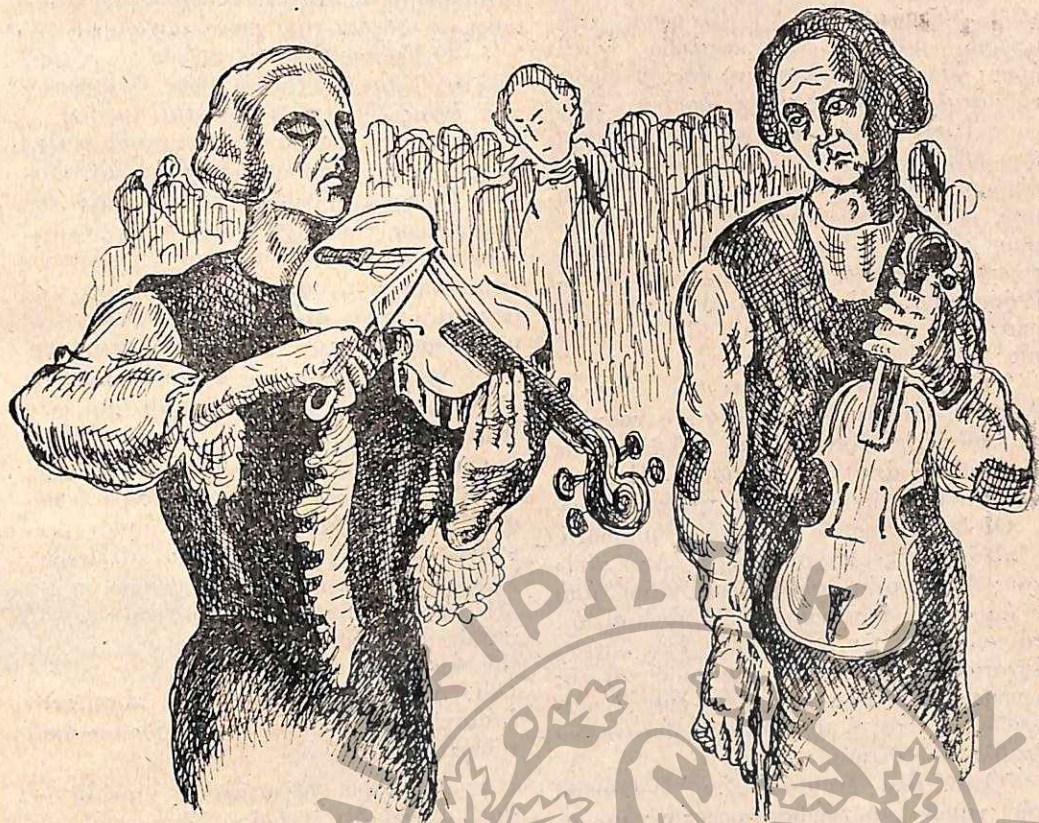
Ἀμφιβάλλω, ἂν θὰ βροῖ καλλίτερον! ἀποκρίθηκε ὁ Λὰρς Λαρσόν.

Τώρα θὰ δώστε καὶ σεῖς τὴν ἰδίαν ἀπάντησιν, πού ἔδωκε καὶ ὁ Μαρτέν ὁ «Παιχνιδιάτορας» καὶ ὁ Ὀλ ντὲ Σεμπὺ, εἶπε ὁ ὑπηρέτης, καὶ ἄρχισε νὰ διηγῆται τὴν ἀπάντησιν ἔδωκαν οἱ δύο μουσικοὶ στὴν πρόσκλησιν τοῦ ἀφεντικοῦ του.

Ὁ Λὰρς Λαρσόν ἀκούσε προσεκτικὰ τὴν διήγησιν τοῦ ὑπηρέτη. Ἐσιώπησε

μένος μὲ ὠραία μαῦρα ροῦχα καὶ ἔβγαλε τὸ ὄργανό του ἀπὸ μιὰ κομψὴ γυαλιστερὴ θήκη. Ὁ Νίλς Ἐλοφσον ἔτρεξε νὰ τὸν ὑποδεχθῇ μὲ ὅλους τοὺς ὀφειλομένους τύπους, ὑπερήφανος πού θὰ εἶχε τέτοιον μουσικόν στὸ γάμο τῆς κόρης του.

Λίγο ὕστερότερα φάνηκε καὶ ὁ Γιάννης Ὁστερ μὲ τὸ βιολί του κάτω ἀπὸ τὴν μασχάλη. Ἐπροχώρησε πρὸς τὴ συνοδείαν, πού περικύκλωνε τὴ νύφη, σὰν

Καὶ μὲ μιὰ μαχαίριὰ ἐχάραξε τὶς τέσσερες χορδὲς τοῦ βιολιοῦ του.

κάμποσες στιγμὲς γιὰ νὰ σκεφθῇ καὶ ἐπὶ τέλους ἔδωκε εὐνοϊκὴ ἀπάντησιν.

«Νὰ πῆς τοῦ ἀφεντικοῦ σου, ὅτι τὸν εὐχαριστῶ γιὰ τὴν πρόσκλησίν σου καὶ ὅτι θάρρῶ τὴν ὥρισμένη ὥρα».

Τὴν ἄλλη Κυριακὴ ὁ Λὰρς Λαρσόν ἦρθε στὸ Σβάρτσγε. Ἐφθασε ἀκριβῶς τῇ στιγμῇ πού ἡ νυμφικὴ συνοδεία ἐτοιμαζότανε νὰ ξεκινήσῃ γιὰ τὴν ἐκκλησίαν.

Ἦρθε μὲ τὸ δικό του ἀμαξάκι, πού τῶρσενε ἕνα ἄλλο ἀξίαν. Ἦτανε ντυ-

νὰ ἦταν καλεσμένος νὰ παίξῃ στὸ γάμο.

Ὁ Γιάννης Ὁστερ ἦρθε μὲ τὸ παλιὸ τοῦ γιλέκο ἀπὸ γκριζο σαγιάκι, πού τὸ φοροῦσε χρόνια τώρα: Ἐπειδὴ ὁμῶς ὁ γάμος ἦταν ἐξαιρετικὰ «πλούσιος», ἡ γυναῖκα του τοῦ εἶχε διορθωμένα κάπως τὰ μανίκια καὶ τοὺς εἶχε κολλήσει στοὺς ἀγκῶνες δύο μεγάλα πράσινα μπαλώματα.

Ἦταν ἕνας ὠραίος ψηλὸσωμος ἄνδρας, καὶ θάκανε φιγούρα «ἐπὶ κεφαλῆς» τῆς συνοδείας, ἂν δὲν ἦταν τόσο ἀθλια ντυ-

μένος και ἂν τὸ πρόσωπό του δὲν ἦταν αὐλακωμένο ἀπὸ ρυτίδες ἐξ αἰτίας τῆς φτώχειας καὶ τῆς δυστυχίας.

Ὁ Λᾶρς Λαρσὸν ἔκανε πὼς δυσαρρεστήθηκε μόλις εἶδε τὸν Ὅστερ.

— Ἐπροσκαλέσατε λοιπὸν καὶ τὸν Ὅστερ; ἐρώτησε σιγὰ-σιγὰ τὸν Νίλς Ἐλοφσον. Δὲν εἶναι πολλοί, μὰ τὴν ἀλήθεια, δυὸ μουσικοὶ γιὰ ἕναν τέτοιο γάμο.

— Καλέ, δὲν τὸν ἐπροσκάλεσε καθόλου! διεμαρτυρήθηκε ὁ Ἐλοφσον. Δὲν μπορῶ μάλιστα νὰ καταλάβω γιατί ἦρθε: Περίμενε μιὰ στιγμή θὰ τοῦ δώσω νὰ καταλάβῃ πὼς δὲν εἶχε δουλειὰ ἐδῶ.

— Τότε θὰ τὸν ἐπροσκάλεσε κάποιος ποὺ κάνει τέτοια ἀστεῖα, εἶπεν ὁ Λᾶρς Λαρσὸν. Ἀλλά, ἂν θέλετε καὶ τὴ γνώμη μου, ἐγὼ λέω νὰ κάνουμε, πὼς δὲν ξέραμε τίποτα, καὶ νὰ πᾶμε νὰ τὸν χαιρετίσετε: Ἀκουσα πὼς εἶναι λιγάκι ἐλευθερόστομος, καὶ εἶναι ἱκανὸς νὰ κἀνὴ σκάνδαλο μέσα στὸ γάμο, ἂν τοῦ πῆτε πὼς δὲν εἶναι καλεσμένος.

Ὁ Ἐλοφσον ἔκανε ὅτι τοῦ εἶπεν ὁ Λαρσὸν. Θὰ ἦταν πολὺ ἄσχημο νὰ γίνῃ φασαρία, τὴν ὥρα μάλιστα ποὺ ξεκινοῦσε ἡ συνοδεία ἀπὸ τὴν ἐκκλησία. Ἐπλησίωσε τὸν Γιάννην Ὅστερ καὶ τὸν ἐχαιρέτισε.

Οἱ δυὸ μουσικοὶ ἐπέρασαν μπροστά, «ἐπὶ κεφαλῆς» τῆς συνοδείας. Ἀπὸ πίσω τους ὁ γαμπρὸς καὶ ἡ νύφη κάτω ἀπὸ τ' ὀμοφόρι, ἀκολουθοῦσαν τ' ἀγόρια καὶ τὰ κορίτσια τῶν τιμῶν δύο—δύο, ὕστερα ἐρχότανε οἱ γονεῖς τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης καὶ τ' ἄλλα μέλη τῶν δύο οἰκογενειῶν, κι' ἔτσι ἡ συνοδεία παρίστανε ἕνα ἐπιβλητικὸ θέαμα.

Ὅταν ὅλα ἐτοιμάστηκαν, ἕνα ἀγόρι τῶν τιμῶν ἐπροχώρησε πρὸς τοὺς μουσικοὺς καὶ τοὺς παρακάλεσε ν' ἀρχίσουν τὸ ἐμβατήριον τοῦ γάμου.

Τὸ παιδί τῶν τιμῶν ἐκύτταξε τὸν Λᾶρς Λαρσὸν, σὰν νὰ ἤθελε ν' ἀρχίσῃ πρῶτος αὐτὸς ὁ Λᾶρς Λαρσὸν ὅμως ἐκύτταξε τὸν Γιάννην Ὅστερ καὶ εἶπε:

— Ὁ Γιάννης Ὅστερ πρέπει ν' ἀρχίσῃ πρῶτος!

Ὁ Ὅστερ ὅμως εὗρισκε πὼς ὁ ἄλλος, ντυμένος τόσο ὁμορφα καὶ τόσο κομψά, ἦτο πολὺ ἀνώτερος ἀπ' αὐτόν, ποὺ φοροῦσε ἕνα παλῆ γιλέκο ἀπὸ γκριζο σα-γάκι καὶ κατοικοῦσε σὲ μιὰ παλαιοκαλύβα, ποὺ ἐβασίλευεν ἡ φτώχεια καὶ ἡ

δυστυχία. «ὦ, ὄχι δά, ἐπιθύρισε ταραγμένος, ὄχι δά!» Εἶδε τὸν γαμπρὸ, ποὺ ἀγ-γιξε τὸ χέρι τοῦ Λᾶρς Λαρσὸν.

— Ὁ Λᾶρς Λαρσὸν πρέπει ν' ἀρχίσῃ πρῶτος, εἶπε αὐτός. Καθὼς τ' ἀκουσε ὁ Γιάννης Ὅστερ, ἐκατέβασε τὸ βιολὶ ἀπὸ τὸν ὦμο καὶ τραβήχτηκε ἕνα βῆμα πέρα-πέρα.

— Ὁ Λᾶρς Λαρσὸν δὲν ἐκουνήθηκε: ἔμεινε στὴ θέσι του, μὲ ὕφος ἡσυχὸ κι' εὐχαριστημένο. Κι' αὐτὸς ὅμως δὲν ἐσήκωσε τὸ δοξάρι του γιὰ ν' ἀρχίσῃ.

— Ὁ Γιάννης Ὅστερ πρέπει ν' ἀρχίσῃ πρῶτος, ἐπανέλαβε, μὲ ὕφος ἀνθρώπου ποὺ ἐννοεῖ ὅτι πῆ νὰ γίνεταί ἀμέσως.

Κάποιο σούσουρο ἔγινε στους καλεστὰς γιὰ τὴν ἀπρόοπτην αὐτὴν ἀργοπορία. Ὁ πατέρας τοῦ γαμπροῦ ἐπῆγε καὶ παρεκάλεσε τὸν Λᾶρς Λαρσὸν ν' ἀρχίσῃ. Ὁ ἐκκλησιάρχης ἐφάνηκε καὶ τοὺς ἔγνεψε νὰ κάνουν γρήγορα ὁ παπᾶς ἦταν ἑτοιμος, μπροστὰ στὴν ἁγία Τράπεζα: δὲ μποροῦσαν νὰ τὸν κάμουν νὰ περιμένῃ.

— Δὲν ἔχετε παρὰ νὰ παρακαλέσετε τὸν Γιάννην Ὅστερ ν' ἀρχίσῃ, ἀποκρίθηκε ὁ Λᾶρς Λαρσὸν. Ἐμεῖς οἱ μουσικοὶ τὸν ἔχουμε γιὰ τὸν καλύτερο ἀπὸ ὅλους μας.

— Μπορεῖ νὰ τὸν ἔχετε, ἀπεκρίθηκε ὁ χωρικός, ἐμεῖς ὅμως, Λᾶρς Λαρσὸν βρίσκουμε πὼς ἐσὺ εἶσαι ἀκόμα καλλίτερος.

Ὅλοι οἱ καλεστοὶ τοὺς περισκύλωναν.

— Ἀρχίστε λοιπὸν, γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ! ὁ παπᾶς περιμένει, θὰ γίνουμε ὁ περιγέλως τοῦ κόσμου.

Ὁ Λᾶρς Λαρσὸν ἔμεινε μὲ παραξενὴν ἐπιμονὴ στὴ θέσι του, περισσότερο ἀκατάδεχτος παρὰ ποτέ.

— Δὲ μπορῶ νὰ καταλάβω γιατί οἱ ἀνθρώποι ἐδῶ δὲν ἐννοοῦν ν' ἀναγνωρίσουν, ὅτι ὁ μουσικός τους εἶναι ὁ πρῶτος κι' ὁ καλλίτερος.

Ὁ Νίλς Ἐλοφσον ἐθύμωσε μ' αὐτὴ τὴν ἐπιμονὴ ὀλονῶν νὰ θέλουν νὰ τοῦ ἐπιβάλουν καλὰ καὶ σώνει αὐτὸν τὸν Γιάννη Ὅστερ. Ἐπλησίασε τὸν Λᾶρς Λαρσὸν καὶ τοῦ ψιθύρισε στ' αὐτί:

— Κατάλαβα, ἐσὺ προσκάλεσες τὸν Γιάννη Ὅστερ, γιὰ νὰ τὸν τιμήσῃς μπροστὰ σ' ὅλο τὸν κόσμον... Τώρα ἄστ' αὐτά, κι' ἄρχισε, εἰδεμὴ θὰ διώξω αὐτὸν τὸν κουρελιάρη ἀπὸ δῶ, γιὰ νὰ τὸν ἐξευτελίσω.

— Ὁ Λαρσὸν τὸν ἐκύτταξε στὰ μάτια, δίχως νὰ δείξῃ θυμὸ.

— Ναί, ἔχετε δίκιο, πρέπει νὰ τελειώ-νουμε! εἶπ' ἐπὶ τέλους...

Ἐγνεψε τὸν Ὅστερ ν' ἀρθῇ στὴ θέσι του, «ἐπὶ κεφαλῆς» τῆς νυφικῆς συνοδείας: ὕστερα ἐπροχώρησε κι' ὁ ἴδιος δύο βήματα κι' ἐγύρισε γιὰ νὰ τὸν βλέπῃ ὅλος ὁ κόσμος.

Μὲ ἕνα ἀπότομο κίνημα ἐπέταξε μακρὰ τὸ δοξάρι του, ἔβγαλε τὸ σουγιά του, καὶ μὲ μιὰ μαχαιριὰν ἐχάραξε τὶς τέσσερες χορδὲς τοῦ βιολιοῦ. Ἡ χορδὲς ἔσπασαν ἀφήνοντας ἕνα δὲξιν ἦχο.

— Κανεῖς ποτὲ δὲ θὰ πῇ ὅτι θεωρῶ τὸν ἑαυτό μου καλύτερο ἀπὸ τὸ Γιάννην Ὅστερ, ἐφώνησε...

Ὁ Ὅστερ, τρία χρόνια τώρα, εἶχε στὸ νοῦ του κάποιο σκοπὸ, ποὺ τὸν αἰσθανότανε νὰ πᾶλλῃ μέσα του, χωρὶς ὅμως νὰ μπορῇ καὶ νὰ τὸν ἐκφράσῃ μὲ τὶς χορδὲς τοῦ βιολιοῦ του, γιατί δὲν τὸν ἄφηναν στὸ σπῆτι ἡ φτώχεια καὶ ἡ φροντίδες, καὶ δὲν τοῦ εἶχε συμβῇ τίποτα ποὺ

νὰ μπορούσε νὰ τὸν ἐμπνεύσῃ καὶ νὰ ὑψώσῃ λιγάκι τὴ φαντασία του ἀπὸ τὴν καθημερινὴ πάλῃ μὲ τὴ δυστυχία. Καὶ τώρα, ἀκούγοντας τὸ σπᾶσιμο τῶν χορδῶν τοῦ βιολιοῦ τοῦ Λαρσὸν, ἔγειρε πρὸς τὰ πίσω τὸ κεφάλι του καὶ πῆρε βαθεῖα τὴν ἀναπνοή του: τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου του εἶχαν διασταλῇ, σὰν νὰ κουνγε κάτι ποὺ ἐρχότανε ἀπὸ πολὺ μακρὰ, κι' ἔξαφνα ἄρχισε νὰ παίξῃ. Ὁ σκοπὸς ποὺ μάταια ζητοῦσε, τρία χρόνια τώρα, τοῦ ἦρθε τόσο ἔξαφνα, καί, παίζοντας μελωδίαν ἄφθαστη, ἄρχισε νὰ προχωρῇ πρὸς τὴν ἐκκλησία. Τοὺς ἐτραβοῦσε μιὰ δύναμις ἀκαταγώνιστη, μιὰ ἀνέκφραστη γοητεία. Καὶ ὅλοι εὐχαριστήθηκαν τόσο πολὺ κι' ἀπὸ τὸν Λαρσὸν κι' ἀπὸ τὸν Γιάννην Ὅστερ, ποὺ ἡ συνοδεία μπῆκε στὴν ἐκκλησία μὲ τὰ δάκρυα στὰ μάτια...

Μεταφραστὴς Α. Ν.

ΜΑΖΥ ΣΟΥ

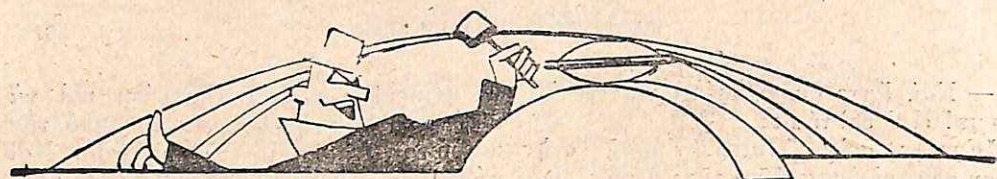
Εἶναι γλυκὸ νὰ γεύωμαι μαζί σου κάθε ὁπώρα
Χρυσῇ, ποὺ γέρνει καὶ λυγρὰ τὰ πράσινα κλαδιά,
Κοντὰ στὰ ρεῖκια τὰ δασιὰ τοῦ δειλinoῦ τὴν ὥρα
Ν' ἀκούω νὰ πᾶλλῃ μυστικὰ τὴν ἄδολη καρδιά.

Πλάι στὴν ἡρεμὴ πηγὴ μὲ τὸ παλῆ πλάτανι
Ν' ἀχῇ ἡ φωνή σου ἀρμονικὰ στὴν ἔνθεη σιγαλιά.
Κ' ἐγὼ κοντὰ σου ἀναγερός νὰ πλέξω σὲ γατάνι
Στ' ἀρρενωπὸ σου μέτωπο τὰ μαῦρα σου μαλλιά.

Τὸ στόμα ἂν δὲν τὸ ξεδιψᾷ τὸ τραγανὸ σταφύλι
Μηδ' ἡ κερίθρα ποὺ ἀναβρεῖ τοῦ θυμαριοῦ τὸ μέλι
Νὰ σκύψω, ἀγάπη μου, νὰ πῶ ποὺ τὰ γλυκὰ σου χεῖλη,
Νὰ πῇ τὸ πάθος τὸ σφοδρὸ κι' ἀγάπη μου ὅσο θέλῃ.

Κι' ἀκόμα, ἀγάπη μου, ἀγαπῶ μαζί σου κάποιοιαν ὥρα,
Πρὸς τὸ βαθὺ τὸ πέλαγο ταξεῖδι χωρὶς τέρμα,
Νὰ δῶ δεσφίνα νὰ χυμοῦν νὰ παραβροῦν στὴν πρῶρα,
Θαλασσοπούλια νὰ πετοῦν πρὸς τοῦ ἡλιοῦ τὸ γέφυμα.

ΒΑΣΟΣ ΧΑΝΙΩΤΗΣ

Λ. ΤΟΛΣΤΟΪ

ΕΝΑ ΟΝΕΙΡΟ

Είμουν στο κοντσέρτο. Ἡ εὐρύχωρη, ἡ ψηλὴ σάλα πλημμυρισμένη φῶς, λάμψη, εἴτανε γιομάτῃ κόσμο. Ὅλο τὸ ἐκλεκτὸ κοινὸ τῆς πρῶτεύουσας, τὸ μουσικὸ ὅσο καὶ τὸ ἄμουσο, εἶχε μαζωχεῖ κεῖνο τὸ βράδι γιὰ ν' ἀκούσει τὴ συμφωνία, ποὺ θὰ δίνονταν ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ νέου ἀρχιμουσικοῦ.

Τὸ πρῶτο μέρος τοῦ κοντσέρτου, ποὺ ἀπαρτίζονταν ἀπὸ μικρὰ κομμάτια, ἐτελείωσε γρήγορα καὶ ἀρχίνησε ὁ συνηθισμένος θόρυβος. Ἐγείνετο ἡ διακοπή.

Ἐμείνα στη θέση μου καὶ ἀκουγα τίς ὁμιλίες.

Ὅλοι περίμεναν τὴ συμφωνία καὶ πολλοὶ μιλοῦσαν γι' αὐτήν. Ἄλλοι συζητοῦσαν γιὰ διάφορα ἄλλα πράγματα.

Ἐκαθόμουν δεξιὰ στὴ μεγάλη εἴσοδο· τὸ κοινὸ, πυκνὸ περνοδιάβαινε μπρὸς μου σ' ὅλη τὴ διακοπή. Κεῖνο τὸ βράδι εἶμουν στὶς καρέσες μου ὅλα τὰ βλεπα μαῦρα. Σὲ κάθε νέο πρόσωπο, ποὺ κοίταξα, ἀνεκάλυπτα κάτι ἀντιπαθητικὸ, κοντό, κακὸ. Κάθε φράση, κάθε λέξη, ποὺ ἀκουγα, μοῦ ἐφαίνονταν ἀπελπιστικὰ πρόστυχη.

Οἱ τουαλέτες, τὰ πρόσωπα, οἱ κουβέντες, αὐτὴ ἡ μουσικὴ, ποὺ ἀκούσαμε, ποὺ μᾶς ἐξάλισε μὲ τὴν ἀκροβατικὴ τῆς τέχνης, χωρὶς νὰ συγκινεῖ τὴν ψυχὴ, ὅλα μοῦ ἐφαίνονταν ἄδεια, ἄσκοπα. Ἡ καρδιά μου εἴταν σφιγμένη· εἶμουν σὰν ἔρημος. Αἰσθανόμουν, πὼς ἂν ἤθελα νὰ διγῇ σὲ κανένα τὴν κατάστασή μου, δὲ θὰ μ' ἐνοιῶθε· θάρχοῦνταν μόνο νὰ μοῦ χαμογελάσῃ εὐγενικά. Γι' αὐτὸ ἐκαθόμουν ἥσυχά στὴ θέση μου καὶ δὲν εἶχα καμιὰ, μὰ καμιαν ἐπιθυμία ν' ἀνοίξω κουβέντα. Ἐβλεπα καὶ ἀκουγα καὶ νὰ τὸ πῶ ἑάστερα, εἶμουν ἑτοιμὸς νὰ τὴ μισήσω αὐτὴ τὴν ἀνθρωπότητα. Εἶχα μπρὸς μου ἀνθρώπους κάθε ἡλικίας, σωστόν

ὅμως ἄνθρωπο δὲν ἔβλεπα κανένα, μονάχα θεατρίνους, κακοὺς θεατρίνους ποὺ ζητοῦσαν νὰ παίξουν τὸν ἄνθρωπο. Τίποτες φυσικὸ, τίποτες σωστό, τίποτες ζωντανὸ δὲν εἶχε αὐτὸ τὸ ἀσυνάρμοστο καὶ θορυβώδες πλήθος, ποὺ ἔτυχε νὰ βρεθῇ μαζί μου μέσα στὴ πλατεῖάν αὐτὴ σάλα.

Ἡ διακοπὴ κόντευε νὰ τελειώσῃ· τὸ κουδουνάκι χτύπησε καὶ τὸ κοινὸν ἐκάθησε. Ἀνυπόμονα περίμενε τὴν συμφωνία· ἐτοιμαζόμουν νὰ τὴν ἀκούσω προσεκτικά. Κι' ὅλοι περίμεναν φανερά κάτι ἐξαιρετικὸ.

Τέλος ὁ ἀρχιμουσικὸς φάνηκε ὕστερα ἀπὸ ζωντὴς ἐπιδοκιμασίες, ἔγινε ἀπόλυτη ἡσυχία γιομάτῃ προσδοκία. Οἱ μουσικοὶ μὲ τὰ ὄργανά τους, καθισμένοι, ἑτοιμοὶ περίμεναν. Ἀκούγονταν ὁ ξερός, ὁ βραχνὸς ἦχος τῆς μπαγέτας ἀπάνου στὸ ἀναλόγιο. Ὁ ἀρχιμουσικὸς ἐπιθεώρησε μὲ μιὰ ματιὰ τὴν ὀρχήστρα, σήκωσε τὸ χερὶ καὶ ἡ μουσικὴ ἄρχισε.

Ἀρχισε pianissimo, σὰ νάθελε νὰ προδιαθέσῃ τοὺς ἀκροατὰς, καὶ αὐτὸς ὁ ἀτολμὸς πρόλογος φάνηκε σὰ νὰ προαγγέλλῃ κάποιο μυστήριον. Πράγματι, ἀναγκαζόταν κανεὶς νὰ ἀφοσιωθῇ ἐντελῶς στὴ συμφωνία μ' αὐτὸ τὸ ἀπαλὸ καὶ ὅμως ἔντονο ἀρχίνισμα. Ἀξαφνὰ μέσα ἀπὸ τὴν ὁλοένα αὐξανόμενη ἀφιδονία τῶν τόνων, ἀντήχησεν ἡ μελωδία, ξεγλύστρησεν, ἀπαρτήρητα σχεδόν, εὐθύς ὅμως ἐκρυβήθη καὶ τὸ ἀκομπανιαμέντο ταπεινὸ ἔκλινε μπρὸς στὴ βασιλίссά του. Πότε ἔπαιξε δυνατώτερα, γρηγορώτερα· πότε πάλε λιγοψυχοῦσε, ὅμως τόσο μονάχα, ὅσο γιὰ νὰ ἐκτυλιχθῇ καλῆτερα, νὰ σηκωθῇ σὲ μεγαλῆτερο ἀκόμα ὕψος.

Ἀκίνητος ἀφογκράζομουν καὶ ὅλο μου τὸ εἶναι τ' ἀπορροφοῦσαν οἱ τόνοι. Ἀνατοιχίλες ἔτρεχαν ἀπάνω μου. Κίταξα γύρω

μου· ἀλάκερη ἡ σάλα εἶχεν ἐξαφανιστεῖ μαγεμένη ἀπὸ τὴ δύναμη τῆς θείας συμφωνίας. Θεέ μου! Θεέ μου! ἐπιθύριζα μέσα μου, τὴ δύναμη! τὴ πάθος! τὴ ἀλήθεια!

Δάκρυα συγκίνησης καὶ ἐνθουσιασμοῦ ἔπνιγαν τὰ μάτια μου. Ἡ ψυχὴ μου ἀλάκερη συνεκεῖτο, ἔτρεμε γιομάτῃ φρίκη καὶ σὰν ἀπὸ μιὰν ἀσυνήθιστην ἀποφασιστικότητα.

Ὅλος ὁ κόσμος, ποὺ κάθονταν μπρὸς μου, ποὺ τὸν εἶχα πρὶν ἀπὸ λίγο μοιήσει, τώρα μοῦ φάνταζε ὡραῖος καὶ τὸν ἀγαποῦσα θερμά, σὰν ἀδελφί μου.

— Ναί, ναί, ἔχετε δίκιο, σεῖς ἀσυνήθιστα γοητευτικοὶ τόνοι! χρειάζεσαι πράξη, αἵσθημα, ἀγάπη—μοῦλεγε μιὰ παθητικὰ, μυστικὴ φωνὴ καὶ αἰστανόμουν μέσα μου

Ἐγινε ἀπολύτως ἡσυχία γεμάτῃ προσδοκία.

καθαρώτερα μιὰ δύναμη καινούργια.

Κι' αὐτὴ ἡ δύναμη μὲ καλοῦσε σὲ δράση, σὲ αὐτοθυσία. Ἀκουγα τώρα μονάχα μιὰ παραίνεση φλογερή, ὅλο πεποίθηση, ποὺ ἀκατάπαντα καὶ διαταχτικὰ ἐνεργοῦσε μέσα μου. Εἶμαι ἑτοιμὸς νὰ τὴν ἀκολουθήσω καὶ ἡ συνείδηση αὐτῆς μου τῆς διάθεσής μ' ἔκαμνε εὐτυχῇ.

Ἡ ἀναπνοή μου ἐπιάνονταν. Ποτές μου δὲν αἰσθάνθηκα μιὰ τέτοια συγκίνηση. Ναί, αὐτὴ τὴ στιγμή γιὰ ὅλα εἶμαι πρόθυμος, τὸνοιῶθα πολὺ καλά. Ἦθελα νὰ μηνύσω τῆς συμφωνίας, ἤθελα ν' ἀποκριθῶ σ' ἐκείνη τὴ φωνή, ποὺ μὲ καλοῦσε, ἀλλὰ τὴν ἴδια στιγμὴ χωρίστηκαν οἱ τόνοι ἀπὸ τὴν ἐξέδρα καὶ σιγὰ ταλατεύτηκαν στὰ ὕψη.

Πετάχτηκα ἀπὸ τὴ θέση μου· ὅλος ὁ

κόσμος ἀκολούθησε τὸ παράδειγμα μου. Κοίταξα γύρω μου τρομασμένα πρόσωπα, γιομάτα ἀγωνία καὶ ἐκπληξη μ' ἀτένιζαν. Καὶ τότε ἐνθουσιασμένοι, ἐφώναξα στὸ πλήθος, ποὺ μὲ τριγύριζε:—Δὲν ἀκούτε λοιπὸν ἐσεῖς, δὲ βλέπετε, πὼς πρέπει νὰ τὴν ἀκολουθήσουμε, πὼς ἡ μουσικὴ αὐτὴ μᾶς ὁδηγεῖ στὴν ἀλήθεια, στὴν καλωσύνη, στὴν εὐτυχία... Ἀμέσως, χωρὶς ἀργοπορία πρέπει νὰ τρέξουμε κοντά της.

Ἡ φωνή μου ἔσβυσε πνιγμένη στοὺς ἦχους τῆς συμφωνίας. Καὶ τότες αἰσθάνθηκα σὰν νάφιναν τὰ πόδια μου τὴ γῆ καὶ πὼς ἐγὼ ὁ ἴδιος, ὅμοια μὲ τὴ συμφωνία, σηκωνόμουν, σηκωνόμουν μαζί της στὰ ὕψη. Μὲ θαυμασμὸ ἔβλεπα ἀπάνου μου τὸ μεγάλο, τὸ σκοῦρο, τὸν ἀστροσπαρμένον οὐρανὸ. Τὸ χτίριο, ποὺ εἶμα-

στε μέσα, ἀνοίξε μονάχο του. Ἀπάνω, ψηλά, ἀπάνω ἀπὸ μᾶς, ἔπαιξε τώρα μιὰ ὀρχήστρα ἀόρατη, ὁλοένα ψηλότερα ἀναβαίνοντας καὶ... τὴν ἀκολουθοῦσα. Κοίταξα κάτω καὶ ἔβλεπα τὸ πλήθος ν' ἀνασηκώνεται σιγὰ σιγὰ καὶ ν' ἀρχεῖται πίσω μου. Διέκρινα πὼς μιὰ ἀσυνήθιστη ἀλλαγὴ ἐγίνονταν μέσα του. Στὰ ἐνθουσιασμένα, στὰ συγκινημένα πρόσωπα, ἀστράφτε τώρα ἡ ἀπόφαση καὶ τὸ γλυκὸ χαμόγελο. Ἐβλεπα πὼς ὅλοι, σὰν καὶ ἐμένα, θ' ἀκολουθοῦσαν τὴ συμφωνία δίχως ἀντίρρηση. Σηκωνόμαστε πάντα ψηλότερα, ψηλότερα, πίσω ἀπὸ τὴ συμφωνία καὶ τέλος πετάξαμε ὅσο ἀπὸ τοὺς τοίχους τοῦ χτιρίου στὸ διάπλατο, στὸ ἀπέραντο κενό. Ἀμέτρητη ξαπλόνονταν ἡ πόλη κάτω μας. Ἐβλέπαμε τοὺς χρυσοὺς κουμπέδες

τῶν ἐκκλησιῶν, τοὺς ἄσπρους τοίχους τῶν σπιτιῶν, τὶς μαυρισμένες, τὶς ψηλὲς φάμπρικες. Τιποτένια φῶτα τρεμόσβεναν κάτω στοὺς στενόχωρους δρομίσκους· καὶ σὰ μερμίγια μέσα ἐκεῖ ἐσέρονταν ἀνθρωποὶ κι' ἄμαξες.

Πετάξαμε γρήγορα ἀπὸ κεῖ. Ἡ μουσικὴ ἔπαιξε τώρα ἀκόμα ἰσχυρότερα, μεγαλύτερα. Ὅσο μακρότερα πηγαίναμε τόσο τὸ πλῆθος αὖξαινε πίσω μας. Πετάσαμε πέρα ἀπὸ τὴν πόλη καὶ πετάξαμε σὲ μιὰ μεγάλη, ἔρημη στέππα. Ἐνα χλιαρό, ἐλαφρό, ζωογόνο ἀγεράκι μᾶς χαίδευε τὸ πρόσωπο. Θυμολογῶν πὼς εἴταν χειμῶνας, σὰν πηγαίνα στον κοντό. Μὰ δῶ εἴταν ζέστη, ἀνοιξιὰτικο ἀγεράκι φυσοῦσε. Ὅμως αὐτὸ δὲ μὲ ξίπαζε. Ξανακατεβήκαμε μᾶζι μὲ τὴ συμφωνία χαμηλότερα, τριγυρίζαμε ἀπάνω ἀπὸ τὴ γῆ, τὰ πόδια μας ἴσα ἴσα π' ἀγγίζαν τὰ μυρουδάτα λουλουδία, ποὺ σκέπαζαν τὴ στέππα. Ὁ μεγάλος ἀσημένιος δίσκος τοῦ φεγγαριοῦ πρόβαλε στὸν ὀρίζοντα καὶ φώτιζε μὴ τις λοξές του ἀγκίδες ἐμᾶς καὶ τὴ χώρα γύρω μας. Τὸ πλῆθος ὀλοένα ἐπύκνωνε πίσω μας. Ἀλάκερη ἡ στέππα ἐφαίνονταν σὰ θάλασσα μαύρη ἀπὸ τὰνθρώπινα κορμιά ποὺ ἐπλανιόνταν ἀπάνου της. Ἡ συμφωνία δυνάμωσε πλημμυρῶντας τὸν κόσμον ὅλο καὶ ξυπνῶντας ὅλα τὰ ζωντανὰ σὲ μιὰ ζωὴ καινούργια. Δὲν εἴταν τίποτες στὴ γῆ μεγαλοπρεπέστερο κι' ἀνώτερο ἀπὸ κείνη τὴ μουσική. Ἐβλεπα τὰ πρόσωπα τῶν ἀνθρώπων ποὺ εἴταν κοντά μου. Ἐλπίδα καὶ χαρὰ ἔλαμπε ἀπάνου τους. Προσεχτικά, προσδοκῶντας κάτι, κοίταζα κατὰ τὴ γῆ κάτω, νὰ νοιώσω ποῦ πηγαίναμε. Τότες παρατήρησα πὼς σηκώθηκε πάλι ψηλὰ πάνω ἀπὸ τὴ στέππα. Μὲ μιὰς ἡ μουσικὴ σταμάτησε τὸ δρόμο της, ἐστάθη λίγο ψηλότερα ἀπὸ μᾶς κι' ἐκεῖ ἔπαιξε. Κάτου μας ἀπλόνονταν στὸ σκοτάδι ἓνα χωριό, φτωχικὸ χωριό, σκότεινό, μαῦρο· λιγοστὰ φῶτα τρεμόσβεναν στὰ παραθύρια τῶν καλυβῶν. Ἀξαφνα μέσα στοὺς τόνους τῆς συμφωνίας ἀντήχησε ἓνας παράχορδος, ἀλλοιώτικος ἦχος, μιὰ ἀπελπιστικὴ κραυγὴ, ποὺ ἔρχονταν ἀπὸ κάτω—ἀρρωδιαρική, τρομαχική. Καὶ σύγχρονα ἀκούστηκαν παραπονετικὰ κλάματα. Ὁρμησα, σὰ νὰ μοῦσκιζε μαχαίρι τὴν καρδιά, βαρεῖα καὶ γρήγορα

ἔπεσα στὴ γῆ, καὶ βρέθηκα σ' ἓνα μονοπάτι μὲς τὰ χιόνια, σ' ἓνα ἔρημο σοκάκι τοῦ χωριοῦ.

Ἀπὸ μιὰ καλύβα δεξιὰ ἀντηχοῦσεν ἡ ἴδια ἀβόητη παρὰξενη φωνή, ἀριστερὰ ἀκούγονταν οἱ κλάψεις ἑνὸς παιδιοῦ.

Κοίταξα γύρω μου καὶ κατάλαβα ἀμέσως πὼς βρισκόμουν σ' ἓνα ρούσικο χωριὸ χωμένο στὸ χιόνι, μέσα στὴ φτώχεια καὶ τὴν κακομοιριά. Κι' ὅπως ἀκούγα δεξιὰ ὀλοένα τὴν ἴδια φωνή νὰ ζητᾷ βοήθεια, τραβήξα κεῖθε.

Μπῆκα σὲ μιὰ χαμηλή, ὀγκρὴ, καλαμῆνια καλύβα, μισοκαλασμένη ἀπὸ τὰ χιόνια.

Ἐνας χωριάτης κάθονταν σ' ἓνα μπάγκο κ' ἔβγαζε ἄγριες, παράφορες κραυγές. Μὲ κοίταξε κατὰματα, μιλοῦσε μπερδεμένα κ' ἐτρέκλιζε δῶθε κεῖθε. Στὴν ἄλλη γωνιά μιὰ γυναῖκα ἀδύνατη, κίτρινη, κάθονταν καὶ κουνούσε μιὰ κούνια καὶ μουρμούριζε ἀκατονόητα λόγια...

—Τί τρέχει; Ποῦ βρίσκουμαι; Τί ἔχετε; ρώτησα τὸ χωριάτη κ' ὕστερα τὴ γρηά.

Ὁ χωριάτης δὲ μοῦ ἀπάντησε, γιατί δὲ μένοιωθε.

—Κοίταξε, καλέ μου ἀφέντη, εἶπε ἡ γρηά, ὁ ἄντρας μου ἔχει θέρη κ' ἐγὼ ἴσα ἴσα ποὺ στέκομαι ὀρθή· ὅ,τι σηκώθηκα. Τοῦτα εἶναι τὰ παιδιά. Δὲν ἔχουμε τίποτες νὰ φᾶμε. Γι' ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, βοήθα μας!

Ταραγμένος ἀπὸ τὸν πόνο καὶ τὴν ἀπελπισία, πετάχτηκα ὅξω ἀπ' τὸ δρόμο νὰ φωνάξω βοήθεια στὸ πλῆθος ποὺ μ' ἀκολουθοῦσε. Μὰ δὲν εἴταν πειὰ κανεὶς στὸ δρόμο. Μονάχα τ' ἀστέρια τρεμόλαμπαν στὸ μαῦρον οὐρανὸ, ψυχρὰ κι' ἀδιάφορα.

Μουσικὴ καὶ συνοδεία χάθηκαν. Πᾶνε ὅλα. Μονάχα πέρα μακριά, μακριά, ψηλὰ ἀκούγα ξεψυχισμένους τοὺς ἀπόμακρους ἦχους τῆς συμφωνίας.

Μὲ πόθο στάθηκα ν' ἀκούσω, μὰ κείνη τὴ στιγμή ὀδυσητικὰ ὀλότελα. Ὁ ἀγέρας μονάχα φυσομανοῦσε, σφυρίζοντας στὸ σοκάκι, στριφουλίζοντας τὸ χιόνι κι' ἀπὸ τὴν ἀντικρινὴ καλύβα ἔξορμούσαν ὀλοένα τὰ ἴδια παραπονιάρικα κλάματα τοῦ παιδιοῦ. Καὶ τότες τ' ἀνοιωσα πιά ὅλα: βρισκόμουν ἀνάμεσα σ' ἀνθρώπους ποὺ πέθαιναν ἀπὸ δυστυχία καὶ πείνα. Ἡ συνείδηση τῆς ἀδυναμίας μου καὶ τῆς

ἀπομόνωσής μου ἐκείνη τὴν ὥρα μοῦ εἴταν φοιχή.

Πὼς νὰν τοὺς βοηθήσω μονάχος; Πὼς μπόρεσαν αὐτοὶ οἱ ἄπιστοι, οἱ ἄκαρδοι ἄνθρωποι νὰ μ' ἀφήσουν στὴ μέση, τὴν τελευταία, τὴ σπουδαιότερη στιγμή;

Ἀδυναμία, ἐγκατάλειψη, ἀηδία, ἀνείπωτη λύπη μοῦ πλημμύριζε τὴν καρδιά μ' ἀπελπισία. Γύρισα πίσω, νὰ πάω στὸ χωριάτη, ποὺ στὸν παροξυσμὸ τῆς θέρης του φώναζε ἔτσι, ἀλλ' ἄξαφνα ἀπὸ τὴ συγκίνηση ξύπνησα κι' ἀνοιξάτα μάτια μου.

Ὁ ἥλιος ἔλαμπε στὸ παράθυρο. Ἀνασηκώθηκα στὸ κρεβάτι μου, εἶδα τὸ ρολοὶ καὶ βιαστικὰ ντύθηκα. Εἶχα παρὰκοιμηθεῖ καὶ θαρροῦσα πὼς ἄρρησα νὰ πάω στὴ δουλειά μου, ποὺ μὲ περιμέναν σὲς ἑννιά. Ὅμως πῆγα ἀρκετὰ νωρὶς ἀκόμα, ἂν κέφτασα στὸ γραφεῖο μου μιὰν ὥρα ἀργότερα ἀπὸ τὴν προσδιωρισμένη.

Ὅταν χαιρέτησα τὸ διευθυντή μας, μὲ ρώτησε μὲ περιποιητικὸ τόνο:

—Ἐ, πῶς; σὰς ἄρρεσε ἡ συμφωνία χτὲς βράδυ; εἴσατε βέβαια στὸ κοντό.

Εἶχα παρατηρήσει χτὲς βράδυ τὸ διευθυντή μας πολλὲς φορὲς μέσα στὸ πλῆθος, ποὺ ἀκολουθοῦσε ἐμένα καὶ τὴ συμφωνία. Φοροῦσε ἄσπρο λαιμοδέτη καὶ παρὰσημο· ὡς κι' αὐτὸ τὸ εἶχα προσέξει. Στὸ τέλος μόνο τῆς περιπλάνησής μας, σὰ φτάσαμε στὸ πεινασμένο χωριό, τὸν ἔχασα πίσω μέσα στὸ πλῆθος.

—Ναί, ἡ συμφωνία εἶναι ἐξάίσια, ἀπάντησα, μόνο δὲν ξέρει κανεὶς, γιατί νὰ

κούει τέτοια πράγματα. Ταράζουν τόσο τὰ νεῦρα...

—Ἀχ, τί νευρικός! εἶπεν ὁ διευθυντής. «Θαρρῶ, ἐξακολούθησε, πὼς γι' αὐτὸ πρέπει ν' ἀκούμε καλὴ μουσική, γιὰ νὰ ὑψωνόμαστε πνευματικῶς, τοῦλάχιστο στὴ φαντασία, ἀπάνου ἀπὸ τὴ δυστυχία καὶ τὶς φροντίδες τῆς ζωῆς». Καὶ γελῶντας χαίδεψε τὸ καλοφιασμένο μουστάκι του. Κεῖνο τὸ πρωὶ συχάθηκα τὸ διευθυντή.

«Ἐδῶ εἶναι ὅλο ἐκεῖνο τὸ πλῆθος, ποὺ μ' ἐγκατέλειψε στὸνειρο—συλλογιζόμενον, ρίχνοντας θυμωμένες, περιφρονητικὲς ματιές στὰ χλωμὰ πρόσωπα τῶν ἀξιολύπτων ὑπαλλήλων μας—πὼς θὰ μπορούσαν αὐτοὶ ν' ἀκολουθήσουν ὡς τὸ τέλος τὸ ἐμπνευσμένο, τὸ φλογερὸ ἔργο, πὼς θὰ εἴταν ἱκανοὶ νὰ σπρώξουν τὸ αἶσθημα ὡς τὴν αὐτοθυσία, πὼς θὰ εἴταν σὲ κατὰσταση ν' ἀποσπάσουν τὰ καθίσματά τους, τὰ δεμένα ἀπάνου στὰ γραφεῖα, γιὰ ν' ἀφιερωθοῦν σὲ καινούργια, σὲ ψηλότερη, σὲ γενικότερη ὠφέλιμη δράση; Κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος; Μήπως δὲν εἶμαι κ' ἐγὼ ἓνας ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν ἴδιο σωρὸ, ἱκανὸς μόνο στὸνειρο νὰ ὑψωθῶ ἀπὸ τὰ σурφетό, ν' ἀφοσιωθῶ σὲ μιὰν ὑψηλή, σὲ μιὰν εὐγενικὴ ὁρμή;» Μὰ τὴν τελευταία μου σκέψη δὲ θέλησα νὰ τὴ πιστέψω. Δὲ θέλησα νὰ παραδεχτῶ τὴν ἀδυναμία μου.

Ἀναψα ἓνα τσιγαρέτο, ἔπῃρα ἓνα ἔγγραφο κι' ἄρχισα νὰν τὸ ξεφυλλίζω.

Μετάφρ. Κ. Α.

ΣΥΜΠΟΝΙΑ

Δὲν κλαίω τὴν πάλιν τῆς ζωῆς, μεσ' τῆς θλιμμένης ὥρας τοῦ φθινοπώρου, ποῦ ἡ βαρεῖα ὁμίχλη τὴν σκεπάζει παλῆς ἀγάπες δὲν θορῶν, οὔτε λυποῦμαι κόρες ὁμορφες, νεοὺς ποὺ ἄδικα ὁ θάνατος ἀρπάζει.

Δὲν συντροφεύει ὁ οἶκτος μου, τῆς ἀδυναμίας τὸν πόνο. ἀδιάφορος πάντα τραβῶ πρὸς τῆς ζωῆς τὴν ἄκρη μὰ τὸν Ζητιᾶνο τῆς χαρᾶς, αὐτὸν λυποῦμαι μόνο, γι' αὐτὸν κρατῶ τὴ θλίψη μου καὶ τῆς ψυχῆς τὸ δάκρυ.

ΚΛΕΑΡΧ. ΜΙΜΙΚΟΣ

ΠΑΝΟΥ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ
ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ

ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΜΑΣ ΖΗΤΗΜΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΤΗΛΕΣ ΤΟΥ "ΝΟΥΜΑ",

Ο ΦΙΛΕΡΓΑΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΙΔΡΥΤΗ ΤΟΥ

Ἀνάλογη συζήτηση με τὸ «Νέον Πνεῦμα» τοῦ Γιαννιόπουλου (Ἡ Ἐκκλησις πρὸς τὸ Πανελλήνιον Κοινόν, ἐπέρασε ἀπαρατήρητη) ἐκίνησε καὶ ἓνα ἄλλο βιβλίον, γραμμένο καὶ αὐτὸ δυστυχῶς στὴν καθαρεύουσα, σὲ μιὰ καθαρεύουσα ἀλύγιστη, σκληρή, ποὺ δὲν εἶχε γιὰ ἐλαφρυντικὸ τῆς τὴν κάποια Γιαννοπουλείκη δροσεράδα, μὰ ποὺ εἶχε μεγάλο προτέρημα τὸν ἐπιστημονικὸ ὀρθολογισμό, τὴν ἀκράδαντη πίστη σ' ἐκεῖνα ποὺ ἐκήρυττε, καὶ μιὰ πειστικὴ διαλεκτικὴ μέθοδο, συνεχισμένη σὲ σειρά κατόπιν ἄρθρα στὸ Νουμᾶ. Τὸ βιβλίον, εὐαγγέλιο τῆς Ἑργατικῆς Ἰδέας καὶ τῶν ὅσων πιστεύουνε στὴν τελειωτικὴ νίκη τῆς Δημοτικῆς μαζι μετὰ τὸ λυτρωμὸ τοῦ Ἑργάτη, εἴτανε τοῦ Γ. Σκληροῦ τὸ «Κοινωνικὸν μᾶς ζήτημα». Σὰν ἀστρολίθι ποὺ ταράζει τὰ κοιμισμένα νερά ἐνὸς βάλτου, ἔπεσε στοὺς καλοκαιριάτικους μῆνες τοῦ 1907, γραμμένο θαρρῶ, ἂν καὶ δὲν ἀναφέρεται στὸ εἰσαγωγικὸ σημεῖωμα, στὴ Γερμανία, ὅπου ἔμενε ὁ Σκληρὸς ἐκείνη τὴν ἐποχὴ. Ἡ ἐπίδραση τουλάχιστον τοῦ Γερμανικοῦ Σοσιαλισμοῦ, τῶν θεωριῶν τοῦ Μάρξ, εἶναι καταφάνερη. Καὶ ὁ Στέφανος Ραμᾶς (κ. Μάρκος Τσιριμῶκος) σ' ἓνα τοῦ ἄρθρου τὸ σημειώνει (ἀριθ. 263 τοῦ 1907) πειράζοντας μάλιστα τὸ συγγραφέα τοῦ βιβλίου, ποὺ προτίμησε τὸ Γερμανικὸ ἀπὸ τὸν... Γαλλικὸ σοσιαλισμό.

Τὸ βιβλίον αὐτό, ποὺ βέβαια οὔτε τ' ἔλαβε ὑπ' ὄψιν του καθόλου ὁ Ἀστικός Τύπος καὶ τὸ ἀγνόησε μετὰ σύστημα, θάλεγε κανεὶς, (μερικὰ λόγια ἔγραψε μονάχα ἡ «Ἀκρόπολις»), στὴν

ἀρχὴ ἐπέρασε ἀπαρατήρητο καὶ μέσ' ἀπὸ τὶς τάξεις τῶν λίγων τότε ξυπνημένων ἀνθρώπων, τῶν Δημοτικιστῶν. Εὐτυχῶς γιὰ τὴν κοινὴ μᾶς Ἰδέαν, ἐκεῖνο τὸν καιρὸ ἔτυχε νὰ σπουδάζῃ στὴ Γερμανία ὁ φωτισμένος παιδαγωγὸς κ. Ἀλ. Δελμούζος, καὶ εἶναι αὐτὸς ὁ Α. Ντέλος τοῦ Νουμᾶ ποὺ μετὰ ἄρθρο τοῦ τετρασέλιδο ἀπὸ τὸ Stranberg, ἦρθε στὸν ἀριθμὸ 257, 19 Αὐγούστου 1907, νὰ μᾶς γνωρίσῃ τὴν ἐκδοσὴ τοῦ βιβλίου, ν' ἀναπτύξῃ τὶς ἰδέες του, νὰ τὶς συζητήσῃ.

Ἀπὸ τὸ ἄρθρο τοῦ Δελμούζου, καὶ κυριώτερα ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Σκληροῦ, ἀνοίχτηκε μιὰ πλατεῖα διεξοδικὴ συζήτηση στὸ Νουμᾶ, ποὺ ἀναψὲ καὶ φούντωσε στὰ 1908, χωρίζοντας τοὺς δημοτικιστὰς σὲ δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα, Ἑθνικιστὰς καὶ προοδευτικὸς, σοσιαλιστὰς, νὰ ποῦμε.

Στὴ συζήτηση αὐτὴ ἔλαβαν μέρος ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν Ἑθνικιστῶν ὁ Στέφανος Ραμᾶς, ὁ Ἰδὸς Δραγούμης, ὁ Πέτρος Βλαστός (ποὺ δηλώνει στὰ 1908 πὼς ἀφήνει πιά γιὰ πάντα τὸ ψευδώνυμο τοῦ Ἑρμονας καὶ θὰ ὑπογράφεται φαρδιά-πλατεῖα μετὰ τὸν ὄνομα του) καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τῶν δημοτικιστῶν ὁ Κώστας Χατζόπουλος, Πέτρος Βασιλικὸς (μετὰ τὸ παλιὸ του αὐτὸ ψευδώνυμο ἐδημοσίευσεν ἄρθρα καὶ κριτικὰς στὸ Νουμᾶ), ὁ Ζαβιτζιάκος, ὁ Ντέλος-Δελμούζος, ὁ Ν. Γιαννιός, κ. ἄ.

Οἱ πρῶτοι ὑποστηρίζανε πὼς δὲν εἶναι γιὰ τὴν ὥρα χρήσιμος ὁ Σοσιαλισμὸς γιὰ μᾶς, ποὺ σὰν Κράτος ἀκόμα ἀφτειαστο καὶ σὰν ἔθνος χιλιοκατατρεγμένο, ἔχουμε ἀνάγκη

ἀπὸ Ἑθνισμοῦ πρὶν ἀπ' ὅλα, ἐνῷ οἱ δεῦτεροι, ζώντας σὲ μεγάλα κέντρα τῆς Εὐρώπης καὶ μελετώντας ἀπὸ κοντὰ τὴ σοσιαλιστικὴ κίνηση, φωνάζανε πὼς ὅλοι οἱ ἀναμορφωτικοὶ καὶ στὴ γλώσσα καὶ στὶς ἰδέες πρέπει νὰ γίνουνε σοσιαλιστὰς, νὰ γείρουνε στὸ πλευρὸ ἐκείνων ποὺ μᾶς δίνουνε τὴν πρώτη ὕλη γιὰ τὴ διαμόρφωση τῆς ζωτανῆς λαλιᾶς, καὶ νὰ μπορέσουνε ἔτσι ἀποτελεσματικὰ νὰ χτυπήσουνε τὴν καθαρεύουσα καὶ τὴ ρουτίνα.

Ὁ Νουμᾶς ἀμέσως μετὰ τὴ δημοσίευσιν τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ Δελμούζου, ξανατύπωσε στὸν ἀριθ. 260 ὁλόκληρο τὸ πολὺ σωστὸ, τίμιο καὶ φωτισμένο μέρος ἀπὸ τὸ τελευταῖο κεφάλαιο τοῦ Σκληροῦ ποὺ ἀναφέρεται στοὺς δημοτικιστὰς ὡς ριζοσπαστικὰ στοιχεῖα ἱκανὰ «πρὸς κοινωνικὴν δράσιν».

«Οἱ δημοτικισταί, γράφει στὸ «Κοινωνικὸν μᾶς ζήτημα», ἐκλήθησαν ὑπὸ τῆς ἱστορίας νὰ παίξουν σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς Κοινωνίας μᾶς. Εἶναι ἀναμφιβόλως τὰ καλύτερα, γνωστικότερα καὶ τὰ μάλιστα ἐνθουσιώδη παιδιὰ τῆς μπουρζουαζίας μᾶς ἀφοῦ κατάρθωσαν εἰς τὸ μέσον τοιοῦτο ὁκεανὸ ψεύδους καὶ ἀπάτης νὰ ἀπαλλαγὸν ἰσχυρῶν προλήψεων, ἔστω καὶ εἰς μερικὰ μόνον ζητήματα. τὸ τοιοῦτον ἀποδεικνύει ὅτι ἔχουν ὕψην ἐγκέφαλον καὶ γενναῖον, ἐλληνοπορετὴν χαρακτῆρα, πράγμα σπάνιον εἰς τοιαύτην σχολαστικὴν, διεφθαρμένην καὶ σατανικῶς ἐγωιστικὴν ἀτμόσφαιραν. Ἀλλὰ οἱ δημοτικισταὶ ἐφαντάσθησαν ὅτι ἡμποροῦν νὰ λύσουν τὸ γλωσσικὸν ζήτημα, χωρὶς νὰ θέλουν τὸ ὅλον κοινωνικὸν οἰκοδόμημα, μὴ θέλοντες νὰ ἐννοήσουν ὅτι τὸ γλωσσικὸν ζήτημα δὲν εἶναι τὸσον ἀκαδημαϊκὸν, ὅσον κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν φῦσας, στενωπὰτα συνδεδεμένον μετὰ ὅλην τὴν ἱστορικὴν καὶ κοινωνικὴν σύστημα, ἐπομένως δὲ τότε μόνον δυνατόν νὰ λυθῇ ἐν τῇ πράξει ὅταν

κλονισθῇ τὸ ὅλον αὐτὸ κοινωνικὸν μᾶς σύστημα».

Μιλώντας ἀπὸ τὶς στήλες τοῦ Νουμᾶ πιά, στὸν ἀριθμὸ 268, μετὰ τὴ γλώσσα τοῦ ἀπλοῦ ἀνθρώπου, τῶν παιδιῶν στοὺς δρόμους, ποὺ αὐτά, κατὰ τὸ Λούθηρο, πρέπει νὰ κοιτᾷ στὸ στόμα πὼς μιλοῦν καὶ ἔτσι νὰ γράφῃς, μιλώντας πρὸς τοὺς δημοτικιστὰς—καθὼς ἐπιγράφει τὸ ἄρθρο του—σὲ δημοτικῇ, ὅσο μποροῦσε ἀνθρωπινότερη, ὁ Ἐπαναστάτης κοινωνιολόγος τοὺς παρουσιάζει μερικὰ μεγάλα ἱστορικὰ γεγονότα,

κοιταγμένα καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς μεταφυσικῆς μετὰ ἰδεολογικὰ μάτια καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς **διαλεκτικῆς**, ποὺ αὐτὸς ἀκολουθεῖ καὶ πρεσβεύει. Τὸ δηλώνει ἄλλωστε καθαρά: «Εγὼ εἶμαι καθ' ὁλοκληρίαν **διαλεκτικός**, ἐνῷ σεῖς, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, στὰ περισσότερα τουλάχιστον, **μεταφυσικοὶ** (4 Νοεμβρίου 1907, Νουμᾶς σελ. 4).

Γιὰ τὸν Ἀγῶνα τὸ Γλωσσικὸν βάζει τὴν ἐξῆς ἐρώτησιν:

«Πὼς βγήκε στὴ μέση τὸ ζήτημα τῆς δημοτικῆς καὶ ἐν γένει τῆς γλωσσικῆς μεταρρυθμίσεως:

α') Ἀπάντηση **μεταφυσικῆς**. Αἰτία εἶ-

ναι ὁ Ψυχᾶρης, ὁ Πάλλης καὶ λοιποί. Ἄν δὲν εἴτανε αὐτοὶ δὲν θὰ ὑπῆρχε γλωσσικὸ ζήτημα.

β') Ἀπάντηση **διαλεκτικῆς**. Γλωσσικὸ ζήτημα ὑπῆρχε πάντοτε, ἐνόςω ὑπῆρχε διαφορὰ μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ λαϊκῆς γλώσσας. Ἄν δὲν παρατηρήθηκε, αὐτὸ ὀφείλεται σὲ σοβαροὺς κοινωνικοὺς λόγους. Ἐνόςω τὸ ἔθνος περνοῦσε τὸ στάδιο τῆς ἀναπτύξεως του, δὲν μποροῦσε νὰ γίνῃ κανεὶς λόγος γιὰ λαϊκὴ γλώσσα, καὶ ἀργότερα ὅταν ἀπόχτησε τὸ σημερινὸ του ἀστικὸν χαρακτῆρα, οἱ λίγοι ποὺ ὑψώσανε τὴ φωνή τους γιὰ τὴ λαϊκὴ γλώσσα δὲν ἀκούστηκαν (Βηλαράς, Σολωμὸς κ. ἄ.) διότι τὸ γενικὸ ρεύμα ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν ζητοῦσε τὴν ἐξακολούθησιν τῶν φεουδαλικῶν

Ὁ Σκληρὸς

παραδόσεων του Βυζαντίου (για λόγους πολιτικούς). Μόνον αφού πέρασε πολλή καιρός κι' από τη μία μεριά ή συνείδηση του λαού γινόταν ολοένα άστικώτερη, από την άλλη φαινόταν καθαρώτερα το άνεδαφικό των «φρουδαλικών παραδόσεων», ώριμασε πλέον έντελώς ή ανάγκη γλωσσικής μεταρρυθμίσεως. Έδω άνεφάνηκαν ευγλωττοί και συστηματικοί άπολογηταί της ιμπερικης μας γλώσσας: Ψυχάρης, Πάλλης, Έφταλιώτης κ. ά. Αυτοί είναι όχι ή αίτία που έδημιούργησε το «*δηθεν γλωσσικόν ζήτημα*» αλλά οι «ευγλωττότερον διατυπώσαντες» την ανάγκην της γλωσσικής *μεταρρυθμίσεως*, ή οποία είχε πιά ώριμάσει. Θά θριαμβεύση δε τελείως ή Δημοτική όταν όλο το έθνος πεισθί για τον ουτοπισμό των φρουδαλικών βυζαντινών παραδόσεων και ή πραγματικότητα δείξη ή μόνον πόσον άνοφελεις αλλά και πόσον ολέθριες είνε.....»

Τό άρθρο αυτό του Σκληρού, καθώς κ' ένα του άλλο στο Νουμά του 1908 (άριθ. 292-3), άπάντηση στους Νατσιοναλιστές, Ραμάν και Βλαστό, είναι από τά δυνατότερα, τά πιο μεστά και άποδεικτικά που βγήκανε από την πέννα του. Κρίμα που ως τά σήμερα δεν είδανε τό φώς, συγκεντρωμένα και ταχτοποιημένα, σε μιάν έκδοση της προκοπής, που θ' είχε πολλά περισσότερα να προσφέρη από τις λογής κριτικές ή κατακριτές φυλλάδες που κυκλοφορούνε *γύρω στο Σολωμό*, ή δεν ξαίρω σε τίνος άλλου γύρω την εργασία.

«Τό Κοινωνικό μας ζήτημα» είναι τό βιβλίο, καθώς τόγραψε και ό Γιαννιός, που έκαμε τους Έλληνες διανοομένους να συμπαθήσουν τό σοσιαλισμό, είναι κείνο που έφερε στο Σοσιαλισμό τους δημοτικιστές, αυτό που γέννησε τις πρώτες σοσιαλιστικές προσπάθειες στη Νεοελληνική Φιλολογία, αυτό που έδωσε σ' όλους μας τό κέντρισμα και τή φωτεινή θεωρητική βάση για να ριχτούμε στους άγώνες που έχουνε σκοπό τους την πνευματική άνύψωση του Έλληνικού λαού....

Ό Ταγκόπουλος που είχε δώσει εκείνη την εποχή ένα του δρόμο τρίπραχτο, τις «*Αλυσίδες*», από τό θάλασο του Θωμά Οικονόμου στο Δημοτικό Θέατρο (27 Νοεμβρίου 1907) και είχε άκούσει όλα τά μελοζαχαρένια λογάρια της καμαρωμένης μας Κριτικής να του.... παινέβουνε πως και πως τό ριζοσπαστικό του αυτό έργο, ό Ταγκόπουλος που ζητούσε τό ξύπνημα του Λαού και τό λυτρωμό του από τά νύχια των κούφρων πολιτικώντιδων, δε φαίνεται να μένει άσυγκίνητος ούτε από τό βι-

βλίο του Σκληρού ούτε από τή συζήτηση που άνοίχτηκε από τις στήλες του περιοδικού του. Η ψυχή του έγερνε προς τ' *αριστερά*, συμπονούσε τον εργάτη, χωρίς να ή άμως ξεκαθαρισμένες και άποκρυσταλλωμένες Ίδées. Στο Χατζόπουλο τουλάχιστον έγγραφε πως είναι «*Δημοτικιστής και Σοσιαλιστής*»,—και ό δεύτερος πάλι, περνώντας τότε στο Μόναχο την περίοδο του φλογερού του επαναστατισμού, προσπαθούσε με πειστικά παραδείγματα, να του άποδείξη πως τό δεύτερο, όχι, τ' όραματίζεται, μά δεν είναι. «*Σοσιαλιστής που γυρέβει δικτατορία και κυβέρνηση δίχως βουλή*—είτανε τότε που ξέσπασε τό κίνημα του Ζομπά στο Γουδί, δε ματακούστηκε. Ό Σοσιαλιστής θά γύρεβε δικτατορία του Λαού...» Και μ' όλα τούτα όμως ό Διευθυντής του «*Νουμά*» δεν έπαυε να δείχνη θετικά, με πράγματα, την αγάπη του προς τον Εργάτη, Περνώντας, από την Πάτρα στις 23 του Μάρτη 1908 μιλούσε με χαρά του από τό βήμα της Έλληνικής Εργατικής Ένωσης και με θέμα «*Οχλος και Λαός*», καυτηρίαζε τή σαπλία της άστικής τάξης, των συντηρητικών στοιχείων, των πολιτικώντηδων και των Λογάδων. Ό άγώνας μας είναι να φωτίσουμε τό Λαό, να του άνοίξουμε τά μάτια, έλεγε ξαναθυμάμενος τά λόγια των «*Αλυσίδων*». Και στο άρτισύστατο τότε Εργατικό Κέντρο του Βόλου, έστελνε βιβλία από τις εκδόσεις του Νουμά κ' έγγραφε λόγια επαινετικά για τήν Εφημερίδα τους, τον «*Εργάτη*».

Ό Πανεργατικός Σύνδεσμος ή «*Αδελφότης*»—έτσι λεγότανε στην αρχή τό Κέντρο του Βόλου, από τά πρώτα που ιδρύθηκε σε έπαρχίες—εύχαριστούσε ξεχωριστά και τον Ταγκόπουλο και τό Νουμά με έγγραφά του, που τά παραθέτουμε για τήν Ιστορία, και ό Ταγκόπουλος σε γράμμα του άπαντητικό, άφηνε να ξεχειλίση όλος ό φιλεργατισμός που λουλούδιζε στην ψυχή του..

ΠΑΝΕΡΓΑΤΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

"Η ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ,"

ΕΝ ΒΟΛΩ

Αριθ. 60

Διεύθυνσι «*Νουμά*», ΑθήναΠολύτιμέ μου «*Νουμά*»,

Τό Συμβούλιο του Συνδέσμου μας στη συνεδρίαση που έγινε στις 28/2/1908, μου έδωσε

τήν έντολή να σου στείλω θερμές εύχαριστίες για όσα καλά έχεις την καλωσύνη να γράφης συχνά για τον άγώνα μας και για την εφημερίδα μας «*Ο Εργάτης*» στον όποιο τό καλά σου λόγια κι' οι θερμές σύστασεις που κάνεις, χάρισαν τόσους συνδρομητές.

Με άδελφωσύνη και υπόληψη

Ό Πρόεδρος
Κ. ΖΑΧΟΣΌ Γραμματέας
Κ. Α. ΝΤΑΪΦΑΣ

ΠΑΝΕΡΓΑΤΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

"Η ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ,"

ΕΝ ΒΟΛΩ

Βόλος 5/3/1908

Αριθ. 63

Πολίτη Δ. Ταγκόπουλο, Αθήνα.

Αδελφέ,

Τό Συμβούλιο του Συνδέσμου μας στη συνεδρίαση που έγινε στις 28/2/1908 μου έδωσε την έντολή να σου στείλω άπειρες και θερμές εύχαριστίες για τό ζωηρό ενδιαφέρον που έλαβες για τον άγώνα μας, για την πολύτιμη συνεργασία που προσφέρεις στον «*Εργάτη*» και για τά θαυμάσια βιβλία σου που χάρισες στη βιβλιοθήκη μας.

Με άδελφωσύνη και υπόληψη

Ό Πρόεδρος
Κ. ΖΑΧΟΣΌ Γραμματέας
Κ. Α. ΝΤΑΪΦΑΣ

"Ο ΝΟΥΜΑΣ,"

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΓΡΑΜΜΗΝ ΣΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ
ΑΘΗΝΑ (1903)

Αθήνα 9/3/1908

Προς τον Πανεργατικό Σύνδεσμο

«*ή Αδελφότης*» του Βόλου

Κύριε Πρόεδρε,

Με συγκίνηση βαθειά διάβασα τό τιμητικό για μένα και για τον άγώνα του «*Νουμά*» γράμμα που είχατε την καλωσύνη να μου στείλετε από μέρος του συνδέσμου σας.

Ν' άναγνωρίζεται έτσι έπίσημα, να ποούμε, ό άγώνας του «*Νουμά*» από ένα δυνατό λαϊκό σωματείο, όπως είναι ό Σύνδεσμός σας, και να τιλοφορείται ό «*Νουμάς*» «*Πολύτιμος φίλος*» να τιμούνται και άγνους εργάτες, είναι τιμές που κι' άλλος, ακόμα αξιώτερος από μένα, θάν τις έγγραφε στο ενεργητικό του και θά καμάρωνε γι' αυτές.

Τά κοπρόσκυλα που διευθύνουν τις τύχες (ή σωστότερα, την άτυχία και την κακομοιρία) του έθνους και που βαλθήκαμε έμεις σήμερα να τους χαλάσουμε τό ραχατήρι τους, μάς βρίζουν προδότες και πουλημένους: οι εργάτες άναγνωρίζουνε γι' αδερφούς και μάς θέλουνε για συμμάχους τους. Να λοιπόν που ή καλή μερίδα του Έθνους, ό λαός, άρχινάει να

ξεχωρίζη τά πρόσωπα και τά πράγματα και να βλέπε προς τό Φώς. Οι χτεσinoι ραγιαδες της Πολιτικής άρχινάνε να νιώθουν τις άλυσίδες και να λαχταράνε να τις σπάσουν. Η σημερινή *λαχτάρα* θά μεταμορφωθί αύριο σ' *ένέργεια*. Αύριο θά σπάσουν τις άλυσίδες και θά σφίξουν τά ξελευτερωμένα πιά χέρια τους σε γροθιά. Μιά και σηκωθεί ή άγία κι' όνειρεμένη αυτή ΓΡΟΘΙΑ, πάει πιά, ή πνευματική λευτεριά έρχεται από πίσω της και τό έθνος μας τραβάει ίσια και άνεμπόδιστα προς τή μεγάλη άποστολή του.

Για τή γροθιά αυτή έχουμε χρέος όλοι μας να δουλέψουμε και τό *ξύπνημα του λαού* πρέπει ν' άχη γραμμένο κάθε τίμος πολίτης πάνω στη σημαία του. Μόνο όταν ξυπνήσει ό λαός θά σωθούμε, αυτό τό ξύπνημα είναι ή μόνη έλπίδα μας και ή μόνη παρηγοριά μας, και τό σωτήριο αυτό ξύπνημα θά κατορθωθί με συνδέσμούς σαν τη δική σας την «*Αδελφότητα*», μ' εφημερίδες σαν τον «*Εργάτη*» και με κηρύγματα έθνικά σαν αυτά που κάνουν όλ' οι άκούραστοι εργάτες της Ίδέας με τά βιβλία τους.

Προσ οκώτεας γλήγορο τό ξύπνημα του λαού και την άνάσταση του δασκαλοπατημένου και βουλευτοπροδωμένου έθνους.

Μένω με άδελφική αγάπη

Α. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Τά άρθρα που δημοσιευτήκανε στα 1907 και 1908, σχετικά με τό Δημοτικισμό και Σοσιαλισμό, είναι τά έξης:

Στέφανου Ραμάν: «Οι Δημοτικισται και τό Κοινωνικό μας Ζήτημα» αριθ. 263 σ. 3. «Στους σοσιαλδημοκράτες» αριθ. 279 σ. 3. «Στις κόκκινες φυλλάδες τά σκούρα κιτάπια» αριθ. 284, σ. 5.

Πέτρου Βλαστό: «Κριτικές άναποδιές», αριθ. 269, σ. 1. «Η Φυλή», αριθ. 279, σ. 1—6. «Πραγματισμός», αριθ. 288 σ. 9—12.

Ίδα: «Τό Έθνος, οι Τάξεις και ό Ένας», αριθ. 271, σ. 1. «Κοινωνισμός και Κοινωνιολογία» αριθ. 285 σ. 1—4.*

Α. Ντέλου (Δελμούζου): «Στους δημοτικιστάς», αριθ. 257, σ. 1. «Για τό ζήτημα», αριθ. 261, σ. 5.

Γ. Σκληρού: «Στους δημοτικιστάς», αρ. 268, σ. 1. «Διαλεκτικός Έλισμός», αριθ. 288,

* Στο άρθρο του αυτό ό Δραγούμης υπογράφεται *Ίδας ή Ανθρωποΐδας Πίδηκος*. Το παρατσούκλι—λέει—δικαιολογείται από τον τρόπο που τον χαρακτηρίζει, με τόση καλωσύνη, ό Σκληρός. Δηλαδή: «Κοινός άνθρωπος που δεν έχασε ακόμη τό φυσικό του έγωισμό και τή φυσική του θηριώδη σκληρότητα...»

σ. 2. «Οί σοσιαλιστές στους νατσιοναλιστές». ἀριθ. 291—293.

Πέτρου Βασιλικού (Κ. Χατζόπουλου): «Τὸ Κοινωνικὸ μας ζήτημα», ἀριθ. 267, σ. 1. «Πάντα πρὸς τὰ πίσω», ἀριθ. 276, σ. 1. «Στοὺς σοσιαλιστοφάγους», ἀριθ. 281—282.

Μάρκου Ζαβιτζάνου: «Στοὺς ἀριστοκράτες», ἀριθ. 266, σ. 4. «Στοὺς ἱμπεριαλιστές» ἀριθ. 287, σ. 1.

Ν. Γιαννιού. «Ὁ Νουμάς σ' ἕνα χρόνο», ἀριθ. 278, σ. 1.

Αὐτὰ εἶνε τὰ κυριώτερα, γιὰ τὴν συζήτηση συνεχίστηκε, ἀραιότερα κάπως, καὶ στὰ 1909, μὲ θέματα: Σοσιαλισμός καὶ Γλῶσσα, Σοσιαλισμός καὶ Τέχνη, Ἐγωϊσμός καὶ Ἀγάπη, καὶ μὲ νέους συζητητὲς κοντὰ στοὺς παλιούς Ραμᾶ—Βασιλικὸ—Ζαβιτζᾶνο, τὸ Φῶτο Πολίτη, τὸν Ἡλία Ἐσπερινὸ ἀπὸ τὴν Πόλη, τὸν Α. Πουλημένο ἀπὸ τὴν Κέρκυρα, καὶ δὲ σταμάτησε μετὰ τοῦ Ταγκόπουλου καὶ Χατζόπουλου στὴν ἰδιαιτέρη τους ἀλληλογραφία, οὔτε στὰ 1911 πού ὁ Χατζόπουλος τᾶχε βάλει γιὰ τὴν ὅχι ἐντελῶς παλληκαρίσια στάση τους στὸ Γλωσσικὸ μὲ τοὺς Κοινωνιολόγους βουλευτὲς καὶ πολὺ περισσότερο μὲ τὸ Μαβίλη*, θαυμά-

* Ὁ Χατζόπουλος δὲν μπορούσε νὰ συγχωρήσῃ τοῦ Μαβίλη ὅτι δὲν ἐδῆκνεν ἀδελφικῶς εἶναι δημοτικιστὴς—Ψυχαριστὴς μάλιστα, καθὼς ἀναφέρει σὲ σχετικὸ γράμμα του—ἀλλὰ εἶπε ἀπὸ τὸ βήμα τῆς Βουλῆς πῶς εἶναι ὁπαδὸς καὶ θαυμαστὴς τοῦ Πολυλά!

μάζοντας ἀνεπιφύλαχτα μονάχα «τὴν εὐλικρινὴ καὶ ἀντρικὴ στάση τοῦ Παλαμᾶ».

Στὸ τέλος τοῦ 1908, σὰν καρπερὸ νὰ πούμε ἀποτέλεσμα, φάνηκε ἀπὸ τὶς στήλες τοῦ Νουμά τὸ πρῶτο καθαρὰ σοσιαλιστικὸ δρᾶμα: ὁ **Γήταυρος** τοῦ Ρήγα Γκόλφη. Δημοσιεύτηκε στὰ φύλλα 321—323 σὲ τρεῖς ἐπιφυλλίδες. Ἀργότερα βγήκε σὲ βιβλιόρακι μὲ κόκκινο συμπαθητικὸ ἐξώφυλλο, καὶ ἔχει παρασταθῇ ὅχι λίγες φορὲς σὲ ἐργατικὰ παραστάσεις.

ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Υ. Γ. Στὸ προτελευταῖο τεῦχος, ὅπως δὲ καὶ σὲ προηγούμενα, μείνανε ἀρχετὰ τυπογραφικὰ λάθη πού καταστρέφουν τὸ νόημα. Διορθώνω μερικὰ:

α') Τὸ ἐπίγραμμα πρὸς τὸ Γιαννόπουλο ἔχει ὡς ἑξῆς:

Γιὰ τ' ἄξιο «Νέο Πνέμα» σου
Σοῦ πρέπει **Περδικιλέα**,
Ἐνα μπουγαδοκόφινο
Γιὰ περικεφαλαία.

β') Ἀπὸ τὶς στήλες Ἑλληνικοῦ **Περιοδικοῦ**, σ. 177.

γ') Κατ' ἐξοχὴν ἀποδεικτικὴ τοῦ γενικοῦ πανσαλατωματος τοῦ Ἑλλαδικοῦ, ὅπως τὸ νόμιζε, σ. 179.

δ') Πρωτοδημοσιεύτηκε ὁ **Πέτρακας** ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια καὶ ἀναδημοσιεύτηκε τελευταῖα (1921) «Στὴ Ζωή» τῆς Πόλης σ. 181.

ε') Στὰ περιεχόμενα τοῦ Γ' τόμου τὸ διήγημα **Προμήνεμα Δ. Π. Ταγκοπούλου** (σελ. 173) εἶναι δικό μου καὶ τὸ δηλώνω γιὰ νὰ μὴ φορτώνονται στὴ μνήμη τοῦ Πατέρα μου οἱ ὅποιεςδήποτε δικές μου ἀμαρτίες.

π. τ.

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγούμενου)

Ἔτσι καὶ ἔγινε. Ἡ Τζούλια ἐκηρύχθη τρελλή. Καὶ μ' αὐτὴ τὴ διάγνωση ὁ σύζυγος τῆς τὴν ἔκλεισε στὸ φρενοκομεῖο.

Μιά νύχτα, σκοτεινὴ, ζοφερή, ψυχρή, χωρὶς ἄστρα, ἔπεσε στὴν ψυχὴ τῆς Τζούλιας, ὅταν βρέθηκε κλεισμένη στὸ φρενοκομεῖο. Ἡ μόνη παρηγοριά ἦταν πού τῆς ἔφερναν καθημερινῶς τὸ παιδί της. Τὸ ἔπερνε, τὸ ἔσφιγγε, τοῦ γέμιζε μὲ δάκρυα τὸ προσωπάκι. Ὁ μικρούλης, ἔκλαιε καὶ ἐκεῖνος, χωρὶς νὰ ξέρει γιὰτί.

— Ἀ! ἀγόρι μου — τοῦ ἔλεγεν ἡ μητέρα. Ἄν μπορούσες νὰ βγάλῃς τὸ αἷμα τοῦ πατέρα σου! Γιατί αὐτὸς εἶν' ὁ πατέρας σου.

Μένοντας ὁλομόναχη ἡ φτωχὴ γυναῖκα αἰσθανότανε πράγματι πῶς θὰ καταντήσῃ τρελλή. «Σ' αὐτὸ τὸ σπίτι θὰ τρελλαθῶ σ' ἀλήθεια. Καὶ μὲ τὸ νὰ πιστεύω πῶς ἡ σχέση μου μὲ τὸν κόντε δὲν ἦτον τίποτε ἄλλο ἀπὸ ἕνα ὄνειρο, μιὰ μανία. Ὁ ἄνθρωπος, τί ἄνθρωπος! Νὰ μὲ ἐγκαταλείψῃ σ' αὐτὸ τὸν τρόπο! Ν' ἀφήσῃ νὰ μὲ κλείσουν ὁῶ μέσα. Τὸ γατάκι, ναι, τὸ γατάκι. Εἶχε δίκιο ὁ σύζυγός μου. Ἀλλὰ ἐκεῖνος, ὁ Ἀλέξανδρος, γιατί δὲν τὸν ἐσκότωσε; Ἀ, ὅχι, ὅχι! Εἶνε τρομεροτέρα ἡ ἐκδίκησή του. Νὰ σκοτώσῃ αὐτὸ τὸ γατὶ τὸ τιποτένιο! Ὅχι; ἐποτίμησε νὰ τὸ ταπεινώνῃ, νὰ τὸ κάνῃ νὰ μὲ ἐγκαταλείψῃ στὴν κοίσιμη στιγμὴ. Ἀ, πῶς ἔτρεμε μπροστὰ στὸν ἄνδρα μου! Ἀ, ὁ Κομῆθ εἶνε ἀληθινὰ ἕνας ἄντρας! Ἀλλὰ γιατί δὲ μ' ἐπνίξε; Ὁ Ὀθέλλος θὰ μ' εἶχε πνίξει. Μὰ ὁ Ἀλέξανδρος δὲν εἶνε ἔτσι κτηνώδης σὰν τὸ Ὀθέλλο. Ὁ Ὀθέλλος ἦταν ἕνας μαῦρος μανιασμένος,

χωρὶς εὐφυΐα, ἐνῶ ὁ Ἀλέξανδρος... ὁ Ἀλέξανδρος ἔχει μιὰ ἰσχυρὰ εὐφυΐα, εἶνε γεμάτος ἀπὸ τὴν καταχθόνια ὑπερηφάνεια τοῦ πληβείου. Ὅχι, ἕνας ἄνθρωπος σὰν κι' αὐτὸν δὲν εἶχε καμιά ἀνάγκη νὰ σκοτώσῃ τὴν πρώτη γυναῖκα του. Τὴν ἔκαμε νὰ πεθάνῃ. Νὰ πεθάνῃ ἀπὸ τρόμο μπροστὰ του. Κ' ἐμένα, θὰ μὲ ἀγαπήσῃ λοιπόν; Στὸ φρενοκομεῖο ἄρχισε πάλι νὰ τῆς βασανίζῃ τὸ μυαλὸ τὸ τρομερὸ δῆλημα: «Μ' ἀγαπᾷ, ἢ δὲ μ' ἀγαπᾷ;» Ἐκεῖνο πού συνεπέρανε πάντοτε ἦταν τοῦτο: «Ἐγώ, ναι, τὸν ἀγαπᾶω. Μὲ τυφλὸν ἔρωτα μάλιστα». Κατόπιν, μιὰ μέρα, ἀπὸ φόβο μήπως τρελλαθῇ σ' ἀληθινὰ, προσποιήθηκε πῶς ἐγιατρεύτηκε, βεβαιώνοντας πῶς ἦταν μιὰ ψύχωση ἡ σχέση μὲ τὸν Κόντε ντὶ Μπορνταβιέλλα. Εἰδοποίησαν τὸ σύζυγο.

Ἐνα πρωὶ τὴν ἐκάλεσαν γιατί εἶχε ἐρθῇ ὁ ἄντρας τῆς καὶ τὴν ἐπερίμενε στὸ σαλόνι.

Μπαίνοντας ἔπεσε στὰ πόδια τοῦ ἄναφυλλητά.

— Συγχώρεσέ με, Ἀλέξανδρε, συγχώρεσέ με!

— Σήκω, τῆς εἶπε καὶ τὴν ἐσήκωσε.

— Συγχώρεσέ με!

— Νὰ σὲ συγχωρήσω; Γιὰ τί πράγμα;

Μοῦ εἶπαν ὅτι ἐγιατρεύτηκες... ὅτι ἡ μαγίς σου πέρασαν πειὰ...

Ἡ Τζούλια ἐκτύπησε τὰ ψυχρὰ διεδυτικά μάτια τοῦ συζύγου τῆς μὲ τρόμο. Μὲ τρόμο καὶ συγχρόνως μὲ τρελλὴ τουφερότητα. Ἦταν τώρα ἕνας ἔρωτας τυφλός, χομένος μέσα σ' ἕνα τρόμο ἐπίσης τυφλό.

— Ναι, Ἀλέξανδρε, ἔχεις δίκιο! Ἡμῶνα τρελλή, ἐντελῶς τρελλή. Καὶ γιὰ νὰ σὲ κάμω ζηλότυπο, ὅχι γιὰ τίποτ' ἄλλο, ἀνε-

κάλυψα ὅλη αὐτὴ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔρωτος. Ἦταν ὅλη ἓνα ψέμμα. Πῶς μπορούσα νὰ σὲ ἀπατήσω; Ἐγώ; Ἑσένα; Μὲ πιστεύεις τώρα;

— Μιὰ φορὰ, Τζούλια — τῆς εἶπε μὲ φωνὴ ψυχρὴ ὁ Ἀλέξαντρος — μὲ ἐρώτησες ἂν εἶνε ἡ ὄχι ἀλήθεια ὅτι ἐσκότωσα τὴ πρώτη μου γυναῖκα! Ἀντὶ ἀπαντήσεως, σ' ἐρώτησα ἂν τὸ πίστευες. Θυμᾶσαι τί μοῦπες;

— Ὅτι δὲν τὸ πίστευα, ὅτι δὲ μπορούσα νὰ τὸ πιστέψω.

— Καλὰ! Τώρα κι' ἐγὼ σοῦ λέω ὅτι ποτὲ δὲν ἐπίστεψα πὼς παραδόθηκες στὸ γατάκι. Σοῦ φτάνει;

Ἡ Τζούλια ἔτρεμε, σὰν νᾶννοιωθε τὸν ἑαυτὴν τῆς ἀκόμα περὶ κοντὰ στὴν παραφροσύνη. Παραφροσύνη ἀπὸ φρίκη κι' ἀπὸ ἔρωτα ἀντάμα. Ἀγκαλιάζοντας μὲ λαχτάρα τὸ σύζυγόν της, τοῦ μίλησε στ' αὐτὴν:

— Πές μου, Ἀλέξαντρε, θέλεις τὸ καλὸ μου;

Προφέροντας αὐτὰ τὰ λόγια εἶδεν ἀπάνου στὸν Ἀλέξαντρο ἐκεῖνο ποῦ ὡς τὰ τώρα δὲν εἶχε ἰδῆ. Ἐφάνηκεν εἰς τὸ βάθος τῆς τρομερῆς καὶ κλεισμένης ψυχῆς αὐτοῦ τὸν ἄνθρωπον, ἓνα πράγμα ποῦ τὸ κρατοῦσε κρυμμένο ζηλότυπα. Ἦταν σὰν μιὰ ἀστραπὴ ποῦ ἔκαμε νὰ λάμψη, ἔξαφνα, γιὰ μιὰ στιγμή, ἡ ὀλοσκοτεινὴ λίμνη τῆς ψυχῆς του, δίνοντας μιὰ ἔκτακτη φωτεινὴ προβολὴ εἰς τὴ ρωμαλέα φάτσα του. Δυὸ δάκρυα τοῦ πεταχτήκαν ἀπὸ τὰ μάτια, τὰ ψυχρὰ καὶ τὰ κοφτερὰ σὰν μαχαίρι, καὶ ἐπὶ τέλους ἐξέσπασε:

— Πῶς νὰ μὴ σ' ἀγαπῶ, κοπέλλα μου; Πῶς; Ἄν σ' ἀγαπῶ; Μ' ὅλη μου τὴν καρδιά, μ' ὅλο μου τὸ αἷμα, μ' ὅλα μου τὰ σπλάχνα. Περισσότερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μου τὸν πρῶτον καιρὸ, μετὰ τὸ γάμο μας, ὄχι, μὰ τώρα ναί, τώρα ναί, σ' ἀγαπῶ τυφλά, θεότρελλα, Τζούλια. Εἶμαι περισσότερο δικός σου ἐγὼ, παρὰ ἐξὸ δικιά μου.

Καὶ ἀρπάζοντάς τη τὴν ἐφίλησε μὲ μιὰ ζωώδη μανία, θερμὴ, ἐνῶ ἐτραύλισε στ' αὐτάκια της ἀναμμένος: «Τζούλια, Τζούλια, Τζούλια, θεότης μου, ὅλη μου ἡ ζωὴ σ' αὐτὸ τὸν κόσμον.

Ἐκεῖνη, ἄρχισε νὰ τρέμῃ τώρα γιὰ τὸ μυαλό της, περὶ πολὺ, τώρα ποῦ εἶδε ἔτσι καθαρὰ μέσα στὸ βάθος τοῦ συζύγου της.

— Τώρα ἤθελα νὰ πεθάνω Ἀλέξαν-

τρε — τοῦ ἔλεγε μουρμουριστά, ἀκουμπώντας ἐπάνω στὸ στήθος του τὸ γλυκὸ τῆς κεφάλι.

Μ' αὐτὰ τὰ λόγια ἐκεῖνος σὰν νὰ ξαναξύπνησε, σὰν νὰ γύρισε ἀπὸ τὸ ὄνειρό του εἰς τὸν ἑαυτὸν. Καὶ σὰν νὰ κατάπινε τὰ δάκρυα μονομιάς, μὲ τὰ μάτια του ποῦ ξανάγειναν ψυχρὰ καὶ κοφτερά, τῆς εἶπε.

— Αὐτὸ εἶνε σὰν νὰ μὴ γίνηκε, Τζούλια. Πές πῶς δὲν σοῦ εἶπα ὅτι ἄκουσες. Λησμονήσέ το.

— Νὰ τὸ λησμονήσω;

— Μὴ τὸ λησμονᾷς ἂν δὲ θέλῃς. Μὰ νὰ κάνῃς σὰν νὰ μὴ τὸ ἄκουσες!

— Θὰ σωπάσω...

— Πρέπει, οὔτε μέσα σου νὰ μὴ τὸ λές!

— Φτάνει...

— Θεέ μου, ἄσε με μιὰ στιγμή, μιὰ στιγμή μονάχα... Μ' ἀγαπᾷς γιὰ μένα, ἀκόμη κι' ἂν ἦμουν ἐνὸς ἄλλοι... ἢ γιὰτὶ εἶμαι δική σου;

— Σοῦ εἶπα πῶς πρέπει νὰ τὸ ξεχάσῃς. Καὶ νὰ μὴν ἐπιμένῃς. Ἐὰν ἐπιμένεις σ' ἀφήνω. Ἦρθα γιὰ νὰ σὲ βγάλω, ἀλλὰ πρέπει νὰ βγῇς γιὰτρεμμένη ἀπὸ ἐδῶ.

— Καὶ εἶμαι γιὰτρεμμένη — ἐφώναξεν ἡ Τζούλια εὐθυμῶς.

Ἔτσι ὁ Ἀλέξανδρος ξανάφερε τὴ γυναῖκα του στὸ σπῆτι.

Λίγες ἡμέρες μετὰ τὴν ἐπάνοδο τῆς Τζούλιας ἀπὸ τὸ φρενοκομεῖο, ὁ κόντε ντὲ Μπορταβιέλλα ἔλαβε μιὰ πρόσκληση, μᾶλλον μιὰ διαταγὴ τοῦ Ἀλέξαντρου, γιὰ νὰ πάῃ νὰ φάῃ στὸ σπῆτι.

» Καθὼς θὰ ξέρετε ἤδη, κύριε κόντε — ἔγραφε ἡ ἐπιστολὴ — ἡ γυναῖκα μου ἐβγῆκεν ἀπὸ τὸ φρενοκομεῖο θεραπευμένη ἐντελῶς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ καὶ μὲν κατὰ τὴς στιγμῆς τῆς ἔξαφνης σὰς προσέβαλε σοβαρά, ἂν καὶ χωρὶς κακὴ πρόθεση, πιστεύοντας πῶς εἴσατε ἱκανὸς γιὰ ἀτιμίες, ἐσὰς ἕναν τέλειον ἱππότη — μὲ παρακαλεῖ νὰ σὰς πῶ νὰ ρθῇτε αὐτοῖς Πέμπτη, στὸ τραπέζι μας, γιὰ νὰ σὰς δώσῃ τὴν ἱκανοποίησιν ποῦ χρειάζεται σ' ἓνα ἱππότη, ὅπως ἐσεῖς. Ἡ σύζυγός μου παρακαλεῖ, κι' ἐγὼ, ἐγὼ διατάσσω. Γιατὶ ἂν δὲν ἐρθῇτε νὰ πάρετε αὐτὴ τὴν ἱκανοποίησιν, τὴν ἐξήγησιν, μπορεῖ νὰ ὑποστήτε σοβαρὰς συνέπειες. Καὶ ξέρετε καλὰ,

Μιὰ νύχτα μαύρη, ψυχρὴ, ξοφερή. (σελ. 301).

πολὺ καλὰ, γιὰ τὰ πράγματα εἶναι ἄξιος ὁ «**Ἀλέξανδρος Κομῆς**».

Ὁ κόντε Μπορταβιέλλα ἐπῆγε στὸ ραντεβού, πελιδνός, τρέμων, μισοχαμένος. Τὸ γεῦμα ἐπέρασε μὲ συζητήσεις θλιβερὰς καὶ τιποτένιες. Μίλησαν γιὰ τὰ πλέον ἀσήμαντα ζητήματα. Ἡ Τζούλια τὸν παρακολουθοῦσε. Μετὰ τὰ φροῦτα, ὁ Ἀλέξανδρος διέταξε νὰ φέρουν τὸ τσάι.

— Τὸ τσάι; ἄφησε νὰ τοῦ ξεφύγῃ ὁ κόντε.

— Ναί, κύριε κόντε, ἀπήντησεν ὁ ἰδιοκτήτης. Ὅχι γιὰτὶ ὑποφέρω ἀπὸ τὸ στομάχι μου, ἀλλὰ γιὰ νὰ κάμω κομμάτι σὶκ' τὸ τσάι εἶναι πολὺ χρήσιμο ὅταν δίδονται ἱκανοποιήσεις μεταξὺ ἱπποτῶν.

Καὶ φώναξε στοὺς ὑπηρέτας νὰ φύγουν.

Ἐμείναν οἱ τρεῖς μόνοι τους. Ὁ κόντες ἔτρεμε, δὲν εἶχε οὔτε τὸ κουράγιο νὰ φέρῃ τὸ φλυτζάνι τοῦ τσαγιού ἕως τὰ χεῖρά του.

— Σερβίρισε πρῶτα ἐμένα Τζούλια — τῆς εἶπεν ὁ ἄντρας της. Τὸ πέρνω πρῶτος γιὰ νὰ δείξω στὸν κύριον κόντε ὅτι

στὸ σπῆτι μου μπορεῖ νὰ ἔχῃ κανέναν ἐμπιστοσύνη.

— Ἀλλὰ μήπως ἐγώ...

— Ὅχι κύριε κόντε! Ἄν καὶ δὲν εἶμαι ἱππότης, δὲν ἔχω φθάσῃ ἀκόμη εἰς τὸ σημεῖο νὰ κάνω ὠρισμένα πράγματα! Καὶ τώρα ἡ σύζυγός μου πρόκειται νὰ σὰς δώσῃ μερικὰς ἐξηγήσεις.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐκύταξε τὴ Τζούλια, καὶ ἐκεῖνη σιγὰ-σιγὰ, μὲ φωνὴ φαντάσματος, ἄρχισε νὰ μιλά. Ἦτο θεσπέσια ὁμορφὴ.

— Παρακάλεσα τὸν σύζυγό μου νὰ σὰς προσκαλέσῃ, κύριε κόντε, — εἶπε ἡ Τζούλια — ἐπειδὴ ὥφειλα νὰ σὰς δώσω ἱκανοποίησιν, μιὰ καὶ σὰς εἶχα προσβάλλει ἔτσι σοβαρά.

— Ἐμένα, Τζούλια;

— Ὅχι, μὴ μὲ φωνάζετε Τζούλια; Ναί, ἐσὰς. Ὅταν ἦμουν τρελλή, τρελλή ἀπὸ ἔρωτα γιὰ τὸν ἄντρα μου, ἐπειδὴ ἤθελα μὲ κάθε θυσιάν νὰ μάθω ἂν μὲ ἀγαπᾷ, ἐπῆρα ἐσὰς ὡς ὄργανον τῆς ζηλοτυπίας καὶ ἡ τρέλλα μου ἐφθασε ἕως τὸ σημεῖο νὰ σὰς κατηγορήσω ὅτι μὲ εἶχατε ἀπο-

πλανήσει. Αυτό ήταν ψέμμα. Θά ήταν ατιμία εκ μέρους μου, αν δεν ήμουν τρελλή, όπως ήμουν. Δεν είν' έτσι, κύριε κόντε;

— Ναί, ναί, έτσι είναι ντόννα Τζούλια.

— Κυρία Κομέθ — διώρθωσεν ο 'Αλέξανδρος.

— 'Επίσης πρέπει να συγχωρήσετε πού ο άντρας μου σάς έλεγε γατάκι.

— Ευχαριστώ.

— Όσο για εκείνα πού σάς απέδιδαν, θά ήταν βέβαια μιὰ πράξη ατιμής και ανανδρής, προκειμένου για έναν ιππότη σαν κι' εσάς.

— Πολύ ώραία — επρόσθεσεν ο 'Αλέξανδρος — πολύ πολύ καλά. Πράξη ανανδρής και ατιμής, προκειμένου για έναν ιππότη. Ωραιώτατα.

— Μολοντί δέ, επαναλαμβάνω, μπορώ να είμαι συγχωρημένη λόγω της τρέλλας μου, θέλω όπωςδήποτε να ζητήσω εκ μέρους σας συγγνώμην. Με συγχωρείτε;

— Ναί, ναί, όλα έχουν συγχωρηθή. Συγχωρώ και τους δυό σας — ανεστέναν. ο κόντες, περισσότερο νεκρός παρά ζωντανός, μη βλέποντας την ώρα πού θάφευγε απ' αυτό το σπίτι.

— Και τους δύο; — διέκοψεν ο 'Αλέξανδρος — 'Α, όχι! 'Εμένα δεν έχετε τίποτε να μου συγχωρήσετε.

— 'Αλήθεια... αλήθεια...

— 'Ησυχάστε — προσέθεσε ο Κομέθ. — Σας βλέπω πολύ ταραγμένον! Πάρτε κι' ένα δεύτερο φλυτζάνι τσαϊ. Τζούλια, πρόσφερε ένα άλλο φλυτζάνι στον κύριο κόντε. Με τι το θέλετε;

— Ευχαριστώ.

— Καλά: Τώρα πού η γυναίκα μου σάς είπε ότι είχε να σάς πη, και σεις την συγχωρήσατε για την τρέλλα της, σέ μένα δέ μένει παρά να σάς παρακαλέσω να τιμάτε το σπίτι μου με τις βιζιτές σας. 'Υστερα από αυτό πού έγεινε, καταλαβαίνετε πως θά έκανε άσχημη έντυπωση να διακόψωμε τις σχέσεις. 'Αλλωστε η γυναίκα μου είνε, χάρις σέ μέ, έντελώς θεραπευμένη, κι' έτσι δέ διατρέχετε πειά κανένα κίνδυνο ερχόμενος έδωπέρα. Για ν' αποδείξω την εμπιστοσύνη τη δική μου και τη θεραπεία της συζύγου μου, σάς αφήνω μονάχους. Μπορεί να έχετε τώρα να της πητε κάτι τι πού δεν τολμάτε να το πητε μπροστά μου, κάτι πού κι' εγώ

ο ίδιος από λεπτότητα δεν πρέπει να ακούσω.

'Εβγήκε, αφήνοντάς τους καταπλήκτους, τον ένα περισσότερο από τον άλλον, για ό,τι συνέβη.

— Τί άνθρωπος! — έσκέπτετο ο κόντες.

— Αυτός είνε ένας άντρας! — έσκέπτετο η Τζούλια μέσα της.

'Επηκολούθησε μιὰ σιωπή καταπιεστική.

Κανένας δεν έτολμοῦσε να κυτάξῃ τον άλλον στο πρόσωπο. Ο κόντες έβλεπε με ύποπτη προσοχή την πόρτα από την οποία έφυγεν ο 'Αλέξανδρος.

— Όχι — είπε η Τζούλια — μη κυτάτε έτσι. 'Εσείς δεν τον ξέρετε τον άντρα μου. 'Αδύνατον να στέκεται πίσω από την πόρτα για να ακούση τα λόγια μας.

— Ξέρω γώ! Θά ήτανε ικανός να φέρη και μάρτυρες.

— Γιατί το λέτε αυτό, κύριε κόντε;

— Θυμάμαι όταν έφερε τους γιατρούς, σ' αυτή τη φοικαλεά σκηνή όπου με έξευτέλισε, παρασύροντας και μένα στην ατιμία να σέ κηρύξῃ τρελλή.

— 'Ητανε αλήθεια. Γιατί αν δεν ήμουνα πράγματι τρελλή, δέ θά μπορούσα να λέω πως ήσουν ερωμένος μου.

— Μά...

— Τέ πράγμα, κύριε κόντε;

— 'Η θέλετε λοιπόν να με περάσετε κι' έμένα για τρελλό; Μπορείτε τάχα να αρνηθῃτε Τζούλια;

— Ντόννα Τζούλια, η μάλλον κυρία Κομέθ.

— Να αρνηθῃτε, κυρία Κομέθ, ότι έσείς — δεν ξετάζω για ποιό λόγο, — όχι μόνον έδεχθήκατε της ερωτοτροπίας μου, αλλά επίσης και τον έρωτά μου;

— Κύριε κόντε!

— Ότι όχι μόνον έδεχθήκατε όλα αυτά, αλλά και ότι με προκαλέσατε και ότι ετελειώσαμε...

— Σας το είπα, κύριε κόντε, ότι ήμουν τρελλή. Δεν είχα ανάγκη να το επαναλάβω.

— Θέλετε να αρνηθῃτε ότι άρχιζα να γίνομαι ο έραστής σας;

— 'Επαναλαμβάνω: ήμουν τρελλή.

— Δέ μπορώ πειά να μείνω σ' αυτό το σπίτι. 'Αντίο.

Ο κόντες άπλωσε το χέρι στην Τζούλια, φοβούμενος ότι θά το αρνηθῃ, αλλά εκείνη το πήρε λέγοντας:

— Λοιπόν, θυμάσθε τι σάς είπε ο σύζυγός μου. Μπορείτε να έρχεσθε όταν θέλετε και τώρα, όπου χάρις στο Θεό και στον 'Αλέξαντρο είμαι έντελώς θεραπευμένη, δεν θά ήτο καθόλου σωστό να κόψετε με μιās τις επισκεψεις σας.

— Μά, Τζούλια.

— Ξαναρχίζουμε; Δέ σάς είπα πως ήμουν τρελλή.

— 'Εσείς θέλετε να με τρελλάνετε.

— 'Εσάς; 'Εσείς τρελλός; Δέ μου φαίνεται εύκολο.

— 'Εννοείται: το γιατί!

Η Τζούλια άρχισε να γελᾷ, ενώ ο κόντες, συγχισμένος, ντροπιασμένος, έφυγεν από το σπίτι, με την απόφαση να μὴν ξαναγυρίσῃ ποτέ.

Όλες αὐτὲς ἡ ἡθικὲς δοκιμασίαι ἐτελείωσαν με τὸ νὰ τσακίσουν τὴ ζωὴ τῆς Τζούλιας. 'Επεσε, βαρεῖα ἀρρωστη, ἀπὸ τὸ κεφάλι τῆς. Τώρα, σ' ἀλήθεια, τῆς ἐφαίνετο πὼς θά τρελλαθῇ. Εἶχε συχνότατα νευρικὲς κρίσεις, κατὰ τὴ διάρκειαν τῶν ὁποίων ἐφώναζε τὸν ἄντρα τῆς μετὰ πλέον γλυκὰ καὶ παθητικὰ ὀνόματα. Ὁ δυστυχὴς ἄνθρωπος ἔκανε τὰ πάντα γιὰ νὰ τὴν ἡσυχάσῃ: Δικὸς σου Τζούλια, ναὶ δικὸς σου, ὅλος δικὸς σου, τῆς ἔλεγε σ' αὐτή, ἐνῶ ἐκείνη πιασμένη ἀπὸ τὸ λαϊμό του, τὸν ἐσφιγγε σὰν νὰ ἐπρόκειτο νὰ τὸν πνίξῃ.

Τὴν ὠδήγησε στὴν ἐξοχή, μετὰ τὴν ἐλπίδα πὼς θά τὴν ὠφελήσῃ. Ἀλλὰ ἡ ἀρρώστεια, αὐτὴ τὴ φορὰ τὴν ἐσκότωνε πράγματι. Κάτι, τὸ τρομερὸ συνέβαινε μέσα στὰ νευρικὰ τῆς κέντρα.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὰ χρήματα εἶδε πὼς ὁ θάνατος ἤθελε νὰ τοῦ ἀρπάξῃ τὴ γυναῖκα, κανελήφθη ἀπὸ μία λύσσα ψυχρὴ καὶ διαρκή. Ἐκάλεσε τοὺς καλλιτέρους ἐπιστήμονες.

— Όλα εἶναι ἀνωφελῆ, τοῦ ἀπήντησαν.

— Σῶστε τη! τοὺς παρακαλοῦσε.

— Ἀδύνατο, Ντὸν 'Αλέξαντρε, ἀδύνατο.

— Δίνω ὅλη μου τὴ ζωὴ γιὰ τὴ δική της. Σῶστε τη ὅπως εἶναι. Ὅλη τὴν περιουσίαν μου, ὅλα μου τὰ ἑκατομμύρια.

— Ἀδύνατον, Ντὸν 'Αλέξαντρε.

Τὴ ζωὴ μου, ὅλη τὴ ζωὴ μου γιὰ τὴ δική της. Δέ μπορῇτε νὰ κάμετε μετὰ τὰ γίγνηται αἵματος; Πάρτε ἀπὸ μένα τὸ αἷμα μου καὶ δώστε το αὐτῇ.

— Ἀδύνατο!

— Πὼς ἀδύνατο; Ὅλο τὸ αἷμα μου γι' αὐτή.

— Μόνον ὁ Θεὸς μπορεῖ νὰ τὴ σώσῃ.

— Ὁ Θεός; Ποῦ εἶναι ὁ Θεός; Ἐγὼ ποτὲ δὲν τὸν ἐσκέφτηκα!

Καὶ κυτᾶντας τὴ γυναῖκα του, πάντοτε περισσότερο χλωμὴ, πάντοτε περὶ ὥραία, μετὰ τὴν ὁμορφίαν τοῦ θανάτου τριγύρω της, ἔσκουζε δυνατὰ.

— Ποῦ εἶναι ὁ Θεός, Τζούλια;

Κι' ἐκείνη, βλέποντας ψηλά, μετὰ τὴν γάλα τῆς μάτια σχεδὸν κατάλευκα, μετὰ ἓνα νῆμα φωνῆς, τοῦ ἐπιθύρισε.

— Ἐκεῖ πάνον!

Ὁ 'Αλέξανδρος ἐκύταξε τὸν Ἐσταυρωμένο, ἐπάνω ἀπὸ τὸ προσκέφαλο τοῦ κρεβατιοῦ, τὸν ἀρπάξε στὰ χέρια του καὶ σφίγγοντάς του δυνατὰ μέσα στὰ δάχτυλα, τοῦ φώναξε.

— Σώστηνε! Σώστηνε! Σώστηνε καὶ πάρε μου τὰ πάντα... τὰ πάντα... τὸν πλοῦτο μου, τὸ αἷμα μου... ὅλα ὅλα... ἐμένα τὸν ἴδιο!

Ἡ Τζούλια χαμογελοῦσε. Αὐτὴ ἡ τυφλὴ ἔξαψη τοῦ συζύγου της τὴν ἔκανε εὐτυχισμένη, τῆς ἐγείμισε τὴν ψυχὴ μετὰ λάμψη γλυκύτατη. Μποροῦσε νὰ διατάξῃ πειὰ γιὰ τὸν έρωτα αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου;

Ἀλλὰ ἡ ζωὴ τῆς φτωχῆς γυναίκας ἐφευγε σταλαγματιά-σταλαγματιά. Ἦτανε ψυχρὴ σὰν τὸ μάρμαρο. Τότε ὁ ἄντρας τῆς τὴν ἐπλησίασε, τὴν ἀγκάλιασε μετὰ δύναμιν, σὰν νὰ θελε νὰ τῆς δώσῃ μ' αὐτὸ τὸν ἐναγκαλισμὸ ὅλη τὴ δυνάμει του, σὰν νὰ θελε νὰ τὴ γιομίσῃ μετὰ τὴν ἀνάσιν του. Ἦτανε τρελλὸς ἀπὸ πόνο, κι' ἐκείνη ἐμειδιούσε.

— Πεθαίνω, 'Αλέξαντρε, πεθαίνω.

— Όχι, δέ μπορεῖς νὰ πεθάνεις.

— Ἡ γυναῖκα σου δὲν μπορεῖ νὰ πεθάνῃ;

— Όχι, ἡ γυναῖκα μου δέ μπορεῖ νὰ πεθάνῃ, θά πεθάνω πρῶτα ἐγώ. Ἀς ἔρθῃ σέ μένα ὁ θάνατος. Σέ μένα! Σέ μένα ὁ θάνατος! Ἀς ἔρθῃ!

— Ἀχ, 'Αλέξαντρε, πόσο εἶμαι εὐχαριστημένη πού υπέφερα. Ἐγὼ πού ἀμφέβαλα πάντα γιὰ τὴν ἀγάπην σου!

— Όχι, δέ σ' ἀγαποῦσα, ὅχι. Αὐτὲς οἱ κουβέντες γιὰ τὸν έρωτα, σοῦ τῶπα χίλιες φορὲς, εἶνε φλυαρίαι τῶν βιβλίων. Όχι, δέ σ' ἀγαποῦσα. Ὁ έρωτας... Ὁ

ἔρωτας... Οἱ τιποτένιοι, οἱ ἄθλιοι, οἱ ψεύτες μιᾶνε γιὰ τὸν ἔρωτα, κι' ἀφήνουν τὶς γυναῖκες τους νὰ πεθαίνουν. Ὅχι, δὲν εἶν' ἔρωτας! Ἐγὼ ὄχι, δὲ σ' ἀγαπῶ!

— Πότε λοιπόν;... ἐρώτησεν μ' ἓνα νῆμα φωνώντας ἡ Τζούλια, σὰν νὰ ξαναγύριζε στὸ στήθος της ἡ παλιὰ ἀγωνιὰ — Ὅχι, δὲν σ' ἀγαπῶ! σὲ... σὲ... σὲ δὲν ὑπάρχουνε λόγια Τζούλια, δὲν ὑπάρχουν, Τζούλια... Τζούλια!

Καὶ ξέσπασε σὲ λυγμούς, σὲ κάτι ποὺ ἔμοιαζε μὲ ἓνα ἀγροῖκο καὶ ἀγωνιώδες οὐρλιασμα τῆς ἀπελπισμένης ἀγάπης.

— Ἀλέξανδρε!

Καὶ μ' αὐτὴ τὴν ἀδύνατη ἐπίκληση ἡ Τζούλια φάνηκε σὰ νὰ ἔδρεπε τὴν περὶλυπη χαρὰ τοῦ θριαμβου της.

— Ὅχι, δὲ θὰ πεθάνεις, δὲ μπορείς Δὲ θέλω νὰ πεθάνεις! Σκοτώσέ με, Τζούλια, ἄλλα ζῆσε. Σκοτώσέ με!

— Πεθαίνω...

— Κι' ἐγὼ μαζί σου...

— Καὶ τὸ παιδί μας, Ἀλέξανδρε;

— Ἄς πεθάνει κι' αὐτό. Πῶς μπορῶ νὰ τὸ ἀγαπῶ χωρὶς ἐσένα;

— Θεέ μου, θεέ μου! Ἀλέξανδρε ἐτρελλάθηκες λοιπόν;

— Ναί, ναί, εἶμαι τρελλός ἤμουνα πάντα τρελλός... τρελλός γιὰ σένα... Σκοτώσέ με καὶ πάρεμε μαζί σου.

— Ἄν μπορούσα...

— Μὰ ὄχι, σκότωσέ με καὶ ζῆσε...

— Καὶ σύ;

— Ἐγώ; Ἀφοῦ δὲ μπορῶ νὰ εἶμαι δικός σου, ὥς εἶμαι τοῦ θανάτου.

Καὶ τὴν ἔσφιγγε περισσότερο, σὰν νὰ θελε νὰ τὴν κρατήσει.

— Καλά, Ἀλέξαντε, ἀγαπημένε μου. Τώρα ποὺ φτάσαμε στὸ τέλος, θὰ μοῦ εἰπῇς ποιὸς εἶσαι; — τοῦ σιγοεἶπε ἡ Τζούλια σι' αὐτή.

— Ἐγώ; Τίποτε ἄλλο παρὰ ὁ ἄντρας σου... ὅπως μ' ἔκαμες!

— Ἀλέξαντρε!

Αὐτὸ τὸ ὄνομα ἀκούστηκε σὰν ἓνας ψιθυρὸς τοῦ θανάτου, ἀπὸ τὸ ἀκρογυάλι τῆς ζωῆς, ὅταν ἡ βάρκα φεύγει ἀργὰ-ἀργὰ γιὰ τὴ ζοφερὴ λίμνη.

Ὑστερα ἀπὸ λίγο ὁ Ἀλέξανδρος ἔνοι-

ωσε πῶς δὲν κρατοῦσε παρὰ ἓνα πτώμα στὰ χέρια του. Στὴν ψυχὴ του ἔπεσεν ἡ νύχτα ἡ κατασκότεινη. Ἐσηκώθηκε, ἔμεινεν ἔτσι μὲ τὰ μάτια του καρφωμένα ἔπάνω στὴ ψυχρὴ τὴν πεθαμένη ὁμορφιά τῆς γυναῖκας του. Ποτὲ δὲν τὴν εἶχε ἰδεῖ τόσο ὁμορφη.

Ἐβγήκε ἀπὸ τὴν κάμαρα, κλείνοντας πίσω του τὴν πόρτα. Κι' ἐζήτησε τὸ παιδί του. Ὁ πατέρας τὸν ἄρπαξε στὴν ἀγκαλιὰ καὶ ξανακλείστηκε μαζί του. Ἄρχισε νὰ τὸν φιλᾷ μὲ φροντίδα. Καὶ τὸ παιδάκι, ποὺ δὲν ἦτανε συνειθισμένον στὰ φιλιὰ τοῦ πατέρα του, ποὺ δὲν τὸ εἶχε φιλήσει καμμία φορὰ, ἴσως μαντεύον τας τὸ σπαραγμό του, ἄρχισε νὰ κλαίει.

— Σούτ! Σούτ! παιδί μου! Μὲ συγχωρεῖς γιὰ ὅ,τι σκέπτομαι νὰ κάμω; Μὲ συγχωρεῖς;

Ὁ μικρὸς ἐσώπαινε, κυτᾶζοντας μὲ φόβο τὸν πατέρα του, ἐνῶ ἐκεῖνος ἔζητοῦσε μέσα στὰ μάτια του, στὸ στόμα του, στὰ μαλλιά του, στὰ μάτια του, τὸ στόμα, τὰ μαλλιά τῆς Τζούλιας.

— Συγχώρησέ με, παιδί μου!

Ἐκλείσθηκε στὸ γραφεῖο του, μίᾳ στιγμῇ, γιὰ νὰ κανονίσῃ τὶς τελευταῖες θελήσεις του. Καὶ ἀμέσως ξαναγύρισε στὴ γυναῖκα του, σ' ἐκείνη ποὺ ἦτανε γυναῖκα του.

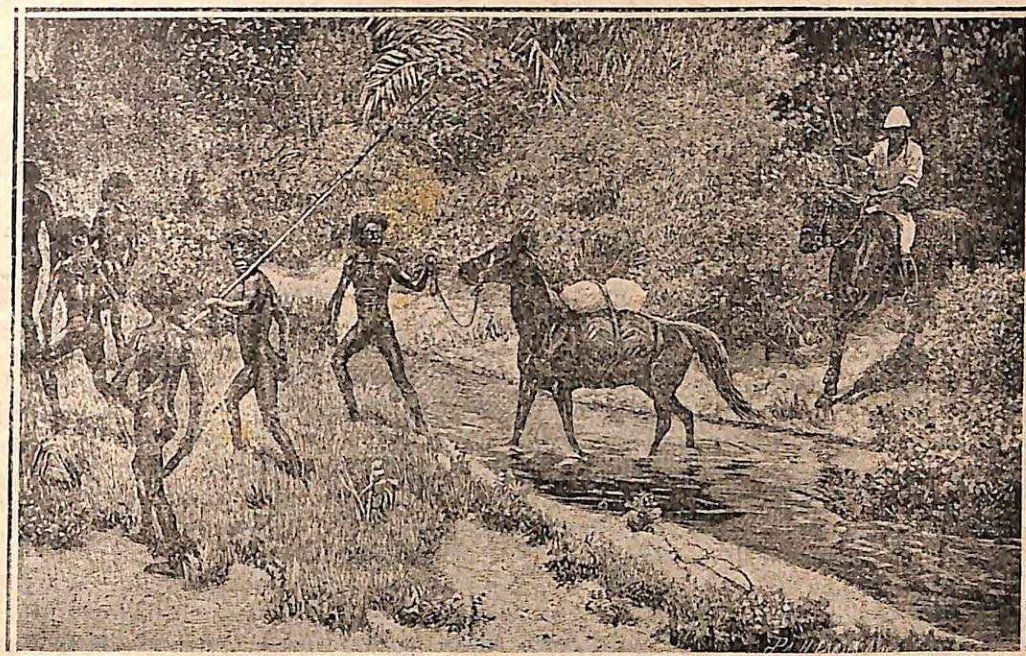
— Τὸ αἷμα μου γιὰ σένα, τῆς εἶπε σὰν νὰ μπορούσε νὰ τὸν ἀκούσῃ. Σὲ πῆρνε ὁ θάνατος. Ἐρχομαι κοντά σου κι' ἐγώ. Τοῦ φάνηκε πῶς ἡ Τζούλια χαμογελοῦσε καὶ κινουσε τὰ βλέφαρα.

Ρίχτηκε ἐπάνω της κι' ἄρχισε νὰ τὴ φιλᾷ παράφορα, σὰν νὰ θελε νὰ τὴν ἀναστήσῃ φωνάζοντάς τιν—νὰ τὴ φιλᾷ καὶ νὰ μουρμουρίζῃ στῆς πεθαμένης τ' αὐτὶ τρυφερότητες φρικαλέες.

Μὰ ἐκείνη ἔμενε ψυχρὴ....

Ἀργότερα, ἀνοίγοντας τὴν πόρτα τῆς κάμαρας, εὐρήκανε τὸν Ἀλέξαντρο Κομῆθ ἀγκαλιὰ μὲ τὴ γυναῖκα του, κάτασπρον, ψυχρὸν σὰ μάρμαρο, καταματωμένον, μ' ὅλο τὸ αἷμα του χυμένο.

ΤΕΛΟΣ

Περάσαμε τὸ ποτάμι τοῦ Ἑρμπερτ.

ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΦΑΓΟΥΣ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΣ

Ὁ ἥλιος κόντευε νὰ βασιλέψῃ τὴν ὥρα ποὺ περνούσαμε τὸ ποτάμι τοῦ Ἑρμπερτ (Herbert River) γιὰ τρίτη φορὰ. Ἡ ἀντικρυνὴ ὄχθη εἶτανε πολὺ ἀπότομη, καὶ τ' ἄλλογόν μου σκάλωσε πολὺ δύσκολα. Σὰν ἔφτασα στὸ ἀπάνω μέρος τῆς ὄχθης, ἐαφνίσθηκα πολὺ βλέποντας πῶς βοισκόμουν σ' ἓνα ἀπέραντο χορταριασμένον ἴσιωμα, ποὺ θάλεγε κανεὶς πῶς τῶχανε ἐτοιμάσῃ γιὰ νὰ μονομαχήσουνε τίποτα ἱππότες τοῦ μεσαίωνα. Μπροστά μου, στὸ πρῶτο πλάνο, ἀπλωνότανε ἓνα δάσος ἀπὸ καουτσουκόδεντρα μὲ ἄσπρους κορμούς. Παραπέρα ἄρχιζε ἓνας εὐρύχωρος κάμπος, καὶ περὶ πέρα, ἓνα δεύτερον δάσος ἀπὸ γομόδεντρα. Τὸ ποτάμι ἔκλεινε τὸ ἴσιωμα κατὰ τὴ δύση, καὶ στὸν ὀρίζοντα φαινότανε κατὶ βουνά, ποὺ πίσω τους εἶχε γίρει ὁ ἥλιος.

Οἱ ἀράπηδες ποὺ εἶχανε κολλήσει ἀπὸ πίσω μας στὸ δρόμον ποῦχαμε πάρε, σταθεύσανε γιὰ νὰ ξεκουραστοῦν κοντὰ στὸ δάσος. Ἐνας ἀπὸ τοὺς νεοφερμένους ἄρχισε τότε νὰ τρέξῃ σὰν τρελλός, καὶ τὰ

κινήματά του δείχνανε σὰν νὰ γύρευε νὰ χτυπηθῇ μὲ κάποιον. Εἶτανε ἓνα θηρίον ἴσαμε κεῖ-πάνω (1μ., 85). Τὰ μαλλιά του τάχε στολισμένα ὅπως οἱ Παπούοι, κ' εἶτανε σὰν κανένα χαμόδεντρο, μακρὰ ἴσαμε δυὸ πιδάμας, καὶ ἀχτινωτὰ γύρω στὸ κεφάλι του. Μὲ τὸ κεφάλι καὶ τὸ στήθος οἰκνέον πίσω, ἔτρεχε μὲ κατὶ πηδήματα ἀκατάστατα, κουνώντας τὴ χαιτὶ του σὰν κανέναν λυσσασμένον τρελλόν, καὶ βαστώντας μπροστὰ στὸ κορμί του, μὲ τὸν χερί τὴν ἀσπίδα του καὶ μὲ τ' ἄλλο τὸ σπαθὶ του.

Ἀφοῦ ἔτρεξε κάμποσον γιὰ νὰ ξεθυμάνῃ λιγάκι ἡ πολεμικὴ μανία πῶκανε νὰ βράξῃ τὸ αἷμα του, ἦρθε καὶ σταμάτησε κοντά μου. Τὸ κορμί του τρεχολόγαγε ἀπὸ τὸν ἰδρώτα, καὶ ἡ κόκκινη μπογιά, ποῦχε βαμμένο τὸ μούτρο του, ἔβγαψε καὶ τὸν εἶχε κάνει παρδαλόν. Τὸ κούτελό του εἶτανε στολισμένο μ' ἓνα ὠραῖο δέσιμο, καὶ τόσο μοῦ ἄρεσε, ποὺ τοῦ τὸ ζήτησα, δίνοντάς του γιὰ πληρωμὴ λίγον καπνόν. Χωρὶς νὰ συλλογιστῇ κα-

θόλου, ξεκόλλησε από το κεφάλι του εκείνο το διάδημα και μου τώδωσε: είχανε ένα χειροτέχνημα φύλαδενιο (διχτυωτό), πολύ λεπτό και κανονικώτατο, δουλεμένο με θαυμάσια τέχνη από κλωστές φυτικές, πλατύ ως έφτά εκατοστόμετρα και βαμμένο με κοκκινόχρωμα.

Στό μεταξύ ο δαιμονισμένος, με τον όποιο έκανα την αγοροπωλησία, ξανάρχισε τα τρελλά πηδημάτα του. Οι προκλήσεις γινότανε όλοένα και πειό ζωηρές, το πολεμικό μένος φούσκωνε πειό πολύ, κι' ο καθένας απ' τους άράπηδες είχε έτοιμα τα άρματα του για τη μάχη.

Άξαφνα, ένας γέρος έβγαλε μια τρομερή πολεμική ιαχή, κουνώντας απάν από το κεφάλι του ένα μάτσο από λόγχες. Τότες, όλοι οι άραπάδες, σά να τους πέρασε με μιās κανένα ήλεκρικό ρεύμα, μαζευτήκανε σ' ένα μέρος, ούρλιαζοντας σάν τσακάλια, θαστώντας την άσπίδα στ' άριστερό χέρι, και κουνώντας στόν άέρα τα σπαθιά, τα μπούμεραγκ, τα νόλλα—νόλλα (*). Με μια φόρα χυμίζανε όλοι μαζί μεσ' το δάσος, και το περάσανε τρεις φορές με ζίγκ—ζάγκ, τρέχοντας καταπάνω στόν έχθρο πούχε στρατοπεδέψη στην άλλη μεριά της πεδιάδας. Σε κάθε στροφή, στεκότανε με μιās, καθώντανε βουβοί ένα δυό λεπτά, κ' ύστερα πιάνανε πάλι την τρεχάλα, ούρλιαζοντας όλοένα, ως πού με τον τρίτο δρόμο πού κάνανε, βγήκανε πειά ακριβώς στη μέση του κάμπου, αντιμέτωποι με το έχθρικό στρατεύμα.

Έκειπέρα σταματήσανε απότομα.

Έδεσα τ' αλόγο μου κ' έτρεξε γλήγορα πίσω απ' τους μαύρους. Οι γυναίκες τρέχανε και κείνες στο πεδίον της μάχης μαζί με τα παιδιά τους.

Οι ξένες φυλές είχανε συγκεντρωμένες από τ' άλλο μέρος, μπροστά στις καλύβες τους κοντά στο δάσος. Μόλις οι δικοί μας κάνανε αλτ, και εϋθύς τρεις από το έχθρικό στρατεύμα ήρθανε και τους προκάλεσαν, με τις άσπίδες στ' άριστερό, και με μαχαίρια σηκωμένα ψηλά. Όλοι τους είχανε τα κεφάλια στολισμένα με καμμιά σαρανταριά τολούπες (τολύπας) κίτρινες κι' άσπρες από κάποιο φυτό, κολλημένες απάνω στα μαλλιά τους με κερί.

(*) Όπλα παράξενα πώχουνε οι ιθαγενείς της Αυστραλίας.

Οι τρεις άράπηδες πού είπαμε, πλησιάζανε με κάτι μεγάλα κ' έλαστικά πηδημάτα. Όρες—ώρες δίνανε κάτι σάλτα σάν γάτοι, κ' ύστερα πέφτανε στη γήσκεπασμένοι με τις άσπίδες τους, απ' τις όποιες φαινότανε μόνο ένα μικρό κομμάτι, πού ξέβγαине απάνω από τα ψηλά χορτάρια. Αυτό το γύμνασμα έγινε πολλές φορές, και σε λίγο έμεινε ανάμεσα σ' αϋτουνοϋς και σε μās μόνο ένα διάστημα ως είκοσι μέτρα. Τότες σταματήσανε σάν να καρφωθήκανε, με το κορμί δλόϊσο, με την άσπίδα μπροστά, με τη μύτη του σπαθιού τους άκουμπισμένη χάμω, έτοιμοι για μάχη. Από μακρυνά φαινότανε ένα σωρό φυλές πού έρχόντανε κατά το μέρος της αίματοχυσίας.

Ο παράξενος αυτός πόλεμος σε λίγο άρχισε. Τρεις απ' τους πολεμιστές μας έβγήκαμε απ' τη φάλαγγα και δεχτήκανε την πρόκληση. Οι σύντροφοί τους θά ξεκουραζόντανε για την ώρα. Η συμφωνημένη στάση όπουν πέρνει εκείνος πού προκαλεί, είναι τούτη: άσπίδα στ' άριστερό, σπαθι στόν άγέρα. Μα το καταραμένο αυτό σπαθι είναι τόσο βαρύ (είναι από πέτρα), πού για να βαρέση ο πολεμιστής στα γερά την άσπίδα του έχθρου, πορεύεται με τον τρόπο πού μεταχειρίζονται οι γϋφτοι τη βαρεία (σφυρί): δηλαδή, αφήνει το μαχαίρι να πέση μπροστά, κ' ύστερα το τραβά καταπίσω, το στριφογυρίζει απάν από το κεφάλι του και βαρά τον αντικρυνό του. Σε κάθε χτύπημα πού θά δώση ο ένας τους, απαντά ο άλλος, κ' έτσι τραβάει ή ιστορία, ως πού ο ένας από τους πολεμιστές πεθαμμένος απ' την κούραση, όμολογει πώς νικήθηκε, ή κρίνεται *έκτος μάχης*, σε περίπτωση πού ή άσπίδα του σκίσθηκε.

Την ώρα πού τούτοι-δω έρχονται στα χέρια, άλλοι άράπηδες έχουνε άρχίσει την παλαίστρα. Το πειό συνειθισμένο είναι ν' άρχινάνε με όπλα πού βαράνε από μακρυνά, κ' ύστερα πιάνονται κορμι με κορμι και τελειώνουνε τη μονομαχία με το σπαθι. Πολλές φορές χτυπιούνται από μεγάλη απόσταση με το μπούμεραγκ, με το νόλλα—νόλλα και με τις λόγχες. Μα όλοι οι άυστραλοί είναι τόσο επιδέξιοι στό να ξεφεύγουνε τα χτυπήματα, ώστε δεν είναι εύκολο να πληγωθούνε με τα δυό πρώτα όπλα. Τούναντίο, ή λόγχη

τροπιά εύκολα την άσπίδα και μπορεί μια χαρά να φτάση το κορμι του έχθρου. Τότες αυτός, πρέπει να μολογήση άμέσως πώς νικήθηκε. Το πεδίον της μάχης γιόμιζε και ξαναγιόμιζε από μονομάχους άδιόκοπα, και μέτρησα εφτά-όχτώ ζευγάρια την ίδια ώρα.

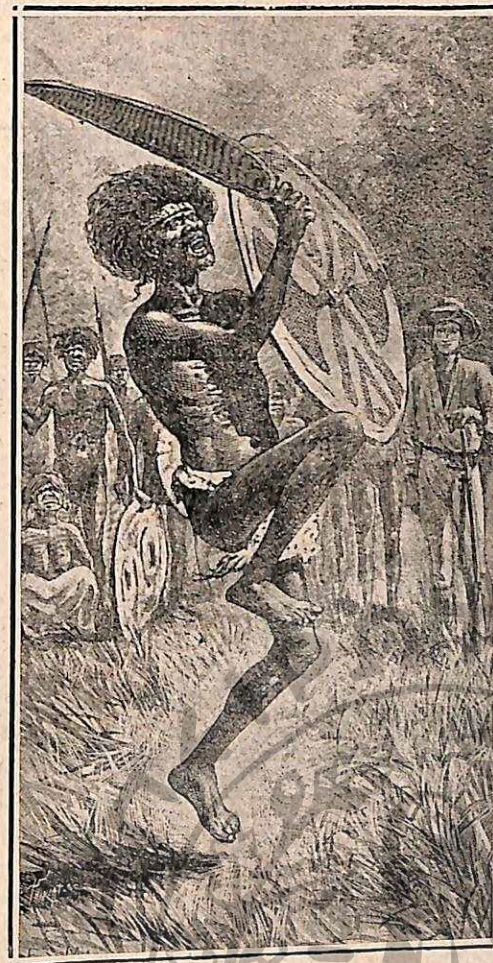
Οι γυναίκες μαζεύουν τ' άρματα. Άν κανένας πολεμιστής έχει να βγάλη πέρα παληές διαφορές, οι γυναίκες του τού πάνε κάθε φορά και καινούργια όπλα. Οι άλλες κάθονται απ' οι θεαταί, αλλά με μεγάλο ενδιαφέρον για την τροπή πού πέρνει ή μάχη, γιατί γι' αυτές το αποτέλεσμα της μονομαχίας έχει μεγάλη σημασία για ζωή τους: μερικές από δαυτες το πρωϊ άνήκουνε σ' άλλον άνδρα και το βράδυ σ' άλλον.

Οι γρηές επίσης παίζουνε μεγάλον ρόλο. Στέκονται πίσω από τους μαχητάς, όπλισμένες με τα ίδια ραβδιά πού μεταχειρίζονται για να ξεχώνουνε τις ρίζες, και βαράνε το χώμα δυνατά με το νόλλα πού το βαστάνε με τα δυό χέρια τους, πηδώντας σάν λυσασμένες. Δίνουνε κουράγιο στους πολεμιστές, τους έξερεδιζουνε με κάτι φωνές άγριώτατες. Πολλές φορές, καθέννας ήρωας είναι τριγυρισμένος από τέσσερες—πέντε τέτοιες φριχτές μούμιες, πού τσιρίζουνε, ούρλιαζουνε με κάτι κινήματα και κάτι χειρονομίες πού λες κ' είναι δαιμόνια. Σάν πέση νικημένος ο ένας από τους δυό μονομάχους, οι γρηές τον

περισφίγγουνε, και βάζοντας τα ραβδιά τους απάνω απ' το κεφάλι του για να τον φυλάξουνε από τις κατακεφαλιές πού τού κατεβάζει ο έχθρός του, ξεφωνίζουνε κι' ούρλιαζουνε: «Μην τον σκοτώνεις! Μην τον σκοτώνεις!» Άλήθεια, είδα πολλά

θεάματα, μα κανένα δεν είχε τόσο ένδιαφέρον όσο αυτές οι έπικες σκηνές, μολονότι δεν κρατήσανε περισσότερο από τρία τέταρτα της ώρας. Είχα ξεπεράσει το τουφέκι απ' τον ώμο μου, μα το άκούμπησα σ' ένα γομόδεντρο, κοντά μου, για να μη νομίσουν πώς είμαι άοπλος. Στάθηκα ανάμεσα στους θεατάς, ή μάλλον τας *θεωμένας*, πού αποτελούσανε και το πειό πολυ *θεατήριον*. Οι δικοί μου σταθήκανε και κείνοι κοντά μου, κρατώντας τη ψυχραιμία τους.

Παρακολουθούσα μ' ένα βλέμμα προσεχτικό την άγρια δομή πώχουνε τα πάθη του ανθρώπου ο όποιος βρίσκεται ακόμα στην πρωτόγονη κατάσταση, τα νεύρα του πού τεντώνανε για την κυριαρχία, τη θέρη πού δείχνανε οι νέες γυναίκες, και την κωμική μανία πούχε πιάσει τις γρηές, πού τα διαπεραστικά ξεφωνητά τους άνακατωνόντανε με την κλαγγή των όπλων, με τα χτυπήματα των σπαθιών και των νόλλα—νόλλα πού άντηχούσανε, με το βούϊσμα πού βγάανε τα μπούμεραγκ σκίζοντας τον άέρα. Σ' αυτές τις μονομαχίες, δεν είναι μονάχα ή έχθρα ανάμεσα στις φυλές, μα κι' ανάμεσα στα άτομα. Ό

Άρχισε να τρέχη σάν τρελλός.

— Τί θες νά πῆς παππούλη;
— Τά ξέχασες τὰ περσιγὰ; ἔκανα ὅτι χρειαζότανε καὶ φαινότανε πὼς ὅλα θὰ πῆγαιναν καλά...

— Ἀ ξέρω τί θες νά πῆς—μουρμούρισε ὁ Ἡλίας χαμηλώνοντας τὰ μάτια σὰν παιδί. Μὰ τώρα!...

— Ἐ λοιπόν; τί πάη νά πῇ αὐτό; δὲν τὸ ξανασκέφθηκες πιά;

— Πὼς τὸ σκέφτηκα συχνὰ ἀλλὰ μοῦ φαίνεται πὼς τώρα εἶναι πολὺ ἀργά. Δὲν εἶμαι πιά ἄξιος...

— Ποτὲ δὲν εἶναι ἀργά γιὰ τὴν εὐσπλαχνία τοῦ θεοῦ Ἡλία Πόρτολου, σκέψου το καλὰ ἂν θές νὰ σωθῇς.

Κάποια θύμηση πέρασε ἀπὸ τὸ μυαλὸ τοῦ Ἡλίου, πού καθότανε σκεπτικὸς μὲ σκυμμένο τὸ κεφάλι. Ξανάδε τὸν ἑαυτὸ του στὴ στάνη, κάποιο σταχτὶ καὶ σιωπηλὸ βράδυ, ξανάδε τὴν αὐστηρὴ μορφή τοῦ μπάρμπα Μαρτίνου καὶ σ' αὐτιά του ἀντηχοῦσαν ἀκόμα τὰ λόγια του.

— Παππούλη—εἶπε—κι' ἂν, ὅταν γίνω παππᾶς, ὁ πειρασμὸς μὲ βασανίξῃ ἀκόμα, δὲν θὰ εἶνε χειρότερα;

— Ὁχι Ἡλία Πόρτολου, τώρα πιά σὲ ξέρω. Θὰ τὸν πατήσῃς τὸν πειρασμό, ἢ γιὰ νὰ μιλήσουμε σωστότερα ὁ πειρασμὸς δὲ θὰ σὲ ἐνοχλήσῃ πιά. Γιατὶ γιὰ σένα ὁ πειρασμὸς εἶναι ἡ Μανταλένα κι' ὅταν σὲ δῇ παππᾶ θὰ σὲ σεβαστῇ.

— Ποιὸς ξέρει, εἶπε ὁ Ἡλίας λυπημένος.

— Ἐξ ἄλλου μπορεῖ νὰ σὲ στείλουν σὲ κανένα μακρινὸ χωριὸ κι' ἂν θές δὲ θὰ τὴν ξαναδῇς πιά.

— Καλὰ μετὰ. Στὸ μεταξὺ ὅμως;

— Στὸ μεταξὺ; μὴ φοβάσαι. Θὰ μῆς στὸ σχολεῖο καὶ θὰ σπουδάξῃς. Δὲ θὰ μπορῇς νὰ πηγαίνῃς σπῖτι σου συχνὰ κι' ἂν θελήσῃς δὲ θὰ ξαναπέσῃς σὲ πειρασμό. Ἀποφάσισέ το Ἡλία Πόρτολου, μὴ χάνῃς καιρό. Σκέψου πὼς θὰ πεθάνουμε, πὼς ἡ ζωὴ μας εἶναι τόσο μικρή, πὼς ἔχουμε μιά μονάχα ψυχὴ καὶ πρέπει νὰ τὴ σώσουμε—Ἀγνοῦντας αὐτὰ ὁ παπᾶ Πορτσεντοῦ κοιτάζε τὸν Ἡλία κατάμματα σὰν νὰ θελε νὰ τοῦ ἐπιβλήθῃ. Καὶ πραγματικὰ γιὰ μιά στιγμὴ ὁ Ἡλίας χλόμιανε, γρήγορα ὅμως σήκωσε τὸ πρόσωπο καὶ τὰ μάτια του λάμπανε.

— Καλὰ λοιπόν—εἶπε συγχινημένος—κάνε ὅτι νομίζεις καλὸ ἐμπιστευοῦμαι σὲ σένανε παπούλη, δὲ θὰ πῶ τίποτα στὸ σπῖτι ὥσπου νὰ ἐτοιμαστοῦν ὅλα.

— Καλὰ, πῆγαινε, σοῦ δίνω τὸ λόγο μου, σὲ ὅκτῳ μέρες θάχουνε τελειώσει ὅλα. Στὸ μεταξὺ σὲ συμβουλεύω νὰ πηγαίνῃς τακτικὰ στὴν ἐκκλησία. Ἄντε παιδί μου καὶ νάσαι χαρούμενος. Θὰ δῇς θὰ σοῦ φανῇ πὼς ξαναγεννιέσαι.

Ὁ Ἡλίας ἔφυγε μὰ δὲν εἶτανε χαρούμενος. Ἀ, ὄχι! τοῦ φαινότανε πὼς ὄνειρεῖται, δὲν αἰσθανότανε πιά τὴν παιδικὴν χαρὰ πού εἶχε δοκιμάσει πέρου μετὰ τὴν ἐξομολόγηση. Ἀπεναντίας τώρα ἐνοιθε μεγάλη θλίψη καὶ πικρὰ δάκρυα τοῦ βορροζόνανε τὰ μάτια. Μὰ παρ' ὅλα αὐτὰ εἶτανε σταθερὰ ἀποφασισμένος καὶ ἀκριβῶς αὐτὸ τὸν στενοχωροῦσε. Πάει πιά τὸ ὄνειρο, τώρα ἦτανε ἡ πραγματικότητα καὶ τὴν πρώτη στιγμὴ πού πῆρε τὴν ἀπόφασή

του δὲν μποροῦσε νὰ ξεχάσῃ τὰ περασμένα χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ νὰ τοῦ ματώνεται ἡ καρδιά. Ἀποχαιρετοῦσε ὅλα τὰ πράγματα πού ἀποτελοῦσαν τὴ πρώτη του ζωὴ. Ἦτανε ἡ ἴδια ἡ ζωὴ του πού ἔφρευε μὲ τὶς συνηθειές της, τὶς χαρές της, τοὺς πόνους της, τὰ πάθη της, τὰ λάθη της, τὶς ἡδονές της. Κάμποσες μέρες ἔζησε μέσα στὴν πίκρα αὐτοῦ τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ. Στὴ στάνη πρὸ πάντων ἡ θλίψη, τὸν βάραινε τόσο πολὺ ὥστε τὸν ἔκανε ψυχρὸ, ἀναισθητὸ σὲ κάθε τι πού δὲν εἶχε σχέση μὲ τὰ πράγματα πού ἀποχαιρετοῦσε.

«Δὲ θὰ ξαναδῶ πειὰ τοῦτο, δὲ θὰ ξανακάνω πειὰ ἐκεῖνο» σκεπτότανε καὶ ἕνα κόμπος τοῦ ἀνέβαινε στὸ λαιμό. Μὰ κι' ἡ ἀπόφασή του ἦτανε ἀκλόνητη καὶ ὅσο περνοῦσαν ἡ μέρες ἴσοο συνείθιζε στὴν ιδέα νὰ τ' ἀφίση ὅλα καὶ ν' ἀρχίσῃ μιά καινούργια ζωὴ. Σιγὰ σιγὰ ἀφ' οὗ ἀποχαιρέτησε κρυφὰ κάθε δέντρο, κάθε πέτρα, τὰ ἔωα καὶ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ιδέες του ξεκαθάρισαν κι' ἀρχισε νὰ βλέπῃ τὸ μέλλον.

Ὅταν κατέβαινε στὸ χωριό, πῆγαινε στὴν ἐκκλησία καὶ καθότανε ὥρες ὁλόκληρες καὶ παρακολουθοῦσε ὅλες τὶς θρησκευτικὰς τελετές. Ἡ μουσικὴ, τὸ ἐπίσημο κλάμα πού ἔβγαινε ἀπ' τὰ τροπάρια, τὰ ἄμφια τῶν παπάδων, ὅλα τὸν γητεύανε, κι' ὅταν σκεπτότανε πὼς κι' αὐτὸς μιά μέρα θάφηνε καὶ θὰ ντυνότανε ἐκεῖνα τὰ λαμπρὰ καὶ ἅγια φορέματα, ξεχνοῦσε τὰ περασμένα καὶ ἐνοιθε τὸν ἑαυτὸ του εὐτυχισμένο. Ὅταν ὅμως γύριζε στὸ σπῖτι, τὸν ἔπιανε ταραχὴ, προσάντων μπροστὰ στὴ Μανταλένια.

«Τί θὰ πῇ ὅταν τὸ μάθῃ;» — σκεπτότανε διαρκῶς. Τοῦ φαινότανε πὼς δὲν τὴν ἀγαπᾷ πιά, καὶ ἀκόμα περισσότερο γιατί εἶχε γίνῃ ἀσκημὴ εἶχε πανάδες καὶ τὸ πρόσωπό της ἦτανε πρησμένο. Μὰ ἐνοιθε πὼς ἦτανε δεμένος μαζί της μ' ἕνα ἀσπαστο δεσμό.

«Τί θὰ σκεφτῇ; τί θὰ πῇ; θὰ τῆς ἔρθῃ ἀπελπισία; Μὰ καὶ τῆς κάνῃ κακό; δὲ θάτανε καλλίτερα νὰ περιμένω;» — κι' ὅλο σκεπτότανε μὲ τρυφερότητα τὸ παιδί πού θάρχότονε στὸν κόσμον καὶ εὐχαριστιότανε γιὰ τὴν ἀπόφασή του. Τὸ νέο του ἐπάγγελμα δὲν τὸν ἐμπόδιζε νὰ τ' ἀγαπᾷ, ἀπεναντίας μάλιστα θὰ μποροῦσε νὰ τὸ πάρῃ μαζί του, νὰ τὸ σπουδάσῃ, νὰ τὸ κάνῃ καλὸ ἄνθρωπο καὶ νὰ τοῦ δημιουργήσῃ ἕνα καλὸ μέλλον. Μιά μέρα μίλησε γι' αὐτὸ στὸν παπᾶ-Πορτσεντοῦ κι' ἐκεῖνος κούνησε τὸ κεφάλι.

— Κάνεις ἄσκημα νὰ τὸ σκέπτεσαι, τοῦ εἶπε. Τὸ παιδί εἶναι ἀκόμα στὴ σκέψη τοῦ Θεοῦ μὰ καὶ ὅταν γεννηθῇ καὶ μεγαλώσῃ πρέπει νὰ μένῃ μακριὰ σου, γιατί θάτανε ἕνας ἐπικίνδυνος δεσμὸς μετὰ τῆς Μανταλένας καὶ σένα. Οἱ ἱεροῦμενοι δὲν πρέπει νάχουν οὔτε παδιά, οὔτε γυναῖκα, οὔτε οἰκογένεια. Δὲν πρέπει νὰ σκέπτονται τὰ πλοῦτη καὶ τὰ ἐπίγεια. Παντρεύονται τὴν ἐκκλησία κι' ἔχουνε γιὰ παιδιὰ τὴ φτώχεια, τὸ καθήκον, τὶς καλὰς πράξεις. Σκέψου το καλὰ, Ἡλία Πόρτολου. Ἄν νοιώθῃς πὼς εἶσαι ἀκόμα προσηλωμένος στὰ ἐπίγεια, μὴ γίνῃς παπᾶς. Πρέπει νὰ σκεφθῇς μονάχα νὰ σώσῃς τὴ ψυχὴ σου καὶ τίποτε ἄλλο.

— Θεὸς νὰ μὲ κάνῃς Ἅγιο — εἶπε ὁ Ἡλίας

χαμογελώντας, μὰ στὸ βάθος αἰσθανότανε πὼς ὁ παπᾶ-Πορτσεντοῦ εἶχε δίκιο. Τί λύπη πού αἰσθανότανε νοιώθοντας πὼς ἔπρεπε ν' ἀποχαιρέτῃ τὸ ὄνειρό του νὰ γίνῃ πατέρας. Οὔτε ὅμως κι' αὐτὸ δὲν τὸν κλόνιζε ἀπ' τὴν ἀπόφασή του.

Οἱ ὀκτὼ μέρες πέρασαν. Οἱ ἐνέργειες τοῦ παπᾶ-Πορτσεντοῦ εἶχανε φτάσει σὲ καλὸ σημεῖο. Ὁ δεσπότης ἐνδιαφερότανε πολὺ γιὰ τὸ νέο αὐτοῦ τσοπάνη πού ἤθελε ν' ἀφοσιωθῇ στὸ Θεό. Τὸν δέχτηκε ἀμέσως στὸ σχολεῖο καὶ μάλιστα δωρεάν. Ὁ Ἡλίας | κατὰ συμβουλή τοῦ παπᾶ-Πορτσεντοῦ, ἔγραψε ἕνα εὐγενικὸ εὐχα-

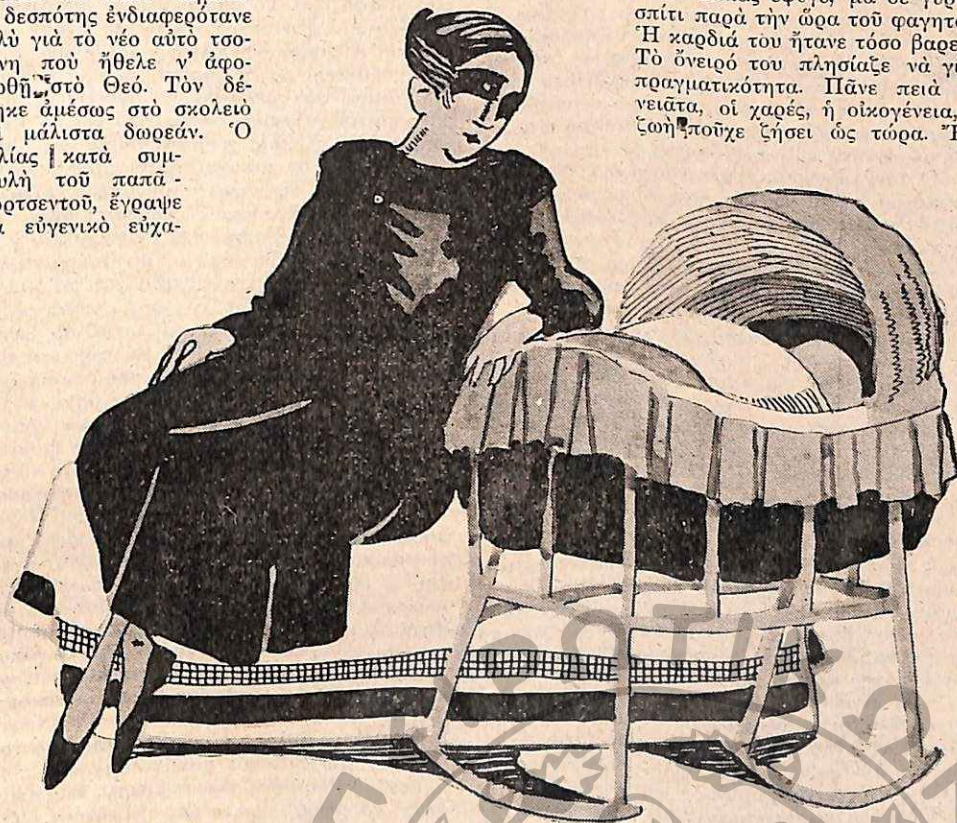
— Κι' αὐτός.

— Ὁραῖα. Μόλις φάτε πὲς τοὺς νὰ μείνουν σπῖτι, θ' ἄρθω νὰ τὰ κουβεντιάσουμε.

— Δὲ ξέρω πὼς νὰ σ' εὐχαριστήσω—φώναξε ὁ Ἡλίας—ὁ Θεὸς θὰ στὸ πληρώσῃ.

— Καλὰ, καλὰ γι' αὐτὸ θὰ μιλήσουμε μὲ τὸν Θεὸν σὰν βρεθοῦμε μπροστὰ του. Τώρα πῆγαινε στὸ καλὸ.

Ὁ Ἡλίας ἔφυγε, μὰ δὲ γύρισε σπῖτι παρὰ τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ. Ἡ καρδιά του ἦτανε τόσο βαρειά. Τὸ ὄνειρό του πλησίαζε νὰ γίνῃ πραγματικότητα. Πᾶνε πειὰ τὰ νεῖατα, οἱ χαρές, ἡ οἰκογένεια, ἡ ζωὴ—ποῦχε ζήσει ὡς τώρα. Ἐν-

Κουνοῦσε τὸ μωρὸ

ριστήριο γράμμα πού ἐνθουσίασε τὸ δεσπότη.

— Ὁ Δεσπότης θέλει νὰ σὲ γνωρίσῃ, λοιπόν δὲ σοῦ μένει πιά τίποτα ἄλλο παρὰ νὰ τὸ πῆς στοὺς δικούς σου.

— Ἀχ, — εἶπε ὁ Ἡλίας ἀναστενάζοντας — φοβάμαι.

— Τί;
— Μήπως τῆς κάνῃ κακό. Δὲν περιμένουμε λιγάκι; Ὁ παπᾶς Πορτσεντοῦ κούνησε τὸ κεφάλι.

— Θές νὰ περιμένουμε; Αὐτὸ δὲ μ' ἀρέσῃ.

— Ἐ καλὰ—εἶπε ὁ Ἡλίας σταθερὰ—θὰ σοῦ δείξω πὼς δὲ μὲ νοιάζει πιά γιὰ τίποτα. Σήμερα κι' ὅλας θὰ τὸ πῶ στὸ σπῖτι.

— Ὁ πατέρας σου βρίσκεται στὸ χωριό;

— Ναι.

— Κι' ὁ ἀδερφός σου ὁ Πέτρος;

νοιθε ἀτέλειωτη θλίψη. Μὰ οὔτε γιὰ μιά στιγμὴ δὲν τοῦ πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ ν' ἀλλάξῃ ἀπόφασή.

Γύρισε σπῖτι, ἔφαγε ἀφρημένος κι' ὅλο κοιτάζε κατὰ τὴν πόρτα. Κάθε πού ἀκούγε βήματα στὸ σοκάκι ταραζότανε. Ἡ Μανταλένα τὸν παρατήρησε καὶ δὲν κρατήθηκε. Τὸν ρώτησε ποιὸν περιμένε.

— Κάποιον—ἀπάντησε ὁ Ἡλίας—Σὰς παρακαλῶ ὅλους νὰ μείνετε γιατί τὸ πρόσωπο πού περιμένω θέλει νὰ κουβεντιάσῃ μαζί σας.

— Καὶ μαζί μου—ρώτησε ἡ Μανταλένα—ποιὸς εἶναι; ποιὸς εἶναι;

— Μὲ ὅλους; Ὁ δὲ δῆτε ποιὸς εἶναι;

Τὸν τρελλάνατε στὶς ἐρωτήσεις, μὰ ὁ Ἡλίας δὲν ἀπάντησε καὶ βγῆκε στὴν αὐλή.

Ἡ Μανταλένα ἔγινε ἀνήσυχη. Ἀρχισε νὰ

MAURICE ΠΕΡ' ΑΠ' ΤΟΝ ΤΑΦΟ

(Συνέχεια εκ του προηγούμενου)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ XII

«Ο Λέο Ντέτριχ δεν είχε νοικιάσει το σπίτι που έμενε, παρά μόνο ως το τέλος του Σεπτεμβρίου. Την παραμονή του γυρισμού του Μίσελ και της αναχώρησής του, πήγε με το ποδήλατό του ν' αποχαιρετήσει τη Φάνυ. Την βρήκα στον κήπο που τον στόλιζαν γραφικά τ' ανθισμένα χρυσάνθεμα. Ήταν ολομόναχη, γιατί η λαίδη Γουέστον είχε φύγει από μέρες, τα δέ παιδιά είχαν βγεί έξω με την ντατά τους.

— «Ήρθα να σας αποχαιρετήσω, της είπε. Η Φάνυ συνεχίζει τη δουλειά μηχανικά» έκοβε τα μαραμένα φύλλα από τα χρυσάνθεμα.

— Σας διώχνουν λοιπόν;
— Ναι, ο ιδιοκτήτης, δηλαδή η ιδιοκτήτρια γυρίζει αύριο... Είναι μια δεσποινίς Φρίτ... Είχε περάσει το καλοκαίρι της στην Ελβετία.

— Τού χρόνου θα ξανάθετε βέβαια;
— Ασφαλώς. Αν νοικιάζεται, έννοείται, το σπίτι, γιατί το μέρος αυτό μ' άρεσει πολύ. Είναι τόσο ήσυχο και μπορεί κανείς να εργασθώ.

Μεσολάβησε μικρή σιγή.

— Και σεις τι θα κάνετε; τη ρώτησε. Δεν μπορώ να δρώσω τίποτε, πρίν γυρίσει ο Μίσελ. Και φθάνει ακριβώς αύριο. Πρίν φύγει, μου λέγε, πως θα επιθυμούσε, πολύ να κάναμε ένα ταξίδι στο εξωτερικό.

— Θα θέλατε να ξαναγυρίσετε στο εξωτερικό;
— Μι, έτσι κι' έτσι, στον Μίσελ όμως δε θ' άρεσε. Φαντάζομαι πως θέλει το ταξίδι αυτό, για μένα, γιατί θα συλλογίζεται, ότι τον τελευταίο αυτόν καιρό έζησα στη μοναξιά.

— Άς είναι, τού χρόνου θα ιδωθούμε καλύτερα, εκτός αν δεν νοικιάζω πιά το σπίτι της ή δεσποινίς Φρίτ.

— Μά υπάρχουν κι' άλλα... Το Σέϊτον, ξαφνα, ή είναι πολύ μεγάλο για σάς;
— Πολύ μεγάλο, έπειτα δεν θα μπορούσα ποτέ να ζήσω εκεί μέσα.

Η Φάνυ δεν είπε λέξη.

Είχα γνωρίσει τους Άντεάν. Δεν ξέρω γιατί δε θά σάς το είπα ακόμη, αν κι' έπρεπε να σάς το πω, μετά την επίσκεψη που κάναμε εκεί, εγώ, σεις κι' η μαμά σας. Ήταν άνόητο εκ μέρους μου, αλλά δεν μπορούσα.

— Τό μάντευσά.

— Τους γνώρισσ πολύ καλά. Πήγαινα συχνά στο Σέϊτον και τους έβλεπα τακτικά, στο Λονδίνο.

— Ο κ. Άντεάν είχε πάντα υποθέσεις στην πόλη, δεν είν' έτσι;

— Ναι και στο Βουένος Άϊρες. Εκεί κάτω γνώρισε τη γυναίκα του.

— Ήταν ξένη;

— Όχι, ήταν αγγλίδα, μα από μητέρα ισπανίδα. Είχε γεννηθί στην Αργεντινά. Η ιστορία της είναι περίεργη. Μόλις την πρωταντίκρισε την έρωτεύθηκε. Έκαναν δυο παιδιά,

δυο αγόρια, τα οποία τώρα μένουν σ' ένα σχολείο, στο Μπέρμιχαμ. Στά εικοσιπέντε της χρόνια, ή Άντεάν έπεσε βαρειά άρρωστη. Είν' αλήθεια, πως ή υγεία της ήταν πάντα ντελικάτη και πάντα υπέφερε από κάτι. Ός τόσο έκαναν κάνα-δυο ταξίδια ακόμη, μα τον περασμένο χειμώνα πέθανε...

— Ο άντρας της την αγαπούσε;

— Ω, ναι πολύ. Δεν μπορεί να παρηγορηθί για το θάνατό της.

— Δεν παρηγορείται με τα παιδιά;

— Μπιά, απεναντίας τ' αποφεύγει κι' έχει ανάθεση τη φροντίδα τους στην αδελφή του. Είναι μια θαυμάσια γυναίκα.

— Καϊμένα μικρά! Γνωρίζετε την Άντεάν στο εξωτερικό;

— Όχι, στη Λαίδη Ζάρβις, στο Λονδίνο την συνήντησα. Έπειτα συνδεόταν πολύ μ' έναν πολύ στενό μου φίλο, τον Φράνσις Γκρίν.

— Μήπως τον αγαπούσε, αυτόν τον φίλον σας;

— Ένδιαφερόταν μόνο για τόν άντρα της και τα παιδιά της. Κι' όμως ήταν τόσο διαφορετικοί χαρακτήρες!

— Δεν τη γνώρισα; είδα όμως το πορτραίτο της.

— Ά, εκείνο που της έφτιασε ο Άντριέξ, στην έκθεση του Γαίλερ Μπέλ;

— Ο ζωγράφος Άντριέξ την γνώριζε καλά;

— Ναι κι' ήταν τρελλά έρωτευμένος μαζί της. Γι' αυτό πέθανε μάλιστα από τόν καϊμό του!

— Εκείνη τόν αγαπούσε;

— Όχι, και τó ήξερε.

— Δέ μετάνιωσε ποτέ για τó γάμο της;

— Δεν πιστεύω.

— Περίεργο, είναι σπάνιο αυτό: να παντρευθί τόσο μικρή και να μη μετανιώση. Δέ μου λέτε, ήταν κοσμική;

— Ήταν πολύ, πάρα πολύ δειλή. Δεν σάς είπα... Δεν σάς είπα όμως, σ'ε μερικά πράγματα μοιάζετε με τó αινιγματικό αυτό πλάσμα και μου τη θυμίζετε πολλές φορές, αθελά μου.

— Ένας φίλος μας, ο συνταγματάρχης Μπράνκσομ, μου είπε κάποτε τó ίδιο πράγμα... Πέστε μου, όμως, αλήθεια, ποτέ της δεν αγάπησε κανέναν άλλον εκτός από τόν άντρα της;

— Όχι... Αγαπούσε μόνο νάχη τριγύρω της μια συντροφιά, να κουβεντιάξη αδιάκοπα μαζί της, καπνίζοντας τσιγάρα... Ο άντρας της όμως τ' αντιπαθούσε όλ' αυτά... Κ' εγώ τó ίδιο... οί μεγάλες παρές με πειράζουν στά νεύρα...

— Εκείνη γοήτευε πάντα την συντροφιά της και γι' αυτό, όπου πήγαινε, αποκοτούσε πολλές γνωριμιές. Όσες γυναίκες δεν την ήξεραν τη χαρακτηρίζαν για επικίνδυνη. Άμα την πλησίαζαν όμως, θέλγονταν από τη γνωριμία της. Με μια λέξη γοήτευε όλους... Και γι' αυτό άρκοῦσε μια της κίνηση, ένα χαμόγελο, μια ματιά, μια άφρονη πρόσκληση...

— Είχε κανένα ταλέντο; Αγαπούσε τή μουσική... τά βιβλία...

— Όχι... διάβαζε λίγο...

— Δέ μου λέτε, πήρατε ποτέ την Άντιάν για μοντέλο σ'ε κανένα σας έργο;

— Όχι... μα από τότε που τη γνώρισα δεν έγραψα ούτε μια λέξη, που νά μην έχω κάτι απ' αυτήν, από τó άρωμά της, από τη γοητεία της...

— Και σκέπτεσθε, πως ή κυριαρχία αυτή, άς την πούμε έτσι, θά μπορούση νά διαρκέση για πάντα;

— Καμμία φορά συμβαίνει αυτό... μα σπάνια!...

Την ίδια στιγμή ο ύπνρέτης ανάγγειλε την κυρία Σέξμπυ. Ο Ντέτριχ κατάλαβε, πως δέ θά μπορούσε νά εξακολουθήση την ίδια κουβέντα και αποχαιρέτισε τη Φάνυ.

Τή άλλη μέρα έφυγε για τó Λονδίνο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ XIII

Όταν ο Μίσελ γύρισε από τόν καναδά άντελήφθη ότι κάποια αλλαγή είχε συντελεσθί γύρω του. Τό πρόσωπο της Φάνυ δεν ήταν μαραμένο, όπως άλλοτε, αλλά φαινόταν σά νά έπερνε ξανά την πρώτη φρεσκάδα του, διατηρώντας όμως αναλλοίωτη την αδιάφορη έκφρασή του. Ω, ναι ή γυναίκα του ξαναγύριζε στη ζωή. Τά χαρακτηριστικά της τó βροντολώναζαν. Στο μεταξύ ο Ντέτριχ είχε φύγει για την Ίταλία, ένθ αυτοί άνέβαλαν για την ώρα τó ταξίδι τους για κεί. Άλλωστε ή Φάνυ είχε ένα σωρό άσχολίες στο σπίτι, ώστε δεν αισθανόταν καμμία επιθυμία νά πάη στην Ίταλία, αυτόν τόν καιρό. Ο Λέο Ντέτριχ της έγραφε μια φορά την εβδομάδα, πολλές φορές μάλιστα συχνότερα. Κι' εκείνη τού άπαντούσε, αλλά με σύντομα γράμματα. Ω, ναι ένιωθε κι' ή ίδια τώρα την αλλαγή που είχε συντελεσθί στη ζωή της. Τώρα όλα την ένδιέφεραν, τó κάθε τι είχε τó θέλητρό του. Κι' ο Μίσελ τó καίταλάβαινε, αλλά ταυτοχρόνως είχε τή συναισθηση ότι τó αλλαγμα αυτό δεν τού άνηκε. Θά ήθελε βέβαια νά παίξη κι' εκείνος κάποιον ρόλο, μα δεν ήξερε πως δεν είχε τόν τρόπο.

Η Φάνυ έγραφε στον Ντέτριχ σάν σ' έναν καλόν φίλον, έντελώς άπρόσωπα και άπροσποίητα. Κι' εκείνος πάλι, αν και της έγραφε ελεύθερα μολαταῦτα ή παραμικρή προσωπική έκφραση δεν έχει νά τού αφήσεινά τού διαφύγη ή όποία δέ θά ήταν τίποτα άλλο, παρά ή άρχή μιας έρωτικής φιλίας. Σ'ε μια κρίσιμη στιγμή της αλληλογραφίας τους όμως, ο Λέο Ντέτριχ της έξομολογήθηκε, πως μετά τó θάνατο της Νταφνέ Άντεάν, ή αισθηματική του ζωή είχε πάρει τέλος. Τό ίδιο έκανε κι' ή Φάνυ, γραφοντάς του ότι ή δική της αισθηματική ζωή είχε τελειώσει για πάντα. Ήταν κι' οί δυο λοιπόν σάν σύντροφοι σ' έξορία ή δυο φυλακισμένοι, που τά κελιά τους συγκοινωνούσαν.

Ο Ντέτριχ έμεινε στο εξωτερικό ως την Πεντηκοστή κι' όταν γύρισε άφιέρωσε τó τελευταίο του βιβλίο Έξορία στη Φ. Τ. Ο Μίσελ τόν εύχαρίστησε γι' αυτό, κι' ή Φάνυ πάλι άνέλαβε νά τού πη ειλκρινώς τη γνώμη της, για τήν αξία τού έργου.

Η Έξορία περιέγραφε πολλές ψυχικές καταστάσεις αλλά και τίς όποιες δεν είχε συναντήσει κανένα άλλο παρόμοιο βιβλίο ως τώρα.

Όταν ήρθε ο Ντέτριχ στο Χόκλεϋ, ή Φάνυ κατάλαβε πως τώρα τόν γνώριζε περισσότερο από την ήμέρα που είχαν χωρίσει. Κι' αυτό όφειλόταν, χωρίς άλλο, στην αλληλογραφία τους. Μά την ίδια στιγμή ένιωσε, πως ή αλληλογραφία αυτή είχε άγγίξει τά όρια μιας intimité, πέρα από την όποιαν κάθε βήμα θά ήταν έπι κίνδυνο.

Στις άρχές τού επομένου έτους ο Μίσελ έφυγε για τή Ρωσία με έπισημη άποστολή. Η Φάνυ δεν ήταν σ'ε θέση νά τόν συνοδεύση, γιατί περίμενε άλλο μπεμπέ—ή επιθυμία της μάλιστα ήταν νά γεννηθί άγόρι. Και πραγματικά ένα χωριτωμένο άγοράκι προστέθηκε τώρα σ'ε άλλα παιδιά της. Και τó όγοράκι αυτό τó βάφτισε ο Ντέτριχ, δινοντάς του τόνόμα του. Μά μια δοκιμασία φριχτή περίμενε τη Φάνυ. Τό πεδάκι πέθανε ένα μήνα έπειτα από τη γέννησή του.

Απαρηγόρητη ή γυναίκα τού Μίσελ για τόν τόσο πρόωγο χαμό της νέας αυτής ύπαρξης, έφυγε για τή Σκωτία...

Έπειτα από πολλόν καιρό εγκαταστάθηκαν στο Λονδίνο, κατ' επιθυμίαν της Φάνυς. Εκεί ο Μίσελ άρχισε ν' ανακαλύπτει στη γυναίκα του θέλητρα, τά όποια άγνωστα ως τη στιγμή—γιατί δεν την είχε προσέξει όσο έπρεπε.

«Είναι περίεργο, συλλογίζόταν, μά ως τόσο είμαι έρωτευμένος με τη γυναίκα μου» Ω, ναι τώρα κάθε λεπτό νέες πτυχές τών πρωτερημάτων της, της ψυχικής όμορφιάς της, ξεδιπλώνονταν μπροστά τού «Πόσο άνόητος ήμουν» σκεπτόταν «Άλλ' ευτυχώς δεν ήταν πολύ άργά»

Ο Ντέτριχ μόλις τούς συνήντησε στο Λονδίνο, δοκίμασε κάποια έκπληξη για τó αλλαγμα της Φάνυ.

— Ά, είδατε θαυμάσια, της είπα. Φαίνεται πως ο άέρας τού Κάιρου σάς ώφέλησε.

— Ναι; τόν ρώτησε γελώντας.

Κι' όταν ο Μίσελ τούς άφησε μόνους ο Ντέτριχ τη ξαναρώτησε:

— Λοιπόν δέ μου ήπατε, διασκεδάσατε πολύ.

— Ναι... Έπειτα είδα τόσα ώραία πράγματα... Τό Λουξορ.

— Θά σάς έκαναν διαβαλεμένο κόρτε, φαίνεται.

— Η Φάνυ γέλασε.

— Υπάρχουν ώραίοι άντρες εκεί... Ήταν κάποιος Ρώσος, που μ' άρεσε πολύ... Ρίναμε δυο καλοί φίλοι... Έπειτα ένας σοφός γάλλος κι' ένας θελεπτικός Αυστριακός.

— Διεθνισμός λοιπόν, είπα πηραγμένος λίγο ο Ντέτριχ. Κι' όλοι αυτοί δέ θά ήξεραν έγγλέζικα, βέρβαια.

— Ασφαλώς όχι... Ά, έξασα νά σάς πω, ότι γνώρισα τόν Άντεά Βαλάς.

— Τόν συγγραφέα;

— Ναι και τού άρεσα πολύ, πρόσθεσε ή Φάνυ γελώντας. Με βρήκε πολύ άνεπτυγμένη...

— Γράφει καλά, ναι...

— Ήταν στο ίδιο βαπόρι, με τó όποιο πηγαίναμε στο Νείλο... Τι εύχάριστος άνθρωπος!

Στις άρχές τού επομένου έτους ο Μίσελ έφυγε για τή Ρωσία με έπισημη άποστολή. Η Φάνυ δεν ήταν σ'ε θέση νά τόν συνοδεύση, γιατί περίμενε άλλο μπεμπέ—ή επιθυμία της μάλιστα ήταν νά γεννηθί άγόρι. Και πραγματικά ένα χωριτωμένο άγοράκι προστέθηκε τώρα σ'ε άλλα παιδιά της. Και τó όγοράκι αυτό τó βάφτισε ο Ντέτριχ, δινοντάς του τόνόμα του. Μά μια δοκιμασία φριχτή περίμενε τη Φάνυ. Τό πεδάκι πέθανε ένα μήνα έπειτα από τη γέννησή του.

Απαρηγόρητη ή γυναίκα τού Μίσελ για τόν τόσο πρόωγο χαμό της νέας αυτής ύπαρξης, έφυγε για τή Σκωτία...

Έπειτα από πολλόν καιρό εγκαταστάθηκαν στο Λονδίνο, κατ' επιθυμίαν της Φάνυς. Εκεί ο Μίσελ άρχισε ν' ανακαλύπτει στη γυναίκα του θέλητρα, τά όποια άγνωστα ως τη στιγμή—γιατί δεν την είχε προσέξει όσο έπρεπε.

«Είναι περίεργο, συλλογίζόταν, μά ως τόσο είμαι έρωτευμένος με τη γυναίκα μου» Ω, ναι τώρα κάθε λεπτό νέες πτυχές τών πρωτερημάτων της, της ψυχικής όμορφιάς της, ξεδιπλώνονταν μπροστά τού «Πόσο άνόητος ήμουν» σκεπτόταν «Άλλ' ευτυχώς δεν ήταν πολύ άργά»

Ο Ντέτριχ μόλις τούς συνήντησε στο Λονδίνο, δοκίμασε κάποια έκπληξη για τó αλλαγμα της Φάνυ.

— Ά, είδατε θαυμάσια, της είπα. Φαίνεται πως ο άέρας τού Κάιρου σάς ώφέλησε.

— Ναι; τόν ρώτησε γελώντας.

Κι' όταν ο Μίσελ τούς άφησε μόνους ο Ντέτριχ τη ξαναρώτησε:

— Λοιπόν δέ μου ήπατε, διασκεδάσατε πολύ.

— Ναι... Έπειτα είδα τόσα ώραία πράγματα... Τό Λουξορ.

— Θά σάς έκαναν διαβαλεμένο κόρτε, φαίνεται.

— Η Φάνυ γέλασε.

— Υπάρχουν ώραίοι άντρες εκεί... Ήταν κάποιος Ρώσος, που μ' άρεσε πολύ... Ρίναμε δυο καλοί φίλοι... Έπειτα ένας σοφός γάλλος κι' ένας θελεπτικός Αυστριακός.

— Διεθνισμός λοιπόν, είπα πηραγμένος λίγο ο Ντέτριχ. Κι' όλοι αυτοί δέ θά ήξεραν έγγλέζικα, βέρβαια.

— Ασφαλώς όχι... Ά, έξασα νά σάς πω, ότι γνώρισα τόν Άντεά Βαλάς.

— Τόν συγγραφέα;

— Ναι και τού άρεσα πολύ, πρόσθεσε ή Φάνυ γελώντας. Με βρήκε πολύ άνεπτυγμένη...

— Γράφει καλά, ναι...

— Ήταν στο ίδιο βαπόρι, με τó όποιο πηγαίναμε στο Νείλο... Τι εύχάριστος άνθρωπος!

— "Ολ' αυτά τὰ λέτε γιὰ νὰ μὲ πειράξετε, πρόσθεσε ὁ Ντέτριχ.

— "Α, ὅχι δὲ... Τὰ λέω σοβαρῶς... Μ' ἄρεσε πολὺ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος.

— "Ὡστε τὸν ἀγαπήσατε λοιπόν;

— "Ὡς ἐξίσχυσε ἀγαπᾶν εἶναι λέξεις τόσο ἀόριστε!

— "Ὡς γίνῃ ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀληθινούς σας φίλους.

— "Ὡς γίνῃ αὐτὸς ἕνας ἀληθινὸς φίλος σας, τότε δὲν ἔχω καμμιὰ θέση ἐγὼ, ἔκανε ὁ Ντέτριχ καὶ σηκώθηκε νευρικά ἀπὸ τὴ θέση του, ἔτοιμος νὰ φύγῃ. Ποτὲ δὲν θὰ ἵσχυρῇ θέση καὶ γιὰ τοὺς δύο σας, στὴ ζωὴ σας.

— "Υπάρχει, ἀποκρίθηκε ἡρεμὰ ἡ Φάνυ. Διαφέρετε τόσο, μεταξὺ σας. Ἄλλωστε αὐτὸς θ' ἀρῶν τὸ Μάνη... Τώρα γράφει ἕνα νέο βιβλίο. Μοῦ διάβασε μερικὰ μέρη.

— "Σὰς ἄρεσαν;

— "Πολύ. Μὰ καὶ σὲς τὸν ἐκτιμᾶτε, νομίζω;

— "Μ' ἄρεσαν τὰ πρῶτά του ἔργα... Ἐπειτα ὁμως, οἱ μεγάλες ἐπιτυχίες, ὁ θόρυβος, ποὺ ἔγινε, τὸν ἐβλάψαν.

— "Θὰ σὰς ἀρέσῃ τὸ νέο του ἔργο, εἶμαι βέβαιη.

— "Σεῖς τοῦ τὸ ἐμπνεύσατε;

— "Φαντάζομαι, εἶπε ἡ Φάνυ, γελώντας.

— "Α, εἰσθε σωστὸς δαίμονας κι' ὅλοι σὰς νομίζουν γιὰ ἕνα πλάσμα δειλὸ, ἡρεμὸ, ἐπιφυλακτικόν. Στὴν πραγματικότητα ὁμως εἰσθε κοκέτα.

— "Νοὶ ἡμουν κοκέτα, μὰ ἀλλάξα... Ἐγὶνε λιγότερη σιωπὴ.

— "Μοῦ ἐπιτρέπετε, νὰ σὰς πῶ κάτι;

— "Ελευθερὰ, Λέο...

— "Ἦθελα νὰ σὰς πῶ, ὅτι ὁ Μίσελ ἀρχίζει νὰ σὰς ἐρωτεύεται τώρα... Γιατὶ δὲν ἦταν ἔτσι ἄλλη φορὰ, ὅταν σὲς τὸν ἀγαποῦσατε. Μὰ τώρα εἶναι πολὺ ἀργὰ γιὰ ν' ἀγαπήσετε αὐτόν.

— "Σὰς εἶπα κανένα ψέμμα ποτέ;

— "Ὁχι. Εἰσθε ἡ εὐχαιρότερη γυναῖκα, ἀπ' ὅσες γινώσκω ὡς τώρα.

— "Ὡραία. Λοιπὸν πρέπει νὰ μὲ πιστεύετε, ἂν σὰς πῶ, ὅτι ὡς τώρα δὲ σκέφθηκα κανέναν ἄλλον ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Μίσελ.

— "Ναί, ἔχετε δικη, μὰ μίλησα γιὰ τὸ μέλλον.

— "Ὡς ἀφήσωμε τὸ μέλλον.

— "Ὡστε ἔχετε τὴν ἰδέα, πὼς εἰσθε εὐτυχισμένη;

— "Ἀσφαλῶς...

— "Ἐγὶνε ξανά λιγότερη σιωπὴ κι' ἔπειτα ἡ Φάνυ εἶπε, σὰ νὰ εἶχε ξεχάσῃ ὁλωσδιόλου ὅτι ἐλέγχθηκε, εἶπε

— "Α, ξέχασα... ὁ Βαλὰς μοῦ μίλησε γιὰ κάποιον φίλο σας... γιὰ τὸν Φρανσὺς Γκρίην,

νομίζω... Μοῦ εἶπε ὅτι εἶναι ἕνας περίεργος τύπος

— "Κι' ἐγὼ δὲ σὰς τὸ ἔχω πῆ τόσες φορὲς;

— "Ναί κι' ἀκριβῶς γι' αὐτὸ θέλω νὰ τὸν γνωρίσω.

— "Μὰ αὐτὸς λείπει πάντα... Ἐπειτα ἀντιπαθεὶ ὅλες τὶς γυναῖκες.

— "Ὅλες;

— "Ναί...

— "Κι' ὁ ὅμως Βαλὰς μοῦ εἶπε πὼς εἶχε πολλὰς φίλες.

— "Φίλες μόνο... Ἐγὼ ὁμως δὲ θὰ ἤθελα νὰ γνωρίσετε τὸν Γκρίην... ποτέ... Θὰ μοῦ ἦταν ἀφόρητο ἕνα τέτοιο πρᾶγμα.

— "Καλὰ κι' ἂν τὸν γνωρίσω τυχαῖα;

— "Αὐτὸ διαφέρει. δὲν θέλω ὁμως νὰ ἦμουν ἐγὼ ἐκεῖνος ποὺ θὰ σὰς τὸν συνιστοῦσε!

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωτὶ ἡ Φάνυ βγήκε μὲ ταξί, γιὰ νὰ κάνῃ μερικὰ ψώνια. Εἶχε πῆ στὸν σαρφὲρ νὰ τὴν πᾶρῃ τὸν λεωφόρο Σίφτερμπορο, μὰ τὴ στιγμὴ ἀκριβῶς ποὺ τὸ αὐτοκίνητο ἐστρίβε γιὰ νὰ μῆναι στὴν λεωφόρο, ἕνα ἄλλο ταξί ἔπεσε πάνω του. Ἡ Φάνυ δέχθηκε ἕνα ἀπὸ τομο χτύπημα στὸ κεφάλι... Χωρὶς νὰ χάσῃ ὁλωσδιόλου τὶς αἰσθήσεις της, εἶχε πέσει μολαταῦτα σὲ βαθειὰ ζάλη. Τὴν ἐβγαλαν ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητο κι' ἕνας γιατρὸς τὴν ὁδήγησε στὸ φαρμακεῖο, ἐνῶ ὁ πόλισμαν ἔπερνε σημείωση.

— "Ὁ γιατρὸς ἔδωσε πρόγνωση ὅτι τὸ τραῦμα τῆς Φάνυ, ζήτησε τὴ διεύθυνσίν της κι' ἔπειτα τηλεφώνησε στὸν Μίσελ. Ὁ Μίσελ ἔτρεξε ἀμέσως καὶ πληροφορήθηκε ὅτι τὸ τραῦμα τῆς γυναίκας του δὲν ἦταν σοβαρὸ ἔπρεπε ὁμως νὰ μείνῃ μερικὲς μέρες σ' ἕνα σκοτεινὸ δωμάτιο.

— "Θάχετε δικὸ σας γιατρὸ ἴσως; δὲν εἶν' ἔτσι; τὸν ρώτησε ἐκεῖνος ποὺ εἶχε ἀναλάβει τὴν περίθαλψή της γυναίκας του, ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ ἔγινε τὸ δυστύχημα.

— "Ναί, ἀποκρίθηκε ὁ Μίσελ, τὸν κ. "Αλστον, μὰ λείπει τώρα... Γι' αὐτὸ θὰ σὰς παρακαλοῦσα νὰ ξανάρθετε.

— "Πολὺ καλὰ. Γνωρίζω τὸν κ. "Αλστον θὰ γυρίσῃ σὲ λίγες ἡμέρες. Στὸ μεταξύ θὰ κουράσω ἐγὼ τὴν κυρία σας.

— "Ἐχετε τὴν καλωσύνη νὰ μοῦ δώσετε τὴ διεύθυνσίν σας;

— "Ὁ γιατρὸς τοῦ ἔδωκε μιὰ κάρτα, στὴν ὁποίαν ὁ Μίσελ διάβασε:

ΦΡΑΝΣΙΣ ΓΚΡΙΗΝ
Γιατρὸς
ἀρ. 200 ὁδὸς Καβέντις

— "Ἡ χθεσινὴ συνομιλία τοῦ Ντετριχ καὶ τῆς Φάνυ ἦταν προφητικὴ. Ὁ Γκρίην γινώριζε τὴ γυναῖκα τοῦ Μίσελ σὲ μιὰ τέτοια ἐξαιρετικὴ περίσταση καὶ τόσο σύντομα!...

(Ἀκολουθεῖ)

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

"ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ,"
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΕΧΝΗΣ - ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ: { Κ. ΜΠΑΡΤΙΔΗΣ
Β. ΜΑΛΑΤΑΚΗΣ

ΟΡΟΙ ΕΓΓΡΑΦΗΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΤΗΣΙΑ	ΔΡΧ. 100
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ	FR. 60
ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ Ο ΣΤΙΧΟΣ	ΔΡΧ. 7

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΕΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Φ. Κόντογλου: «Ταξίδια», ἔκδ. Χ. Γιαννιέρη, 1928 8 Φεβρ. Ὁ Φώτης Κόντογλος εἶναι κάτι περισσότερο ἀπὸ γνώριμος στὸ ἑλληνικὸ κοινόν. Ἐχει θαυμαστά, ἔχει ἀναγνώστους, ποὺ τὸν ἀγαποῦνε καὶ τοὺς ἀγαπᾷ. Γι' αὐτὸ δὲν εἶναι παράδοξο πὼς τὰ βιβλία του ἔχουν ἐξαντληθεῖ κι' οἱ ζωγραφικὲς του ἐκθέσεις ἔχουν πάντα ἐξησφαλισμένη ἐπιτυχία. Ἡ εὐκρινεία τοῦ τεχνίτη, ἡ συνέπεια πρὸς τὶς ἀρχές του, μιὰ διαρκὴς ἀναζήτησις, μιὰ ἀφοσίωσις στὴ δουλειά του, ἰδοὺ τί ξεχώρισεν εὐθὺς ὡς χαρακτηριστικὸ τοῦ κ. Κόντογλου. Ὅποιος παρακολούθησε τὴν δουλειά του, λογοτεχνική καὶ ζωγραφική, ἀπὸ τὸν «Pedro Casas» ὡς τὸν «Ἀν Γιώργη» τοῦ ποὺ ἐδημοσιεύθη στὰ «Ἑλληνικά Γράμματα» καὶ τὰ «Ταξίδια», ἀπὸ τὶς εἰκονογραφίες τοῦ Στήβενσον ὡς τὴν τελευταία του ἐκθεση, τὶς ἱλλουστράσιόν του «Παύλου Μελά» καὶ τὸν «Παραμυθίων» τοῦ Μένε, δὲν μπορεῖ νὰ μείνῃ ἀσυγκίνητος μπροστὰ στὴν ἀφοσιωμένη ἐπιμέλεια τοῦ καλλιτέχνη. Ὁ κ. Κόντογλος ἐνθυμίζει τοὺς τεχνίτας τοῦ παλίου καιροῦ ποὺ ἐκθύσανε στὴν ὕλη, σ' ἕνα ξύλο, σ' ἕνα φλοῦδι, μαρμαροῦ, σ' ἕνα κοχύλι—κι' ἀποτυπώνανε τὴν εὐγένεια τῆς ψυχῆς τους. Τέτοια φαινόμενα δὲν συναντῶνται πιά στὸν αἰῶνα μας, ὅπου ἡ μηχανοποιημένη ἐργασία κι' ἡ παραγωγὴ «εἰς σειρὰν» ἔγιναν ἀνάγκη καὶ στοὺς καλλιτέχνες ποὺ ἀναγκάζονται νὰ προσαρμόζονται σὲ συνθήκες καὶ οικονομικοὺς ὅρους ἀλύγιστους.

Γιὰ τοὺς λόγους τούτους, τὸ παράδειγμα τοῦ κ. Κόντογλου, ποὺ μένει πιστὸς σὲ μιὰ παράδοση ἰδιόαιτερα ἀνατολική, συγκινεῖ καὶ γοητεύει. Ἡ ἀγάπη τοῦ πρὸς τὰ παλιὰ πράγματα, ποὺ ἔχουν τὸν χαρατὴρα τῆς ἐποχῆς τους, εἶταν γνωστὴ καὶ ἀπὸ τὸ χεῖρα τῆς ἐποχῆς τους, εἶταν γνωστὴ καὶ ἀπὸ τὸ περασμένο του ἔργο, ὅπου ἀντικείμενα κι' ἀνθρώποι διατηροῦνε μιὰν ἀτομικότητα, θάλασσα, σπάνια στὴν ἐποχὴ μας, ὅπου ἡ ὁμάδα, ἡ συλλογικὴ τέχνη, ὁ συλλογικὸς τρόπος καὶ παραγωγῆς εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ της. Καὶ πάλι στὴν ἀγάπῃ αὐτῇ τοῦ καλλιτέχνη γιὰ τὰ φύλα, ὑπάρχει ἕνας ἡμέρος καὶ

κάποτε ἀποφασιστικὸς ἀνθρωπισμὸς, ἕνας λαϊκὸς τρόπος στὴ φιλοσοφία, πάθη μικρὰ μὰ αἰῶνια, νομίζεις, προσήλωσις καὶ ἀγάπη στὰ πλάσματα τοῦ Θεοῦ, ἕνας ἀπείριστος καὶ πηγαῖος «κοσμοθετισμὸς» ποὺ ἀναγνωρίζει σ' ὅλα τὰ πλάσματα τὴ θεϊκὴ οὐσία καὶ τὴ συγγένειά πρὸς αὐτή.

Τὰ γνωρίσματα αὐτὰ τοῦ κ. Κόντογλου φανεροῦνται σὲ τελειότερη, νὰ ποῦμε, καὶ πρὸ πειθαρχημένη μορφή στὰ «Ταξίδια» τοῦ κ. ἐπειδὴ ἀκριβῶς ὁ ἀναγνώστης τ' ἀντικρύζει ὡς συνέχεια μιᾶς ψυχικῆς ἱστορίας πεῖθεται πὼς εἶναι πηγαῖα, εὐκρινῆ, ἔχουν τὸ βάθος ποὺ τοὺς ἀποδίδει ὁ συγγραφέας καὶ δὲν εἶναι καρπὸς καμμιᾶς τεχνητῆς μανιέρας.

Στὰ «Ταξίδια» τοῦ κ. Κόντογλου ἐνδιατρίβει περισσότερο στὰ κάστρα, ἀπομεινάρια τοῦ Βενετοῦ καταχτητῆ, περιφέρεται στὰ πραγματικῶς μεγαλοπρεπῆ εἰρήνια, ἡ συγκίνησις τῆς ψυχῆς τοῦ ἀναπαριστάνει μὲ ἐνέργεια τὴν ἱστορικὴ ἀνάγκη ποὺ τὰ ἐγέννησε, δραματίζεται τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἐδούλουν γιὰ τὴν οἰκοδομὴ τους, τοὺς πολεμιστὰς ποὺ ματοκυλίστηκαν στὶς τάμπιες τους, κι' ἡ διήγησις ἀποκτᾷ δύναμη, χροῖμα καὶ συχνὰ πάθος.

Ὁ τρόπος ποὺ διηγείται ὁ συγγραφέας δὲν εἶναι οὔτε πρωτότυπος, οὔτε μοντέρνος. Εἶναι ἡ καλλιτεχνικὴ μορφή τοῦ λαϊκοῦ ἀφηγήματος, καὶ σ' αὐτὸ ἀκριβῶς ἐγκρίνεται ἡ ἄξια τοῦ ἔργου.

Στοὺς καιροὺς μας, ὅπου ὁ ἐξωτισμὸς, ἡ λεπτολόγος ἀνάλυσις τῶν ἀνησυχιῶν μας ἢ ἡ παραδοξολογία, εἶναι τὰ θέματα ποὺ ὑπόσονται ἀναγνώστες καὶ, σὰ νὰ ποῦμε, ἔχουν κατακτῆσαι συγγραφεῖς καὶ κοινόν.—τὸ παράδειγμα τοῦ κ. Κόντογλου, ποὺ διατηρεῖ τὴν προσωπικότητά του καὶ μᾶς προσφέρει ἔργο μὲ ἀπαίτησιν ἐπιδιώκει, πρέπει νὰ τιμηθῇ μὲ τὸν ἀνάλογο τρόπο.

Καὶ θαρρῶ πὼς ὁ καλύτερος τρόπος γιὰ ν' ἀνταμειωθῇ ἡ σοβαρὴ αὐτὴ ἐργασία εἶναι νὰ διαβασθῇ τὸ βιβλίο του, ἕνα βιβλίο ποὺ δὲν τὸ βρῖσκετε κάθε μέρα.

Ἐστὶ ὑπάρχει ἐλπίδα νὰ δοῦμε καὶ νέους τόμους τῶν «Ταξιδίων», γιατί, ὅπως μᾶς τὸ ἀναγγέλλει ὁ συγγραφέας, σκοπεύει νὰ μᾶς γνωρίσῃ κι' ἄλλους τόπους μὲ νέα του ἔργα.

Π...

οοοο

Μανώλη Πετυράκη: «Νέαι φυσιογνωμίες». Βιβλίο ἀτεχνό καὶ προχειρογραμμένο. Ἐταιρείες, ἀλληλογραφίες, νταραβέρια, παρμένα ἐκ τοῦ φυσικοῦ σὰν φωτογραφίες (μπορεῖ αὐτὸ νὰ περνᾷ καὶ γιὰ

πραγματισμός). Ο κ. Πετυράκης αναπαριστάνει με τον συνειδημένο τρόπο τις διάφορες κοινοτοπίες της ζωής του σημερινού ρωμιού, που είναι και στην πραγματικότητα άδεια κι' αντιπαθητική. Χωρίς φαντασία, χωρίς έργο δημιουργικής πνοής. Μονάχα ένα σωρό λεπτομέρειες, μικρολογίες άνοητες, χωρίς λόγο κανένα. Όσο για την γλώσσα, δεν την ξαίρει. Το ύφος του είναι σχολαστικό και επιπόλαιο.

οοοο

Στεφάνου Τσίντζου : «Τὰ τέσσερα διηγήματα μου». Τὰ ἴδια καὶ... χειρότερα. Ἡ ἴδια ψεύτικη ἀτμόσφαιρα, ἐπὶ πλέον ἀνόητη καὶ ἀσκοπη κουδεντολογία σὲ διάφορα κοσμικὰ κέντρα (φαίνεται ὅτι μέσα ἐκεῖ καλλιεργεῖται τὸ ἄθος τῆς επιπολαιότητος καὶ τῆς μικρολογίας), τὸ ἴδιο ἄβαθο καὶ παιδαριῶδες κοίταγμα τῆς ζωῆς. Τὸ χειρότερο εἶναι, πὺλ κοντὰ στ' ἄλλα, ὁ συγγραφεὺς τοῦτου τοῦ βιβλίου ἠθικολογεῖ κιόλας ἀπερίφραστα, καὶ τὶς γνώμες του τὶς καλοῦνται μέσα σὲ ἐπιγραμματικά γνωμικά καὶ ἀξιώματα: «Ἐφ' ὅσον διὰ τῆς κοινωνίας ἐλέγχωμεν καὶ ἐλεγγόμεθα...», «μὴ τιμᾶς γυναικὸς τὸ φιλεῖ ἀποτελεῖ τὰ 4/5 τῆς ἡδονῆς», «ὁ γάμος εἶναι θεσμὸς ἐπιβεβλημένος ἀπὸ τὸν φυσικὸν νόμον» κλπ. Μερικοὶ ἄνθρωποι νομίζουν πὺς ὅτι τοὺς συμβῇ στὴ ζωὴ, ὅτι τοὺς κατέβει στὸ κεφάλι, καὶ πρέπει, εἶναι ἀνάγκη, νὰ τὸ κάνουν βιβλίον, γιὰ νὰ μὴ χαθῇ ἄδικα. Μὰ τὴν ἀλήθεια, δὲν πᾶμε καλά.

οοοο

Φιλοποίμενος Ἀλεξιάδου: «Γιατὶ σκότωσε» (ἐκδόση Γανιάρη).—Ἀντίθετα πρὸς τὰ παραπάνω λίγο—πολύ κατασκευάσματα, νὰ καὶ ἓνα βιβλίο πὺ μαρτυρεῖ ὅτι γράφηκε ἀπὸ ἄνθρωπο πὺ ἔχει «κεφάλαιον» ζωῆς. Ὁ συγγραφεὺς ξαίρει νὰ διηγηθῇ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἱστορία του, μὲ πὺ ἐνδιαφέρον πὺ ἔχει αὐτὴ καθ' ἑαυτή, μετριάξει τὶς τυχόν ἀδυναμίες του. Περιγράφει τὰ βάσανα τῶν φτωχῶν χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸ πόλεμον. Ἡ ἀνθρωπίνη θρηυσὶς γιομίζει αὐτὸ τὸ «ἡμερολόγιον» (τέτοιο εἶναι), καὶ τὰ μαρτύρια τῶν θυμάτων, σπαρταριστὰ, κινοῦν τὸν βιβλίου οἶκτον τοῦ ἀναγνώστη.

οοοο οοοο

ΕΙΚΘΕΣΕΙΣ

Ἐκθεσίς Θάλειας Φλωρᾶ Καραβία. (Ἀΐ-θουσα Ἑνώσεως Συντακτῶν).—Ὑστερ' ἀπὸ χρόνιζ, ξαναβλέπουμε ἔκθεση τῆς παραπάνω ζωγράφου. Μὲ τὴν πρώτη ματιὰ ὁ ἐπισκέπτης καταλαβαίνει ὅτι ἔχει νὰ κάμῃ μὲ ἔργα πὺ δὲν κινοῦν πειὰ τὸ ἐνδιαφέρον του, ἔργα, πὺ μὴ φορὰ περνοῦσαν γιὰ καλά, μὰ τώρα εἶναι μόνο γιὰ ἡλίους «ὀρθοδόξους» τῆς τέχνης, πὺ κρατᾶνε ἐπίμονα τὸ δόγμα «τῆς φυσικότητος», «τῆς πινελιᾶς» καὶ τῶν τοιοῦτων. Μὰ οὔτε καὶ μέσα στὸ δικὸ της κύκλον δὲν ἔχει ἐξελιχθῇ ἡ κυρία Καραβία. Ὅτι εἶχε νὰ δώσῃ, τῷχει δώσει πειὰ. Κουτσά-στραβὰ, ἔχουμε τραδιῆξει μπρός, ἔχουμε ξεπεράσει τὶς στενὲς ἀπαιτήσεις πὺ εἶχε ἀπὸ τὴν τέχνην ἡ ἐποχὴ τῶν «Παναθηναίων», «τῆς Παναθηναίας» κλπ. Οὔτε ὁ πειὺ δημιουργικὸς ἐμπρεσιονισμὸς δὲ μπορεῖ πειὰ νὰ σταθῇ στὰ πόδια του, ἔστω καὶ στὴν Ἑλλάδα.

Ἐπάρχουν μέσα στὴν ἀφήγησή του σημεῖα πὺ θὰ ἔδιναν ἀφορμὴ γιὰ ἔργα μεγάλης πνοῆς. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ συγκίνηση πὺ δίνει, τὸ βιβλίο αὐτὸ εἶναι ἱστορικὸ ντοκουμέντο. Ὁ συγγραφεὺς φαίνεται πὺς εἶ-τανε ἀξιοματικὸς στὸν τουρκικὸ στρατὸ καὶ πολέ-μησε στὸ ρωσοτουρκικὸ μέτωπο. Πάρα πολὺ χα-ρακτηριστικὰ ὅσα λέγει ἀπὸ πείρα: κινήσεις, ἀπο-σπασμάτων, ληστῶν, πληροφορίες, περιγραφές τό-πων, κλπ. Μὰ, ὅπως εἶπαμε, ξαίρει νὰ διηγηθῇ, ξαίρει νὰ χαρακτηρίσῃ τοὺς τύπους, κ' ἔχει σὲ ὀρι-σμένο σημεῖον, τὴ ποιητικὴ συγκίνηση. Ἐκεῖνο πὺ τὸν ἀδικεῖ εἶναι ἀφ' ἑνὸς ἡ γλώσσα του («τῆς λή-ξεως τῶν δεινῶν», «Γεώργος»), καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἑλλειψὴ μέτρου: Βάζει περιττὲς μὰ καὶ κατασκευα-στὲς ἐντυπώσεις (effets) (ὅπως λ. χ. τὸ ῥάπισμα τοῦ καθρέπτη) καὶ ἄλλα κάποια ἐπιτηδευμένα συγ-γραφικὰ σχήματα, πὺ δείχνουν ἐπιρροὲς ἀπὸ τὸ διάδασμα κακότεχνων βιβλίων, καὶ πὺ ἀδικοῦν τὸ σύνολο τοῦ βιβλίου. Τὸ ἔργο τέχνης, δὲν πρέπει βέβαια νὰ εἶναι ξερὴ καὶ στενὴ ἀναπαράστασις τῆς πραγματικότητος, μὰ πρέπει ἀπαραίτητα νὰ μὴ βγαίνει ἀπὸ κάποια σχετικὴ λογικὴ πὺ διέπει τὴν πραγματικότητά: Στὴν ἀφήγησιν πὺ κάνει ὁ φο-νιῶν, ζαλισμένος ὅπως εἶναι ἀπὸ τὸ φόνο, χτυπάει ἄσχημα, ψεύτικα, τὸ ὅτι μπορεῖ νὰ διηγηθῇ χίλιες λεπτομέρειες περιγραφικὰς λαῶν καὶ ἐθίμων, πὺ μόνο ἓνας ἥρεμος ὄνθρωπος τὸ κάμνῃ.

Νομίζουμε πὺς τὸ βιβλίο αὐτὸ θὰ γινότανε ἀρ-τιώτερο ἂν περιοριζότανε στὸ περιγραφικὸ του μέ-ρος κ' ἔλειπε ὁ κάποιος μυθιστορηματικὸς ἀέρας του. Ἀλλὰ καὶ ὅπως εἶναι, εἶναι καλογραμμένο καὶ δια-βάζεται μὲ ἐνδιαφέρον.

KΡΙΤΩΝ

Ἡ εἰκόνα τοῦ ἐξωφύλλου

ΕἶΝΑΙ κ' αὐτὴ ἔργο τοῦ καλλιτέχνη κ. Βα-σιλείου. Οἱ ἀναγνώσται θὰ ἐκτιμῇσουν τὴν ἐργασία αὐτοῦ τοῦ νέου ζωγράφου, πὺ προ-σπαθεῖ νὰ ἀνυψώσῃ ἓνα εἶδος, πὺ στὴν Ἑλ-λάδα εἶναι τόσο παραμελημένο καὶ κακότεχνο: τὸ ἐξώφυλλο τοῦ περιοδικοῦ.

Δ. Γουναρόπουλος (Gounaro).—Στὴν αἴ-θουσα Στρατηγοπούλου ἀνοίγει ἔκθεση μὲ μὴ σειρά νέα ἔργα τοῦ ζωγράφου κ. Δ. Γουναρόπουλου. Ὁ καλλιτέχνης αὐτὸς ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ τὸ πτωχὸ πάνθεον τῆς νεοελληνικῆς ζωγραφικῆς. Μο-λονότι ἐφοίτησε εἰς τὸ ἐδὼ Πολυτεχνεῖο, καὶ δὴ ἀριστεύσας καὶ τυχὼν υποτροφίας, ἐν τούτοις δὲν ἄργησε νὰ ἀποσκορακίσῃ τὶς στενὲς ἀντιλήψεις τῶν Σχολῶν καὶ νὰ ἐνστερνισθῇ τὶς ζωντανὲς καὶ γνήσιες τάσεις, πὺ κυριαρχοῦν σήμερα στὸ Παρίσι καὶ φουρνῶνουν μέρα μὲ τὴ μέρα σὲ μὴ λαμπρὴ καλλιτεχνικὴ ἀνθισιν. Ὁ κ. Γουναρόπουλος εἶναι γερὴ ἰδιοσυγκρασία, γι' αὐτὸ καὶ ὀλοένα ἀνα-νεύνεται. Ὁ ἄνθρωπος αὐτός, πὺ ἐστάθῃ σπάνιος μαέστρος μὲ τὴ ἔννοια πὺ δίνουν σ' αὐτὴ τὴ λέξη οἱ ἀκαδημαϊκοὶ, ἀναγεννήθηκε ριζικὰ μέσα σὲ ἐλ-χιστὸ διάστημα, γεγονός σχεδὸν ἐκπληκτικὸ, ὅταν λάθῃ κανεὶς ὑπ' ὕψι ὅτι ὁ προσανατολισμὸς του αὐτὸς σὲ γνησιώτερες ἀρχές, δὲν ὀφείλεται σὲ θεω-

Δ. Γουναρόπουλος: Nature morte

ρητικὴ αἰσθητικὴ κατάρτησις, ἀλλὰ ἐπετελέσθη μονάχα μὲ τὴ βαθειὰ καὶ ἐπίμονη τεχνικὴ ἀνα-ζήτησι, ὁπλ. μὲ τὸν πειὺ φυσιολογικὸν τρόπο. Ἡ ζύμωσις πὺ εἶδε νὰ γίνεταί γύρω του, ὅχι μονάχα δὲν τὸν ἔκαμε φανατικώτερον θιασώτη τῆς ὀρθοδόξου ζωγραφικῆς, ὅπως τόσους ἄλλους μέτριους τεχνίτες, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐνέπνευσε ἐνθου-σιασμὸ καὶ πίστη στὴ τέχνην του, πὺ εἶχε ἤδη ἀρχίσῃ νὰ τοῦ παρουσιάζεταί ὡς ἀσκοπὴ ἀπασχό-λησις, μέσα στὰ στενὰ καὶ στερεότυπα καλοῦπια τῆς ἐπίσημης σχολῆς. Τὸ σκληρώτερον μέρος τοῦ ἀγώνος εἶτανε νὰ πετάξῃ ἀπὸ πάνω του τὴν ἀσκοπὴ δεξιό-τεχνία τοῦ πινέλου, δῶρον ἄδωρον τοῦ Πολυτε-χνεῖου: τὸ νὰ εὕρῃ, κατόπι τὸν δρόμον του, εἶτανε τὸ λιγώτερον, προκειμένου γιὰ μὴ φύσῃ τόσο καλὰ προικισμένη. Δὲν ἄργησε νὰ μορφώσῃ δικὸν ἄνεμον, καὶ σήμερα τέλος πάντων λογαριάζεται ἀνάμεσα στοὺς νέους πὺ συγκροτοῦν τὴν πρωτο-πορεία στὴ διεθνὴ προσπάθεια σχετικὰ μὲ τὴ σύγ-χρονη τέχνη. Ὁ Γουναρόπουλος, μαζί μὲ τὸ Γα-λάνη, τὸν Τύμπρο, τὸν Χατζηκυριάκου κ' ἓνα-δύο ἄλλους νέους, εἶναι τὸ μικρὸ κεφάλαιον πὺ ἔχει ἡ νέα ἑλληνικὴ τέχνη καὶ πὺ πρέπει νὰ τὸ προ-σέξῃ ἡ πατρίδα των, γιὰτὶ σ' αὐτὸ μονάχα μπορεῖ νὰ στηρίξῃ τὶς ἐλπίδες τῆς μὲ βεβαιότητα.

Τὸ μικρὸ αὐτὸ σημεῖωμα γράφεται χρονογραφικὰ, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐκθέσεως. Γιὰ τὴν τέχνην τοῦ κ. Γουναρόπουλου πειθάνον ν' ἀσχοληθῶμε σὲ ἄλλο φύλλον.

ΝΕΜΟΣ

Δ. Γουναρόπουλος: Φιγοῦρα

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Ε. Τ. Πειραιά. Τὸ διήγημά σας ἐλήφθη, ἀλλὰ ἀκόμη δὲν διαβάστηκε· ὅταν διαβάσῃ θὰ σας γράψωμε ἂν θὰ μᾶς ἀποστείλετε καὶ ἄλλη συνεργασία σας.— **Ματθ. Τοῖκαν.** Συνδρομὴ σας ἐλήφθη· εὐχαριστοῦμεν.— **Μ. Ἀλεξίου.** Καλὰ τὰ λέτε· ἴσως ὁμῶς ἡ ἐπιστολή νὰ χρειάζεται, ὅταν ἡ οὐσία ἐνὸς ἔργου μαρτυρεῖ κάποια πραγματικώτερα ἐλατήρια στὸ γράψιμό του, κί' ὄχι τὴν ματαιοδοξία.— **Α. Ἀντωνάκον.** Δυστυχῶς παρ' ὅτι πολὺ ἐνδιαφέρουσα, ἡ μελέτη σας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δημοσιευθῇ λόγῳ τοῦ ὅτι εἶναι πολὺ ἐκτεταμένη.— **Δ. Γαβαλᾶν, Δάβαρα.** Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὰ καλὰ λόγια· τεύχος ἐστάλη.— **Γιάγκον Δημητριάδην.** Τὰ ποιήματά σας μίμησις, μὰ τὸ πῶς καλὸ εἶναι ὅτι ἔχουν ἐπιτηδευμένη στιχοπλοκία.— **Ἄρην Μακροχαρίτην.** Μιμεῖσθε, μᾶς φαίνεται, τὸν Πορφύρα, ἀλλὰ ἀρκετὰ τεχνικά· ἴσως δημοσιευθῇ τὸ ποιήμα σας.— **Κωστὴν Μερανᾶκον.** Εὐχαριστοῦμε· διεμαρτυρήθημεν στὸ πρακτορεῖο.— **Κ. Παπαχαλαμπίους.** Συνδρομὴ ἐλήφθη· εὐχαριστοῦμε.— **Κ. Δημητρούλην.** Ἐπιταγή ἐλήφθη· εὐχαριστοῦμε.— **Ι. Δέλλαν.** Τεύχη ἐστάλιν.— **Ν. Μπούραν.** Τὸ διήγημά σας ἀρκετὰ καλὸ, μὰ πρέπει νὰ διορθωθῇ, ἂν τυχὸν δημοσιευθῇ.— **Φαναριώτην.** Στὸ διήγημά σας δὲν βρίσκουμε συνέχειαν. Μήπως τὸ στείλατε ἑλλειπές, κατὰ λάθος;

Ὅπως δὴ ποτε, τὸ βρίσκουμε πλαδαρὸ καὶ ὥς γινώσκοντες ἀπὸ ἐκζητημένους παρομοιώσεις, μολονότι διαδίδουμε κάποια ἱκανότητα στὸ γράψιμό σας.— **Γ. Ζογγολόπουλον.** Ἡ μελέτη σας θὰ δημοσιευθῇ σ' ἓνα ἀπὸ τὰ κατοπινὰ φύλλα.— **Ἀνδρομάχην Χαριτωνίδου.** Οἱ ἔργοι τοῦ διαγωνισμοῦ γιὰ διήγημα περιέχονται εἰς τὸ τεύχος τῆς 15 Δεκεμβρίου. Τὰ ἀποστέλλόμενα διηγήματα πρέπει κατ' ἀρχὴν νὰ μὴ ἔχουν δημοσιευθῇ ἄλλοῦ.— Ἐπειδὴ πολλοὶ ἀναγνώσται τοῦ περιοδικοῦ μᾶς γράφουν σχετικά μετὰ τὸν «διαγωνισμό γιὰ διήγημα», τοὺς πληροφοροῦμεν ὅτι ἐλήφθησαν μέχρι τοῦδε τὰ κάτωθι διηγήματα: «Τὶ ἐκληρονόμησε ἀπὸ τῆ μητέρα», «Ὁ νεοφύτιστος μπόλσεβίκος», «Ἀγνή ἀγάπη», «Σὲ μία συγκέντρωση φιλική», «Τὸ πανηγύρι τοῦ Ἰη-Δονάτου», «Διπλόφανος», «Δίχως δουλειά», «Νιόδη», «Ἡ Σπασμένη στάμνα», «Γιατὶ δὲν πέθανε», «Τὸ εὐτυχισμένο νησί», «Ὅρτσα, καπετάνιο», «Ἀγάπη πρῶτη», «Πέθανε σὰν ἥρωας», «Ἔρωσ καὶ ἀγάπη», «Τὰ καλὰ ἀδελφία», «Μία σκληρὴ καρδιά».

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Τὰ ταξίδια

Τὸ μοναδικὸ αὐτὸ βιβλίον τοῦ κ. Φώτη Κόντογλου πουλιέται καὶ στὰ γραφεῖα μᾶς πρὸς δραχ. 50 ἐλεύθερο ταχυδρομ. τελῶν.

ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΟΙ ΕΞ ΠΡΩΤΟΙ ΤΟΜΟΙ ΕΠΙ ΠΙΣΤΩΣΕΙ

Οἱ 6 ἐκδοθέντες ἤδη τόμοι πωλοῦνται μετὰ πίστῳσιν 10 μηνῶν ἀντὶ δραχμῶν **1.800** ἐξ ὧν δραχμαὶ τριακόσιαι (300) προκαταβολικῶς αἱ δὲ 1.500 πρὸς **δραχμὰς (150) μηνιαίως.**

Οἱ ἐπὶ πίστῳσει ἀγορασταὶ παραλαμβάνουσι τοὺς ἐξ τῶν τῶν ἅμα υπογράψωσι τὸ συμφωνητικὸν καὶ προκαταβάλωσι τὰς δρ. 300.

Πωλήσεις καὶ ἐγγράφαι συνδρομητῶν εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἑταιρίας Λυκούργου 18, εἰς τὸ βιβλιοπωλεῖον Ξένων Ἐφημερίδων καὶ Περιοδικῶν Σταδίου 24 καὶ εἰς τοὺς ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις ἀνταποκριτάς.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

Κεφάλαια Μετοχικὰ καὶ Ἀποθεματικά Δρ. 1.193.393.789.21
Καταθέσεις (τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1928) „ 5.700.000.000.—

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

83 ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΘ' ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ ΕΝ ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ, 7 WALL STREET

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΧΩΡΑΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Ἡ Ἑθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἐκτελεῖ πάσης φύσεως τραπεζικὰς ἐργασίας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὸ ἐξωτερικὸν ὑπὸ ἐξαιρετικῶς συμφέροντας ὅρους.

Δέχεται δὲ καταθέσεις (εἰς πρώτην ζήτησιν, ἐπὶ προθεσίμῃ καὶ ταμιευτηρίου εἰς δραχμὰς καὶ ξένα νομίσματα μετὰ λίαν εὐνοϊκὰ ἐπιτόκια.

ΤΡΑΠΕΖΑ
ΚΟΣΜΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΚΕΦΑΛ. ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ ΔΡ. 25.500.000

ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΔΡ. 830.228

ΕΔΡΑ ΕΝ ΒΟΛΩ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

F I L I A L E S

Τράπεζα Λαρίσης — Λάρισα
Τράπεζα Τρικάλων — Τρίκαλα

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ

Εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος
καὶ τὰς κυριώτερας τοῦ ἐξωτερικοῦ

Ταμιευτήριον μέχρι 100.000 δραχμῶν
μετὰ 7 1/2% — Ἐκτελεῖ πάσης φύσεως
Τραπεζικὰς ἐργασίας

ΑΓΟΡΑΖΩ γραμματόσημα οἷα δὴ ποτε ἀξίας εἰς τὰς πλέον συμφερούσας τιμὰς, ἀσφράγιστα καὶ σφραγισμένα. ΠΡΟΤΙΜΩ ΤΟΝ ΑΝΘ ΤΥΠΟΝ γραμματοσήμου. Δίδω δάνεια ἐπὶ γραμματοσήμων (συλλογῶν, στόλ., κλπ.). Ἐνδιαφέρομαι διὰ παλαιὰς ἐπιστολάς μετὰ γραμματόσημα.

ΔΗΜ. Α. ΣΠΑΝΟΣ

Πλατεία Κλαθμώνος
Ὁδὸς Γερμανοῦ Παλαιῶν Πατρῶν.

ΦΩΤΟΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΖΩΓΡΑΦΙΔΟΥ

ΟΔΟΣ ΧΡΥΣΟΣΠΗΛΑΙΩΤΙΣΣΗΣ 3 (ΜΕΓΑΡΟΝ ΠΟΛΥΖΩΗ) ΤΗΛ. 11-26 ΝΕΟΝ

Πλουτισθέν διὰ τῶν τελειωτέρων μηχανημάτων καὶ διαθέτων ὅλα τὰ μέσα ἀναλαμβάνει κάθε ἐργασίαν, με ταχύτητα καὶ καλλιτεχνίαν ἀπαράμιλλον.

ΤΙΜΑΙ ΣΥΓΚΑΤΑΒΑΤΙΚΑΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ

ΕΔΡΑ: ΑΘΗΝΑΙ, ΦΕΙΔΙΟΥ 3
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ ΔΡΑΧ. 2.700.000

Μέτοχοι: Καλλιτέχνηαι Φιλότεχνοι — ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος

ΤΜΗΜΑ ΩΔΕΙΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΟΔΟΣ ΦΕΙΔΙΟΥ 3

Διδάσκονται ἅπαντα τὰ ὄργανα καὶ μαθήματα Μονωδία, Δραματικὴ, Ἀπαγγελία, Ἱστορία Μουσικῆς, Prima Vista, Ρυθμικὴ σύστημα Dalcroze.

Εἰς τὰ ἐκπαιδευτικὰ παράρτηματα ΑΘΗΝΩΝ

ΜΗΝΑ ΑἰΔΟΝΟΠΟΥΛΟΥ & Σίας Α. Ἀλεξάνδρας 15
ΔΗΜ. ΧΑΤΖΗΜΕΜΝΟΥΝΗ—Ἀχαρνῶν Σουρμελή
ΓΕΡ. ΣΛΑΒΑΝΟΥ—Κεραμειῶν—Ἐλευσινίων
ΛΕΟΝΤΕΙΟΝ ΛΥΚΕΙΟΝ—Τέρμα Πατησίων
ΡΑΕΛΦΟΝ ΠΡΟΤΟΠΑΠΑ—Πατησίων 306
ΜΙΧΑΗΛ ΠΙΤΙΔΗ—Παγκράτι
ΑΛ. ΖΕΡΒΟΥ—ΛΑΖΑΡΟΠΟΥΛΟΥ—Καλλιθέα
ΠΑΝ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ—Κηφισοῖα
Ν. ΜΠΟΡΟΥΝΗ—Πειραιᾶ
Μ. ΠΕΤΡΑΚΗ—Πειραιᾶ
ΜΑΡΚΟΥ καὶ ΜΑΚΡΗ—Ν. Φάληρον
Α. ΦΑΛΑΤΟΦ—Ν. Φιλαδέλφεια

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
> > ΧΑΛΚΙΔΟΣ
> > ΚΟΡΙΝΘΟΥ
> > ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ (ΚΡΗΤΗΣ)
ΚΡΗΤΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΧΑΝΙΩΝ (ΚΡΗΤΗΣ)
ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΧΙΟΥ
> > ΒΟΛΟΥ

Μέσος ὁδὸς φοιτῶντων μαθητῶν κατ' ἔτος 2500

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ

ΠΙΑΝΑ

ΜΟΝΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΗΜΟΤΕΡΩΝ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ
BLUTHNER CROTRIEN STEIN WEG NEUMEYER,
SORN K.A.P.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΤΕΜΑΧΙΑ

Ὅλα τὰ κλασσικά, παιδαγωγικά καὶ νεώτερα. Γίνονται δεκταὶ ἰδιαιτέραι παραγγελίαι. Συνεργασία με τοὺς μεγαλυτέρους ἐκδοτικοὺς οἴκους τῆς Εὐρώπης

ΜΟΥΣΙΚΑ ὈΡΓΑΝΑ

Βιολιά, βιόλες, βιολοντσέλλα, κοντραπάσσα, μανδολίνα, καθάρες, ὅλα τὰ εἶδη τῶν πνευστῶν ὀργάνων, ἐξαρτήματα παντὸς εἶδους μάνται φιλαρμονικῶν, ρόλοι, πιανόλες, χρονόμετρα κλ.

ΤΜΗΜΑ ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ

Ἀναλαμβάνει τὴν ἐκδοσὶν μουσικῶν τεμαχίων καὶ ἐκδόσεις ἔργων διαφόρων μουσουργῶν.

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΚΕΥΩΝ ΚΑΙ ΧΟΡΔΙΣΜΑΤΩΝ

Χορδίζονται, λουστράρονται καὶ ἐπισκευάζονται παντὸς εἶδους πιάνο, πιανόλες καὶ μουσικὰ ὄργανα ἀπὸ ἀρίστους τεχνίτας.

ΚΟΥΡΣΕ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΙΠΠΟΔΡΟΜΙΑΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΤΗΝ ΠΕΜΠΤΗΝ 7 ΜΑΡΤΙΟΥ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΧΡΥΣΟΣΠΗΛΑΙΩΤΙΣΣΗΣ 3

Ἡ ὀδοντόκρεμα **ΚΟΛΥΝΟΣ** καθαρίζει τοὺς ὀδόντας, τὰ οὐλα, τὸ στόμα ὁλόκληρον.

Τὰ ἀντισηπτικά τῆς εὐστατικά καταστρέφουν τὰς ἐπιβλαβεῖς νοσογενεῖς ἐστίας τοῦ στόματος, εἶναι προστατευτικὴ κατὰ τῆς ὀδοντογίας, τῆς σήψης, τῆς οὐλίτιδος καὶ τῆς γενικῆς ἐκσθενήσεως.

Δοκιμάσατε τὴν **ΚΟΛΥΝΟΣ** ἐπὶ μιᾷς ἐπὶ ψήκτρας. Θὰ αἰσθανθῆτε τὴν καθαριότητα καὶ δροσερότητα τοῦ στόματος.

ΚΟΛΥΝΟΣ

ΟΔΟΝΤΟΚΡΕΜΑ

ΜΟΝΟΣ ΠΡΟΝΟΜΙΟΥΧΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΜΩΡΙΣ ΦΑΡΑΤΖΗ

4 Εὐριπίδου 4 ΑΘΗΝΑΙ

Γιατί τόσο καιρό δὲν μοῦ ἔλεγες ὅτι
ἔχεις τόσο μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ σοῦ
ἀγοράσω μία φωτογραφικὴ μηχανή

“KODAK”